

1288 VINODOLSKI ZAKON 1988

**VINODOLSKI
ZAKON**

1288-1988

101391

VINODOLSKI ZAKON

Biblioteka
POSEBNA IZDANJA

Urednica
JADRANKA PETRIČEVIĆ

CIP — Katalogizacija u publikaciji
Nacionalna i sveučilišna biblioteka, Zagreb

UDK 34(091)(497.13)(094)+808.62-02

VINODOLSKI zakon 1288. — Faksimil, diplomatičko izdanje, kritički tekst, tumačenje, rječnik, priredio Josip Bratulić. — Zagreb : Globus : Nacionalna i sveučilišna biblioteka, 1988. — 132 str. ; 25 cm. — (Biblioteka Posebna izdanja).

Faksimil prijepis iz 16. stoljeća. — Rječnik: str. 107—130. — Bibliografija: str. 131—132 i uz tekst. — Kazalo.

ISBN 86-343-0498-1

1. Bratulić, Josip

VINODOLSKI ZAKON

1 2 8 8.

FAKSIMIL/DIPLOMATIČKO IZDANJE
KRITIČKI TEKST/TUMAČENJE
RJEČNIK

Predio
JOSIP BRATULIĆ

GLOBUS / ZAGREB
NACIONALNA I SVEUČILIŠNA BIBLIOTEKA / ZAGREB
JUGOSLAVENSKA AKADEMIJA ZNANOSTI
I UMJETNOSTI / ZAGREB
PRAVNI FAKULTET / ZAGREB

© GLOBUS, Zagreb
Nacionalna i sveučilišna biblioteka, Zagreb

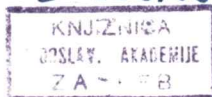
Recenzenti

Dr. STJEPAN DAMJANOVIĆ

Dr. MIROSLAV KURELAC

Dr. JOSIP VONČINA

D-333/88

SEDAM STOLJEĆA VINODOLSKOGA ZAKONA

Vindolski zakon najstariji je zakonski tekst na hrvatskom jeziku. On je i najstariji zakonski spomenik na južnoslavenskom prostoru, a u slavenskom svijetu od njega je starija samo Ruska pravda. Starinom, jezikom i sadržajem odvaja se od srodnih srednjovjekovnih domaćih i stranih zakona i statuta. Vinodolski zakon odlično je vrelo za pravnu, društvenu i političku povijest ne samo slobodnih vinodolskih općina nego i ondašnje Hrvatske, a i u okviru evropske pravne povijesti njegovo je značenje iznimno. On, naime, nije donesen brutalnom voljom feudalaca (kako se često ističe) nego je sastavljen od izabраних ljudi, »od volje općinske i jedinim pristanjenjem i narejenjem sabranim vse općini vinodolske«. Naravno da je feudalac, kao »prirodni gospodar Vinodola«, postavljao znatne zahtjeve komisiji, nastojeći utvrditi svoje ovlasti i učvrstiti utjecaj u Vinodolu. O tome posebno govori član 57, pa zatim članovi 70, 74 i posebno član 75, gdje se kaže da »gospodin knez ima pravdu i punu oblast« jednako nad plemenitim ljudima, nad svećentvom i nad kmetovima, kao i nad ostalim ljudima.

Odredbe Vinodolskog zakona osobito su zanimljive s obzirom na kazneno pravo, i s njim u vezi dokazni postupak. Iznenađuje znatan broj članova koji obrađuju obavezno pravo, a to je znak čvrste organizacije vinodolskih općina. Dosadašnje istraživače kao da nije iznenađio velik broj članova koji su posvećeni ženama, njihovoj osobnoj i moralnoj zaštiti i integritetu. Ne postoji, doista, u statutima i zakonskim zbornicima onoga doba ni kod nas ni u svijetu toliko zakonskih odredaba sa toliko zakonskih članaka posvećenih ženama. To govori, uz ostale odredbe Vinodolskog zakona, o demokratskoj osnovi na kojoj je nastao. Jezik na kojem su zapisani članovi naziva se *hrvatskim*, što je znak visoke društvene i političke svijesti njegovih sastavljača.

Rukopis Vinodolskog zakona

Rukopis Vinodolskoga zakona do sredine XIX. stoljeća čuvao se u arhivu modruškog kaptola u Novom Vinodolskom. Sredinom XIX. stoljeća rukopis je postao vlasništvo Edvarda Mrzljaka, nadsavjetnika hrvatsko-slavenskog financijskog ravnateljstva, i on ga je 1851. poklonio Narodnom muzeju u Zagrebu, odakle je dospio u Sveučilišnu knjižnicu (danas Nacionalna i sveučilišna biblioteka), gdje se i danas nalazi.

Rukopis Vinodolskog zakona jest pergamentni svezak koji ima 14 listova (28 stranica). Format listova jest 243 x 165 milimetara. Ranije je bio uvezan u kartonske korice. Rukopis je restauriran u naše dane, pa je obnovljen i uvez, te je rukopis uvezan u pergamenu. Pergamena rukopisa nije osobite kvalitete, što je, uostalom, i razumljivo: bolja pergamena služila je prvenstveno za misale i brevijare, a slabija za osta-

le potrebe. Sâm tekst Zakona zauzima 17 strana, dok je 9 strana ostalo prazno. Tekst Vinodolskog zakona počinje na naličju prvoga lista (1v) i teče *in continuo*; član od člana odijeljen je posebnim znakom; znak je sličan »okrenutom polumjesecu, poput velikog latinskog C«, kako ga opisuje Franjo Rački. Po pravilu, svaki novi član započinje ne samo s tim znakom nego i riječju *Ošće* i *Jošće*, te dosadašnji izdavači nisu izdali intenciju sastavljača Vinodolskoga zakona kad su tekst podijelili na članove, a njih numerirali, obično od 1 do 75 (Kostrenčić, Margetić), odnosno od 1 do 77 (Jagić, Rački, Barada-Štefanić). Prvi izdavač, Antun Mažuranić, podijelio je Vinodolski zakon na 76 članova.

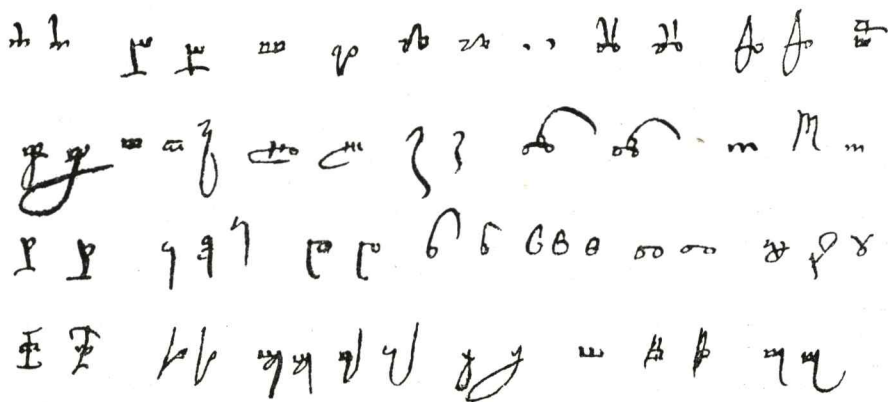
Rukopis je ukrašen jednim velikim inicijalom na prvom ispisanom listu (glagoljsko slovo V), dok su drugi inicijali mnogo skromniji. Na marginama ima dosta crteža koji duhovito signaliziraju pojedine članove zakona: uz član o *zgoniku* (prognaniku) nacrtana je zmija; uz član o tučnjavi među kmetovima nalazi se na margini nacrtana šiba; uz član o *tovernaru* (krčmaru) nalazi se nacrtan stol s kabljećem vina, s čupom i čašom, a iznad još piše *Oštarija*. Na 12. listu kasniji je glagoljički pripis: »Va ime Božje. Let H(ristovih) 1594. Sie pisah ja Mikula žakan anvanjelski. I to je štatut kneza Ferenca Dešića. Vsaki reci: Bog mu pomoz! Amen. Amen.« Na 13. listu čita se latinički zapis:

»Leta tizwsche petzto devetdezet zedmo
Naideze da ie ta štatut ztar dozada let 308.«

Rukopis Vinodolskog zakona koji je do nas došao nije original, a ni onaj originalni prijepis kakav je, po glasu završnih odredbi, bio čuvan u svakom gradu vinodolskom, nego je prijepis iz XVI. stoljeća. Izvornik je bio pisan ustavnim (liturgijskim) pismom, dok je ovaj prijepis napisan kurzivnom glagoljicom, tj. poslovnim pismom, kakvim se od XIV. st. pišu isprave, tj. pravni dokumenti. Prepisivač je nemarno prepisivao predložak, te je na nekoliko mjesta pogriješio, ali pogrešku nije precrtao ili prebrisao (ostrugao), ili na koji drugi način na nju upozorio. Je li između glagoljske matice, odnosno onih prijepisa iz XIII. st. koji su se čuvali u vinodolskim gradovima, i sačuvanog teksta bio još koji predložak, teško je određenije reći: već samo prepisivanje s liturgijskog (ili knjižnog) pisma u poslovno izazvalo je drugačiji odnos prema tekstu, pravopisu i jeziku prijepisa. Dok pisar ispisuje par redaka knjižnom glagoljicom, on čuva »jer« (tzv. poluglas), riječi vrijeme prenosi s »jatom« (*vrěme*). Nastavljajući pisati kurzivnom glagoljicom, on piše onako kako bi pisao suvremeni mu tekst. Mijenja pravopis i jezik, a kako je sigurno bio vješt latiničkom pismu, vjerojatno gotici, on dio tradicije latiničkih prijepisa — u paleografiji i pravopisu — unosi u glagoljski tekst. Na faksimilu se vidi razigranost glagoljičke grafije a u diplomatskom izdanju ogleđa se pisareva nedosljednost, kao što su zabilježene i sve pogreške teksta.

Kurzivno pismo Vinodolskog zakona doseglo je visok stupanj slobodnog vezivanja pojedinih slova u cjelinu riječi ili retka: pismo je četverolinijsko. Među osnovnim linijama ostaju i dalje *v, e, m, s, t, š*; preko gornje linije probijaju se *a, d, ž, z, l, o, r, ě*, ponekad još *m* i *s*; donju liniju probijaju pak ova slova: *b, g, ĩ, n, p, u, šć, č, ju*, ali i *ĵ* i *o*.

U gornjem i donjem dijelu smještaju se *z, k, f, h, c*, ponekad još *i i o*. Pisar nije jednako pažljiv na svim listovima, neke je listove ispisao ujednačenim rukopisom, druge nemarnije. Otkako je izdan Vinodolski zakon, i otkad se pojavila snimka u »Kolu« 1843, njegovo je pismo postalo uzorak po kojem se određuje razvoj kurzivne glagoljice.

Kurzivna glagoljica Vinodolskog zakona, XVI. st.

Jezik Vinodolskog zakona

Kad je Antun Mažuranić 1843. izdavao Vinodolski zakon u Vrazovu »Kolu«, on je, uz transliterirani tekst (»Kako je u rukopisu«), donio tekst koji je trebao biti transkripcija i »prijevod« ujedno i kojim je trebalo preskočiti granice stoljećā (»Kako se čita«). Zato i napomena o pismu i 15 točaka o glavnim značajkama čakavskoga narječja u Vinodolu, a koje su postale temeljem čakavske dijalektologije. Antun Mažuranić smatrao je da je jezik Vinodolskog zakona »narječje domaće vinodolsko«, doduše nešto različito od današnjega, zato što su spomenik pisali popovi koji su znali ne samo crkvenoslavenski nego i talijanski, te je taj jezični utjecaj ostao i u tekstu. Mažuranić nabroja crkvenoslavenske riječi: *gospodanj, knež, pra, ubo, vsaki*, a i talijanske riječi: *band, dupal, fals, impačat* itd. Smatrao je »da je leta 1280. (...) bio u Vinodolu jezik uprav takov kao što je i danas«.² Zato nije ni pomišljao da bi Zakon preveo na književni jezik.

Kad Jagić izdaje odlomke Vinodolskog zakona u *Priměrima starohèrvatskoga jezika*, on ponajprije utvrđuje da je to kasniji prijepis, što se može dokazati »iz pogrešnosti, koja se može samo prepisnikovo nepomniji prisvojiti«, a osim toga prepisivač nije »postupao po načelih današnje kritičnosti«³ I pravopisna je norma daleko od starih

¹ Antun Mažuranić, *Zakon vinodolski od lěta 1280*, »Kolo«. Članci za literaturu, umětnost i narodni život, knjiga III, 1843, str. 50—97.

² »Kolo« III, 1843, str. 91.

[Vatroslav Jagić], *Priměri starohèrvatskoga jezika II*, Zagreb, 1866, str. 162.

tekstova iz XIII. stoljeća. Pisanje *er* umjesto samoglasnog *r* jest »dokaz da je prepisnik bio 'izobražen' čovjek«. Kada je Jagić tekst izdavao za ruske čitaoce, on svoj prijevod na ruski zove *objasnidbenim* (»obъјasnitelъnyi perevodъ«) vjerojatno ne samo što je to doista objasnidbeni (eksplikativni) prijevod (»tumačenje«) nego i zato što je smatrao da je jezik toga spomenika dovoljno razumljiv učenoj publici Rusije i Hrvatske i drugih slavenskih zemalja.

Izdajući 1890. Vinodolski zakon, Franjo Rački o jeziku je Vinodolskoga zakona napisao: »Kad se pomnjivo pročita uvod, pristup, u Zakon vinodolski, kako je predan u našem rukopisu, i nehotice namiče se misao: ili da je prepisač, prvi ili pozdniji, pobrkao red riječi i stava, ili da je imao pred sobom tekst latinski, pak ga nevjesto preveo«⁴, iako dopušta da i nije sasvim onako kako on misli: »Budi dovoljno napomenuti ovu moju sumnju o izvornom jeziku Vinodolskog zakona da se pitanje dalje pobliže istražuje«. Samo nekoliko redaka iznad on je napisao »Sila pučkoga govora i izgovora očituje se jačom od svakih pravila«, a to je trebala biti misao vodilja u proučavanju jezika Vinodolskoga zakona. Kad Jagić bude pisao *Spomene*, sjetit će se tih problema i zapisati: »Nisam nigda mislio na to da je Vinodolski zakon upravo preveden, ali tuđinskoga upliva u slogu nalazio sam dosta«⁵.

Jezik prava, tj. pravnih spomenika, od ćirilometodskih vremena, od *Zakona sudnog ljudem* ili *Nomokanona* ili od Metodijeva *Nagovora knezovima* iz Kločeva glagoljaša (koji se čuvao kod Krčkih knezova kao dragocjena svetinja) bio je oduvijek kamen kušnje jednako za sastavljača pravnih formulacija kao i za tumače i prepisivače zakonskih kodeksa, a poslije i za izdavače i istraživače pravnih spomenika.

Jezik pravnih spomenika treba da bude jednoznačno razumljiv, a upravo svi stari slavenski pravni spomenici govore o tome kako je taj jezik vrlo težak, zamršen, te ga je teško otrprve razumjeti, bez obzira na to da li je riječ o Ruskoj pravdi, ili o Vinodolskom zakonu, o Krčkom ili Poljičkom statutu. Dok je liturgijski jezik iza sebe imao živu povijest i čvrstu tradiciju, pravnu je građu tek trebalo odrediti i određenu jasno izraziti. Jezik prava drugačiji je od narativnog iskaza biblijske priče ili apokrifa, molitve ili zapisa, jer on jezičnim iskazom zahvaća u tkivo života na apstraktan i jednoznačan način, tj. on mora stvoriti termine i donijeti njihove definicije. Nije stoga čudno da sastavljači pravnog dokumenta tako često pribjegavaju narativnom iskazu, upotrebljavaju upravni govor, ili pak slobodan nepravni govor da bi što jasnije odredili pravne situacije. Jezik se pravnih spomenika oslanja često i na slične jezične uzorke u latinskom ili talijanskom jeziku. Po-

⁴ *Statuta lingua croatica conscripta — Hrvatski pisani zakoni*. Monumenta historico-juridica Slavorum Meridionalium, JAZU, knjiga IV, 1890.

⁵ Vatroslav Jagić, *Spomeni mojega života*, II deo (1880—1823), Srpska kraljevska akademija, Beograd 1934, str. 181.

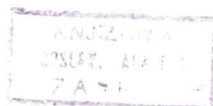
nekad se izraz oslobađa, osobito kad pravno razmišljanje preskoči univerzalnu jednoznačnost i kad, kako Jagić kaže, nastupi individualizacija. Tako je, npr., u članu 71: »Ako razbojnika zvrhu moje škodi najdu v noći, to jest mne škodu čineć, ter njega živa na mogu jati«, ili član 47: »Ako bi ki pred dvorom pokazal volja postavil svedoke tako govoreći: 'Ta i takav i vi da tako jest', a strana suprotivna reče: 'A ta i takav vi da tako nij'.« Vatroslav Jagić još je 1867. shvatio veliku literarnu vrijednost naših pravnih spomenika, pa tako i Vinodolskog zakona.⁶

Problemi jednoznačne formulacije (termina i definicija) postavili su se i pred sastavljače Vinodolskog zakona kad su morali, na sama Sveta Tri kralja 1288, formulirati brojne odredbe po kojima su ne samo živjeli dotada nego po kojima će morati živjeti i dalje, i oni i njihovi nasljednici, i budući naraštaji. Tradicija pravnoga jezika bila je u Vinodolu u XIII. st. tanka, iako je pravna svijest bila vrlo jaka; uostalom zakon je *dobar običaj*, a običaji se poštuju kao način života zajednice. Pravna terminologija kako je sačuvana u Vinodolskom zakonu pokazuje žive veze, i neprekinuti slijed sa starim običajnim pravom među Slavenima. U Vinodolskom zakonu uređuju se ponajprije odnosi među novim feudalnim gospodarima i slobodnim vinodolskim općinama, te je gotovo u svim članovima vidljivo nastojanje komisije da staro pravo ne ustupi pred novim obavezama. Zato i pozivanje na stare običaje, koji nisu bili povređivani (»neurčeni«).

Jezik prava uvijek oslikava društvenu zbilju, i zato se prilagođava novom vremenu, njegovim pravnim shvaćanjima i razvoju jezika. Zato je opravdano zapisao već Rački da u rukopisu Vinodolskog zakona koji je do nas došao »ne smijemo nazrijevati ne samo maticu nego ni prijepis iz matice, već prijepis mlađe dobe«. Doista — jezik i dio pravne terminologije u glagoljskom prijepisu Vinodolskog zakona iz druge polovice XVI. stoljeća jest onakav kakav je mogao biti razumljiv i prihvatljiv prepisivaču glagoljskog teksta, a stoljeće nakon toga, kad je s toga glagoljskog prijepisa tekst ispisivan latiničkim slovima, prepisivač je također, ne mijenjajući bitno sadržaj teksta, mijenjao *jezik* spomenika, pomlađujući ga i usklađujući ga sa svojim shvaćanjem jezika i pravne terminologije.

Pravna terminologija Vinodolskog zakona bila je dosada razmatrana redovito u svezi s njegovim »prevođenjem«, odnosno tumačenjem. Ta je terminologija zadavala brojne brige istraživačima, jer je dosada nedovoljno istražena. Naši drugi pravni spomenici, osim toga, manjim dijelom tretiraju pravni sadržaj kakav je u Vinodolskom zakonu, tj. nasljedno, kazneno i procesno pravo, sa znatnom građom o upravnom sustavu, te se zato pojedini termini iz Vinodolskog zakona jedva mogu ovjeriti u sačuvanoj komparativnoj građi s našega područja. Za-

⁶ Vatroslav Jagić, *Historija književnosti naroda hrvatskoga i srpskoga*, knjiga prva — staro doba, Zagreb 1867, str. 132.

hvaljujući Vladimiru Mažuraniću koji je u *Prinosima za pravno povjestni rječnik* skupio golemu građu — te je njegova knjiga postala dragocjeno vrelo za našu pravnopovijesnu znanost — i tamna su mjesta Vinodolskoga zakona postala nešto jasnija, odredbe pojedinih članova razumljivije, te se »nebrizljivost« prepisivača više ogleda u zastarjelim terminima koji su već u XVI. stoljeću bili tamni i teže razumljivi, te ih on ponekad i objašnjava (»komu poslu se govori hrvatski arsal«, »pudarija — to jest straža nad vinogradom«). Vinodolski zakon sadrži znatno bogatstvo starih termina koji se drugdje ne javljaju. U Vinodolskom zakonu među starije termine spadaju: *pra, parac, rota, rotnik, vražba, ličba, zagovor, naprava, osud, mašćenje, svar, ošastno-učestno* i drugi.

Od brojnih istraživača i proučavalaca Vinodolskog zakona, domaćih i stranih, u prošlom i u našem stoljeću, osobitu je sudbinu doživio mladenački rad Matka Laginje, koji je kao dvadesetdvogodišnji pravnik napisao raspravu o Vinodolskom zakonu u z Zadarskom časopisu »Pravo« 1875. godine.⁷ Taj rad, iako poticajan i s dubokim poznavanjem pravnih običaja koji su preživjeli stoljeća u Kvarnerskom bazenu i u Hrvatskom primorju, izbjegao je pažnji proučavalaca XIX. i XX. stoljeća, i zato bar nekoliko riječi o tom radu. Laginja je svoj mladenački rad započeo s riječima: *Recimo koju o Zakonu vinodolskom*, aludirajući tako na svoga učitelja Frana Kurelca, kojega će kasnije i spomenuti. Uz uvodne napomene i uz nekoliko duhovitih primjedaba o temeljnim pravnim pojmovima (*svjedok, rota*), Laginja se zadržava na kaznenim ustanovama Vinodolskog zakona, na privatnopravnim odnosima, na statusu obitelji i ustanovi nasljedstva, o tužbi, advokaturi, novcu i položaju knezova u Vinodolu. Osobito je značajna njegova napomena o položaju svećenstva: »Ako se danas u čem svećenstvu krnje ovlasti, to ima ljudi koji misle da je *vjera* u pogibelji. Zakon vinodolski stoji na posve slobodoumnu temelju u pogledu svećenstva, pak su Hrvati nedvojbeno bolji kršćani bili negoli danas«.

Interesantno je Laginjino tumačenje riječi *svjedok*, koje izvodi od s-vjediti, »skupa znati«, pa zato svjedoci ne prisežu, uz njihovu pomoć čovjek dokazuje pravdu ili krivdu onoga koga je »pokazao«, tj. tužio ili prijavio. *Rotu* Laginja izvodi od glagola rotiti, što znači kleti se, prisezati, »te je rota pripomoćni put dokazivanja osnovan na ojačanju poštenja osobe o koje pravu se radi«. Osobito je značajno Laginjino tumačenje termina *red*, kojemu je doista etimon u latinskoj riječi *heres*, ali je kod nas shvaćena kao današnja riječ *red*, »jerbo i jest naravni red tako da imetak od oca na djecu prelazi«, te naši ljudi kod te riječi više misle na riječ *ordo*. Upozoravajući na kraju čitatelja, osobito hr-

⁷ Matko Laginja, *Vinodolski zakon*, »Pravo«, III, Zadar 1875; ponovno preštampano u knjizi Matko Laginja, *Književna djela i rasprave*, Istra kroz stoljeća, knjiga 23, Pula—Rijeka 1983, str. 307—325.

vatsku mladež, da »starinske listine nisu viteštva pojedinih, one kažu da je sav hrvatski narod plemenit«, mladi je Laginja na onim istim pozicijama s kojih je 1852. Ante Starčević gledao *Istarski razvod* — u starim spisima tražio je identitet naroda, etnosa.

Izdanja Vinodolskog zakona

Vinodolski zakon izdan je prvi put u trećem godištu »Kola« 1843. Izdanje je priredio Antun Mažuranić, datiravši ga 1280. godinom. Izdanju teksta prethodi kratka bilješka o Vinodolu u prošlosti. Tekst je izdan u latiničkoj transliteraciji, i to: *Kako je u rukopisu* s lijeve strane i *Kako se čita* na desnoj strani. Mažuranić prenosi vjerno tekst (kao diplomatski izdanje), a s desne strane određuje članove zakona (od 1. do 76.). Nakon teksta Zakona slijedi studija o Vinodolskom zakonu, više o njegovu jeziku i o čakavskom dijalektu nego o pravnom sadržaju. Na kraju je dodan rječnik Zakona.⁸

Izdanje Antuna Mažuranića pobudilo je veliku pažnju u Hrvatskoj i drugdje u slavenskom svijetu. U doba intenzivnog proučavanja povijesti prava među evropskim narodima, napose među Nijemcima i Francuzima, spoznaja da su i Slaveni imali samosvojno pravo u dubokom srednjem vijeku, i to različito od rimskoga, pobuđivalo je poseban interes i nacionalni ponos. Shvatljivo je stoga što se među Rusima i Česima razbudio velik interes za Vinodolski zakon. Neposredno nakon izdanja u Zagrebu, Osip Bodjanski preveo je 1846. na ruski jezik Vinodolski zakon, smatrajući da tekst prevodi sa srpskoga (»переводъ съ сербскаго«)⁹, za što mu Mažuranićevo izdanje i rasprava o jeziku nika-ko nisu davali povoda.

Već 1856. Waclaw Alexander Maciejowski u drugom izdanju Povijesti slavenskih prava (*Historya prawodawstw słowiańskich*) preveo je Vinodolski zakon na poljski. U prevođenju pomogao mu je Antun Mažuranić svojim prijevodom na latinski¹⁰.

Priređujući za posljednje gimnazijske razrede svoje *Priměre starohèrvatskoga jezika*, kao pandan udžbenicima za latinski i grčki jezik u ondašnjoj gimnaziji, Jagić je 1866. donio na glagoljici odlomke Vinodolskog zakona, poprativši tekst vrlo važnom opaskom o pismu i pisaru. Od tog vremena interes Vatroslava Jagića za taj važni spomenik neće prestati sve do njegovih *Spomena*, u kojima se sjećao svojih studija o Zakonu.

⁸ Vidi bilješku br. 1.

⁹ Osip Bodjanski, *Vinodol'skyj zakon 1280. g. v podlîmnike* — prevod s serbskago. Čtenija v Imperatorskom Obščestve istorii i drevnostej pri Moskovskom universitete, Moskva 1846.

¹⁰ Franjo Rački u nekrologu V. A. Maciejovskom, Rad 68, 1883. uopće ne spominje ovaj rad. Vidi još: F. Breitenfeld, *Dva poljska prijevoda Vinodolskoga zakona*, 1856. i 1935, Zagreb 1936.

1868. izašla je u Odesi opsežna rasprava o Vinodolskom zakonu T. Leontoviča pod naslovom *Drevnee horvato-dalmatskoe zakonodatel'stvo*¹¹, u kojoj taj znameniti ruski pravni historičar raspravlja o Vinodolskom zakonu, o statutu grada Zagreba i o Poljičkom statutu. Mnoge je odredbe naših zakonskih spomenika shvatio kao prežitak praslavenskih običaja (zakona). Više je slutio nego mogao znati o našim pravnim normama — kod nas tada uopće nije bilo nikakvih predradnji za takav posao, i tek će dolaskom Baltazara Bogišića u Odesu započeti plodnije i ozbiljnije bavljenje našom pravnom poviješću. Deset godina nakon Leontovičeva izdanja (1878) izašlo je u Petrogradu u izdanju Društva ljubitelja stare pismenosti (Obščestvo ljubitelej drevnej pi-s'mennosti) kao XXV. svezak Vinodolski zakon. Uz kratak uvod M. A. Evreinove u knjizi je reproduciran rukopis Vinodolskog zakona, kao i njegovo čitanje. Evreinova je rukopis precrtala na pauspapir, te je taj njen prijepis litografiran. Pogrešaka u prijepisu ima dosta, što je i razumljivo s obzirom na teškoće koje je nametao takav način reproduciranja rukopisa, a uz skromno poznavanje kurzivne glagoljice.

Dok je još bio prvi put u Rusiji, nagovarali su Sreznjevski, Vjazemski, Leontovič i drugi ruski prijatelji Vatroslava Jagića da on za Društvo ljubitelja stare pismenosti (Obščestvo ljubitelej drevnej pi-s'mennosti) priredi kritički tekst Vinodolskog zakona na ruskom jeziku. Jagićevo je izdanje Vinodolskog zakona izašlo kao 54. knjiga toga Društva.¹² To je uzorno izdanje: uz kritički tekst knjiga sadrži ruski prijevod (»объяснительный переводъ«), kritičke bilješke i različita objašnjenja, te pokazuje golemu Jagićevu načitanost i praćenje svega relevantnoga za poznavanje duhovne i materijalne kulture Hrvata i ostalih Slavena. Originalni tekst Zakona (»Podlinnik«) prenesen je starom ćirilicom; uz originalan i objasnidbeni prijevod dolaze brojne bilješke o rukopisu, o terminologiji, o pravnim izvorima dotada poznatih ili izdanih naših pravnih spomenika, hrvatskih i latinskih. Na kraju je, među prilozima, nekoliko značajnih studija: o godini nastanka Vinodolskog zakona — taj je tekst na njemačkom izašao i u *Archivu*¹³ — a zatim slijedi rasprava o krčkim knezovima kao vladarima u Vinodolu, o kneževskoj vlasti u Vinodolu, gdje se nabrajaju vladarske službe i terminologija upravne vlasti u Vinodolu (knez, podknežin, kneževski činovnici, činovnici općine) i konačno odličan prilog o crkvenoj vlasti u Vinodolu i o Vinodolu i njegovim stanovnicima. Knjizi je dodan stvarni indeks (»Ukazatelъ slovъ«).

¹¹F. Leontovič, *Drevnee horvato-dalmatskoe zakonodatel'stvo*. Zapiski imperatorskago novorossijskago universiteta, II, 1. Odesa, 1868, str. I—XII, 1—155.

¹²Vatroslav Jagić, *Zakon vinodol'skij, podlinnyj tekst s russkim perevodom, kritičeskimi zamečanjami i objasnenijami*, Obščestvo ljubitelej drevnej pi-s'mennosti, S. Peterburg 1880, I—V, 1—152.

¹³Vatroslav Jagić, *Das Datum des Statutes von Vinodol*, »Archiv für slavische Philologie« IV, 1880, str. 78—86. Prevedeno i objavljeno u knjizi *Izabrani kraći spisi*, Zagreb 1948, str. 207—212.

Jagićevo izdanje Vinodolskog zakona pokazuje visoku zrelost slavističke pravnopovijesne znanosti (u kojoj je Jagić živo sudjelovao), tekstologije i društvene povijesti, osobito medievistike. Ni danas Jagićevo izdanje nije izgubilo vrijednost; u njegovoj znanstvenoj karijeri ono je bilo značajan domet u pouzdanom kritičkom i tekstološkom prezentiranju starih slavenskih tekstova. Nakon toga izdanja slijedi golema biblioteka Jagićevih izdanja kanonskih tekstova staroslavenske pismenosti i književnosti. Iste godine kad je izašlo Jagićevo izdanje u Petrogradu, izdao je Hermenegild Jireček u zborniku slavenskih zakona («Svod zakonův slovanskych») Vinodolski zakon u latiničkoj transkripciji, uz najvažnije obavijesti o tekstu, rukopisu, Vinodolu i datumu spomenika.

Deset godina nakon Jagićeva reprezentativnog izdanja Vinodolskog zakona izašla je u Zagrebu knjiga *Statuta lingua croatica conscripta — Hrvatski pisani zakoni*¹⁴. Među tim zakonima na prvom je mjestu Vinodolski zakon, a slijede: Poljički statut, Vrbanski i donekle i svega krčkog otoka, Kastavski, Veprinački i Trsatski statut (Zagreb, 1890). Izdanje su priredili Franjo Rački, Vatroslav Jagić i Ivan Črnčić. Izdanje Vinodolskog zakona priredio je Franjo Rački napisavši o tekstu nekoliko neophodnih riječi (III—IX). Tekst je izdan ćirilicom, kao i bilješke i komentari uz sâm tekst. Poljički je statut izdao Jagić, a njegova rasprava o spomeniku, kao i sâm spomenik i bilješke uz tekst, otisnuta je ćirilicom.

Račkoga izdanje Vinodolskog zakona oslanja se na Jagićevo, a uz glagoljski tekst, u bilješkama, Rački citira i latinički prijepis Zakona iz XVII. stoljeća, kad se latinski tekst razlikuje od osnovnoga teksta. U bilješkama Rački često donosi napomene o rukopisu, odnosno pismu, kao i komentare stvarnog sadržaja, tumačeći često hrvatske riječi Vinodolskog zakona latinskim terminima (npr. *svar* — pugna, *convicium*; *neurčeni* — *illaesi*, *incorrupti*). Uz izdanje Poljičkog statuta Jagić je izdao posebno rječnik, a uza sve ostale tekstove zajednički je rječnik na kraju knjige. Akademijino izdanje postalo je temeljem svim kasnijim izdanjima i studijama o Vinodolskom zakonu. Jagićevo, naime, petrogradsko izdanje i tada je bilo prava rijetkost, te se i sâm Jagić tužio da je »za sav trud dobio tek nekoliko eksemplara knjige¹⁵«, a o honoraru nije moglo biti ni riječi.

1896. francuski pravni povjesničar Jules Preux objavio je studiju o Vinodolskom zakonu u središnjem francuskom pravnopovijesnom časopisu, »Nouvelle revue historique de droit français et étranger«, koja je izašla i kao posebno izdanje. On se u prevođenju Vinodolskog zakona

¹⁴ Vidi bilješku 4.

¹⁵ Vatroslav Jagić, *Spomeni mojega života*, II deo, Beograd 1934, str. 12.

oslanjao ne samo na Jagićev ruski prijevod nego je, u nekim članovima, na savjet Baltazara Bogišića, išao i svojim putem, te se u tumačenju pojedinih odredaba razlikuje od Jagića i Račkoga.

U središnjem pravnom časopisu Hrvatske, »Mjesečniku pravničkog društva«, izdao je 1912. Rudolf Strohal Vinodolski zakon, latinicom.¹⁶ Tekst je izašao i kao posebno izdanje. U kraćem uvodu Strohal piše da je »izdanje priredio za hrvatske pravnike i sve prijatelje hrvatske starine«, a to zato da zainteresira »hrvatske pravnike za ovaj svakako zanimljivi spomenik iz starijeg pravnog života hrvatskoga naroda«. Nakon samog teksta, koji je prepisan s originala, Strohal donosi *Tumač* u kojem iznosi i svoje mišljenje o kurzivnom pismu, tj. »da imade svako selo svoj posebni način u pisanju glagolskih isprava«, što je teško prihvatiti kao znanstveno pouzdanu tvrdnju. On je prijepis Vinodolskog zakona datirao godinom 1565. ustvrdivši da je rukopis Zakona najsljedniji glagoljskoj ispravi iz Arhiva JAZU (II c 77) koju je pisao Juraj Arbanasić. On, doduše, ne inzistira previše na toj tvrdnji, te nastavlja o prepisivaču: »Bio tko mu drago tko je taj sačuvani primjerak Vinodolskog zakona prepisao, to stoji da prepisivač nije bio ni točan ni savjestan u svom poslu.« Slijedi 150 bilježaka uz tekst, u kojima je Strohal pokušao dati neka nova tumačenja tamnih mjesta u Zakonu. Vratio se i na Mažuranićevu dataciju Vinodolskog zakona, tj. na godinu 1280. Nakon Strohalova objavljivanja Vinodolskog zakona razvila se polemika oko izdanja između Rudolfa Strohala i Marka Kostrenčića. Ni Jagić nije o Strohalovu radu imao visoko mišljenje, a prijedlog da se prijepis pripiše Jurju Arbanasiću također je bez sustezanja odbio.¹⁷

Marko Kostrenčić s problematikom se Vinodolskog zakona susreo već u polemici s Rudolfom Strohalom, na stranicama »Mjesečnika«, 1912. Svoja istraživanja Vinodolskog zakona i nakon te polemike je nastavio te je 1923. u Radu Jugoslavenske akademije objavio monografiju *Vinodolski zakon*¹⁸. Monografija se sastoji od četiri dijela: u Uvodu se raspravlja o Krčkim knezovima i o vremenu sastavljanja Zakona, drugi dio donosi *Tekst Vinodolskog zakona prema rukopisu*. Tekst je tiskan latinicom, a slijede napomene o rukopisu, čitanjima izdavača, ponajprije Jagića i Račkoga. Treći dio jest *Tekst Vinodolskog zakona u današnjem jeziku* — Kostrenčić, očito, izbjegava riječ »prijevod« kao i naziv jezika. I uz ovaj dio Kostrenčić donosi brojne bilješke uz tekst. Četvrto poglavlje nosi naslov *Sadržaj Vinodolskog zakona*, u kojem se, s pravne strane, analizira položaj vinodolske općine, a zatim autor ob-

¹⁶ Rudolf Strohal, *Zakon vinodolski. Uvod, tekst i tumač*. Preštampano iz »Mjesečnika Pravničkog društva u Zagrebu«, Zagreb 1912, str. 1—23.

¹⁷ Vatroslav Jagić, *Glagoličeskoe pis'mo*, Enciklopedija slavjanskoj filologiji 3, Sankpeterburg 1911, str. 175—7.

¹⁸ Marko Kostrenčić, *Vinodolski zakon*, Rad JAZU 227, Zagreb 1923, str. 110—226.

rađuje pravne norme kako su iznesene u Vinodolskom zakonu. Ponajviše su to norme nasljednog, kaznenog i procesnog prava, kao i sudbenog ustrojstva vinodolske općine. Monografija je zaključena s indeksom imenā, pojmova i stvari koje dolaze u tekstu Vinodolskog zakona. Za Akademijin »Bulletin international« Marko Kostrenčić preveo je na njemački jezik Vinodolski zakon, i on je objavljen 1931.¹⁹

Proučavajući hrvatsku srednjovjekovnu društvenu i političku povijest, kao i granice hrvatske države za narodnih vladara, Miho Barada u svojoj je studiji *Hrvatski vlasteoski feudalizam po Vinodolskom zakonu* dodao i *Tekst Vinodolskog zakona*, koji je za to izdanje uredio Vjekoslav Štefanić. Iz samog se izdanja ne razabire upravo što je Baradino a što Štefanićevo, ali je posve sigurno da je tekst transliterirao Vjekoslav Štefanić i da ga je opremio filološkim primjedbama. U prevođenju i u opremi kritičkog aparata sigurno je sudjelovao Miho Barada, ali izdanje ne valja pripisati samo Mihi Baradi.²⁰ Tekst Vinodolskog zakona tiskan je tako da je s jedne strane originalni tekst transliteriran latinicom (*U izvorniku*), a s druge tekst *U današnjem hrvatskom jeziku*. I ovdje se izbjegava riječ 'prijevod'. Izdanje je opremljeno opsežnim paleografskim, filološkim, paravnopovijesnim i povijesnim primjedbama, što često upućuju i na samu studiju koja je podijeljena na dva dijela: kraći *Vinodol prije 1225.* i opsežniji *Vinodol — feudalno-vlasteosko dobro*. Kao uzor za to izdanje poslužilo je Jagićevo izdanje iz 1880. Nakon Baradine studije o hrvatskom vlasteoskom feudalizmu zametnula se oštra polemika između Marka Kostrenčića i Mihe Barade, u koju su se kasnije uključili i drugi historičari i sociolozi (N. Klaić, O. Mandić, V. Koščak, B. Grafenauer)²¹.

Baveći se pretežno starijim razdobljem hrvatske pravne i političke povijesti, osobito poviješću srednjovjekovnih općina Kvarnera i Hrvatskog primorja, Lujo Margetić u knjizi rasprava *Iz vinodolske prošlosti — pravni izvori i rasprave* objavio je tekst Vinodolskog zakona prema rukopisu, kao neku vrstu diplomatskog izdanja, i paralelno s time *Prijevod Vinodolskog zakona*. Ovdje se prvi put javlja izraz »prijevod«. Izdanje je opremljeno kraćim bilješkama o rukopisu, odnosno o čitanjima prijašnjih izdavača. Margetićeva knjiga donosi i snimke rukopisa

¹⁹ Marko Kostrenčić, *Das Gesetz von Vinodol*, »Bulletin international«, II 1931, str. 59—88.

²⁰ U bibliografiji Vjekoslava Štefanića, »Slovo« 15—16, 1965. ne navodi se ovaj rad. U razgovorima o svojim radovima nikad nije spomenuo ovaj svoj rad, iako je znao govoriti o druženju s prof. Mihom Baradom.

²¹ Osobito se zaoštrila rasprava o kmetovima u Vinodolskom zakonu. Da su polemičari pročitali što je o kmetovima zapisao još davno Matko Laginja, mnoga pitanja bila bi bolje riješena. Matko Laginja u komentaru *Kastavskom ustavu*, »Pravo«, I, Zadar, 1873, komentira riječ kmet: »Kmet je slobodan seljak. To je onuda (tj. u Istri i u Hrvatskom primorju, o. m.) časno ime. Kad se reče: to je tvrdi kmet, isto je kao da mu se kaže: to je gospodin.« Vidi: Matko Laginja, *Književna djela i rasprave*, 1983, str.258.

Vinodolskog zakonika. Uz izdanje i prijevod teksta Margetić donosi i komentare na deset članova Vinodolskog zakona, za koje predlaže svoje rješenje spornih ili tamnih mjesta.²²

Margetić je izdao Vinodolski zakon u talijanskom (1981/2) i engleskom prijevodu (1983), a konačno je, prigodom 700. obljetnice Vinodolskog zakona, izdao i posebno izdanje Vinodolskog zakona s prijevodima na hrvatski, engleski, njemački i talijanski jezik. Pred prijevodima je kratka bilješka o Vinodolu i Vinodolskom zakonu. Tiskani tekst u svim jezičnim varijantama drži se glagoljskoga predloška, koji je također kao ilustracija otisnut uz hrvatski prijevod, ali se s njega ne bi dao čitati originalni tekst, kojega je transliteracija u ovom izdanju izostala. U samom tekstu označeni su članovi, u zagradaama, kao da je i ovo izdanje diplomatski (kao ono iz 1980), ali je ono ipak daleko od toga.²³

O ovom izdanju

Naše izdanje donosi faksimil rukopisa iz Nacionalne i sveučilišne biblioteke (NSB, R 4080), i to u potpunosti, i u naravnoj veličini, a zatim slijedi diplomatski izdanje, kritički tekst i tumačenje kritičkog teksta (»prijevod«) na suvremeni hrvatski jezik. Bilješke uz *Diplomatski izdanje* odnose se ponajprije na rukopis; bilješke uz *Kritički tekst* tumače lekcije dosadašnjih izdavača i priređivača teksta uz citiranje latinskog prijepisa iz XVII. stoljeća; bilješke uz *Tumačenje* odnose se na dosadašnja tumačenja (»prijevode«) pojedinih članova Zakona. Na kraju je dodan Rječnik Vinodolskog zakona kojega je kompjuterska koncordancija priređena u Zavodu za lingvistiku Filozofskog fakulteta u Zagrebu. Za svesrdnu pomoć i uslugu u ovom poslu zahvaljujem studentici Anđelki Andrić i asistentu Zavoda Marku Tadiću.

²² Lujo Margetić, *Iz vinodolske prošlosti. Pravni izvori i rasprave*, Rijeka 1980. Posebno se u knjizi komentiraju članovi 5, 9, 14, 19, 22, 31, 32, 34, 39 i 47, str. 149—166.

²³ Lujo Margetić, *Vinodolski zakon 1288—1988, The statute of Vinodol, La legge del Vinodol, Das Gesetz von Vinodol*, Novi Vinodolski 1987. str. 124.

Sedamstota obljetnica Vinodolskog zakona (1288—1988) prilika je za svestrano proučavanje toga dragocjenog vrela za duhovnu, pravnu, političku i jezičnu povijest hrvatskoga naroda na području srednjovjekovnih kvarnerskih općina, ali i šire, bez obzira na to da li su društveni uvjeti u susjedstvu bili slični ili različiti. Proučavanje Vinodolskog zakona, u ovo stoljeće i pol, od Mažuranićeva izdanja 1843. do danas bilo je često označeno (»opterećeno«) društvenim i političkim životom i proučavalaca i onih koji su znanstvenu istinu o Vinodolskom zakonu trebali prihvatiti. Mažuraniću i njegovim suvremenicima Zakon vinodolski otkrivao se kao dragocjeni dokumenat iz kojeg se jasno vidi da su slobodne općine hrvatskim jezikom propisivale kako će živjeti sa svojim gospodarima, a u vremenu kad se Hrvatska borila protiv brutalnog presezanja Mađara u politički, društveni i kulturni život Hrvata; Jagiću je Zakon govorio o dubokim slojevima slavenske jezične, povijesne i društvene uzajamnosti; Rački je želio da Vinodolski zakon, uz ostale naše zakone pisane hrvatskim jezikom (»statuta lingua croatica conscripta«), svjedoči o neodrživosti političkog i ekonomskog pritiska koji je bio nametnut hrvatsko-ugarskom nagodbom; Kostrenčić je u Vinodolskom zakonu vidio pritisak feudalaca, krčkih knezova, na slobodne vinodolske općine; Barada je podacima Vinodolskog zakona želio riješiti povijesnu problematiku protezanja Hrvatske za narodnih vladara i uspostavljanje feudalnih odnosa u srednjovjekovnoj Hrvatskoj učvršćivanjem ugarskih kraljeva i njihovih vazala, krčkih knezova; Nadi Klaić Vinodolski zakon ponajprije je dokaz o dvojnoj političkoj i upravnoj vlasti, vladarskoj i općinskoj, kad se do kraja srednjeg vijeka živi skladno, nastojeći afirmirati svoju sliku hrvatskoga srednjovjekovlja koja se bitno razlikuje od slike što smo je naslijedili od građanske historiografije, a kojoj su dugovali i Kostrenčić i Barada. Margetiću je Vinodolski zakon, unatoč tome što kaže da je donesen brutalnom voljom feudalaca, dokaz o visokoj pravnoj svijesti na području Vinodola, u domeni knezova krčkih.

Vinodolski zakon govorio je tako proučavaocima ne samo svojim pravnim i povijesnim podacima nego i podtekstom, skrivenim porukama o pravnoj osnovi života, nekad i danas. Otkrivanju identiteta u pravnim spomenicima, u književnosti, jeziku, društvenim odnosima, kulturi, na osobit i poseban način teži svaka generacija, nalazeći u prošlosti i u baštini dublji smisao svog puta kroz vrijeme. Vinodolski zakon doista je takav spomenik te nije neobično da je u svakoj novoj društvenoj i političkoj prilici bio u središtu pažnje zbog mudrosti, demokracije i odmjerene liberalnosti prema tradiciji i prema vlasti, prema političkoj i prema duhovnoj prisili, zbog želje da se zajednički živi i napreduje u poštovanju pravā i obavezā.

JOSIP BRATULIĆ

FAKSIMIL

Handwritten text at the top of the page, likely a title or header, in an early medieval script.

Main body of handwritten text in an early medieval script, arranged in several columns and partially obscured by a large tear in the parchment.

Handwritten text in a medieval script, likely Latin or German, with several large decorative initials. The text is arranged in approximately 25 lines. The script is dense and cursive, characteristic of the late Middle Ages. The initials are highly stylized and often feature intricate flourishes. The text appears to be a formal document or a religious treatise, given the nature of the script and the use of such initials. The paper shows signs of age, including some staining and wear, particularly on the right side.

Decorative flourish or signature at the bottom of the page, consisting of a series of connected loops and curves.

B y p... ..
... ..
... ..

Handwritten text in a box

Handwritten text in a box

Handwritten text in a box

A y p... ..
... ..
... ..

C y p... ..
... ..
... ..

E y p... ..
... ..
... ..

G y p... ..
... ..
... ..

I y p... ..
... ..
... ..

K y p... ..
... ..
... ..

M y p... ..
... ..
... ..

O y p... ..
... ..
... ..

Handwritten text in a box

Handwritten text in a box

Hic incipit... [The text is written in a dense, cursive Gothic script, likely a medieval manuscript. It begins with a large, decorated initial 'H'. The text is arranged in approximately 25 lines, with some lines starting with smaller initials like 'S' and 'C'. The script is highly stylized and difficult to decipher without specialized knowledge of the language and script. There are some ink blots and signs of age throughout the page.]

Amor

26...
 27...
 28...
 29...
 30...
 31...
 32...
 33...
 34...
 35...
 36...
 37...
 38...
 39...
 40...
 41...
 42...
 43...
 44...
 45...
 46...
 47...
 48...
 49...
 50...
 51...
 52...
 53...
 54...
 55...
 56...
 57...
 58...
 59...
 60...
 61...
 62...
 63...
 64...
 65...
 66...
 67...
 68...
 69...
 70...
 71...
 72...
 73...
 74...
 75...
 76...
 77...
 78...
 79...
 80...
 81...
 82...
 83...
 84...
 85...
 86...
 87...
 88...
 89...
 90...
 91...
 92...
 93...
 94...
 95...
 96...
 97...
 98...
 99...
 100...

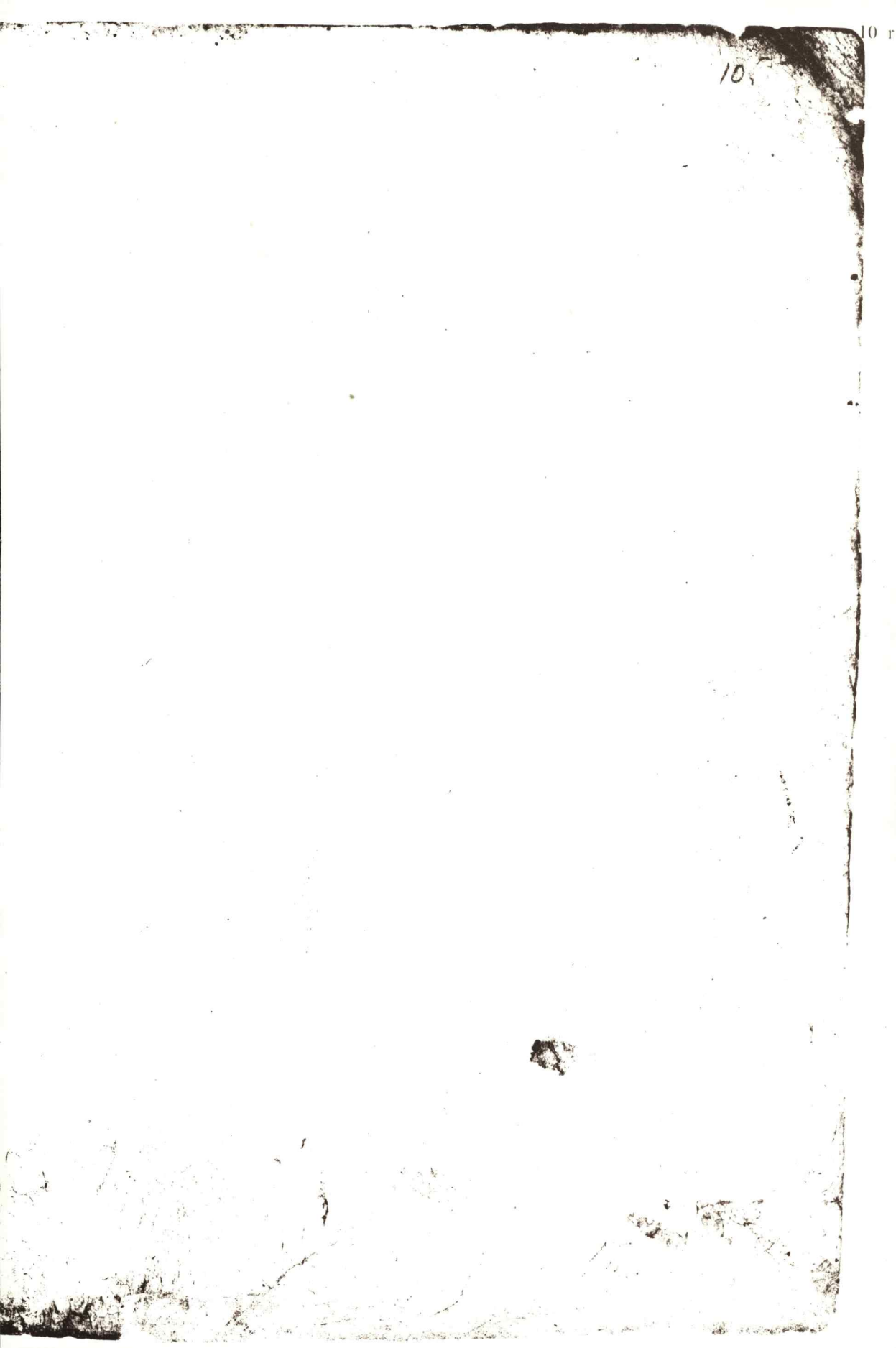

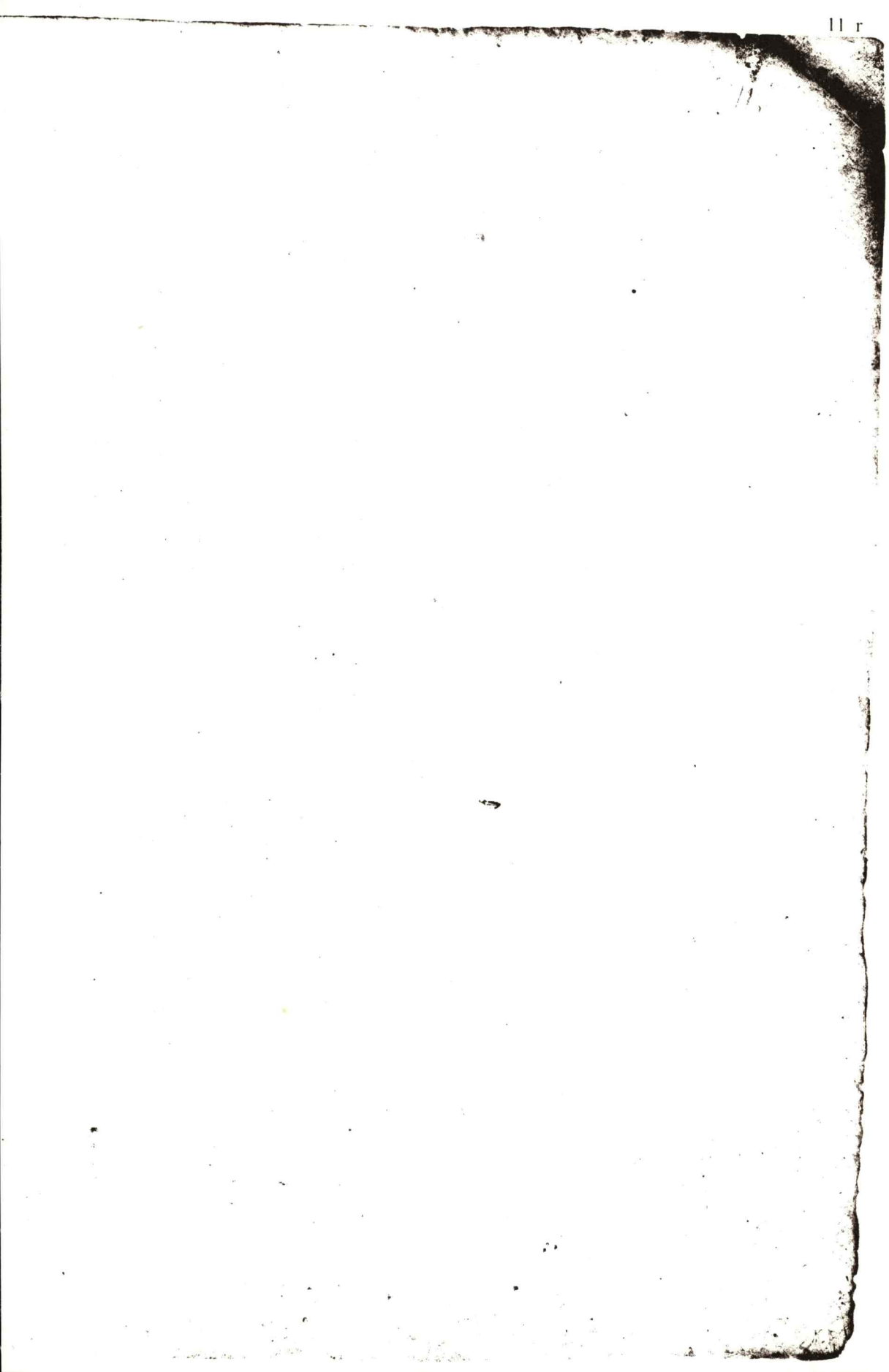
Handwritten text in a medieval script, likely Latin or Old English, covering the majority of the page. The text is dense and appears to be a formal document or a religious text.

Handwritten signature or name at the bottom of the text block.

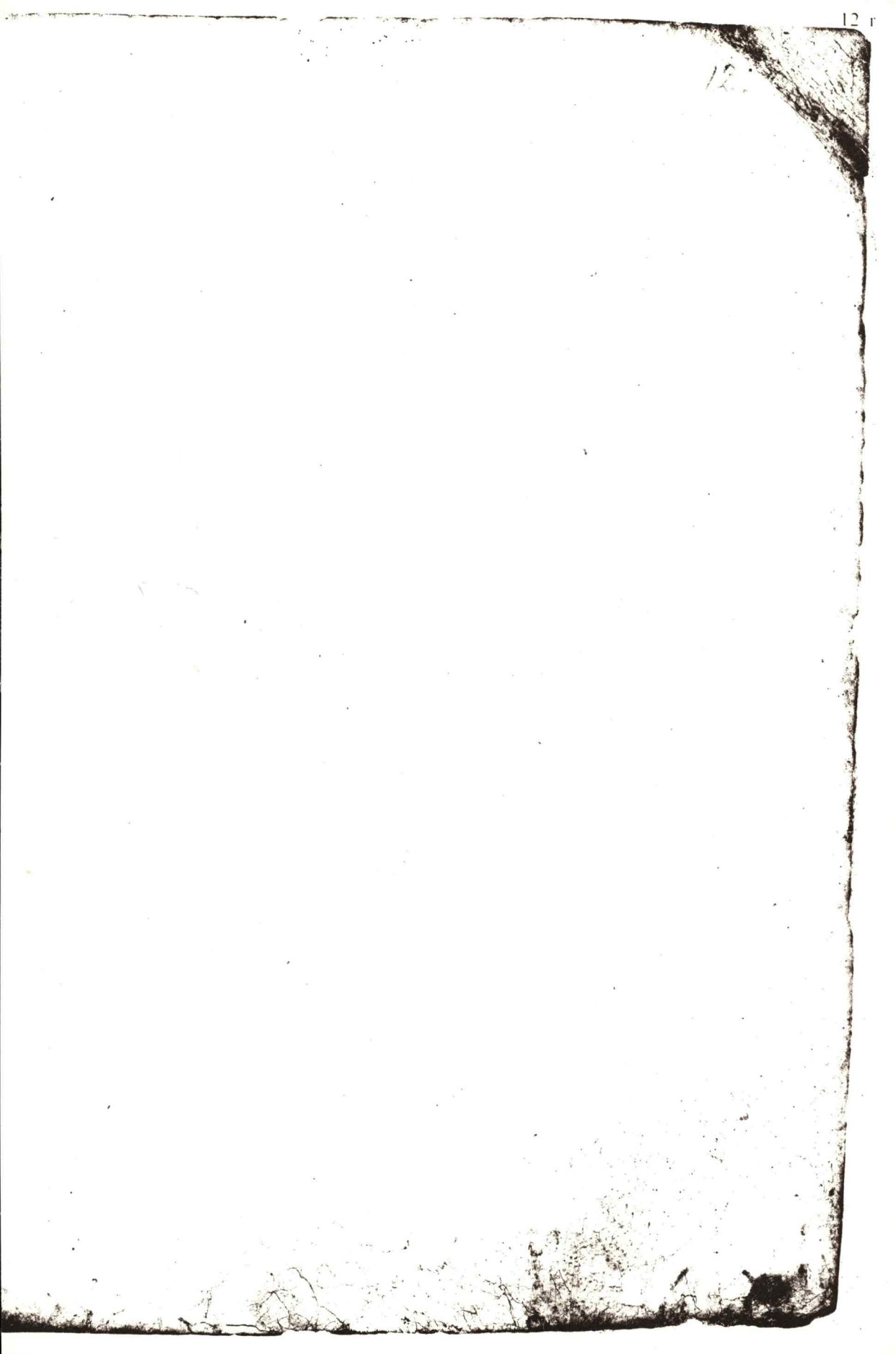
105

12

[Illegible handwritten text, possibly a list or notes, starting with a large initial letter.]

• *Soltanija narodnome. Muzeumu.*
U Zagrebu dne 20. rujna 1861

Edward Herlihy
hercegovačkoga
gimnazijah rukovoditelj
pisarstva.

1861

Handwritten text, possibly a name or title, located in the upper right quadrant.

4771

482

174

508

1507

Handwritten text, possibly a signature or name, located in the center of the page.

Handwritten text at the bottom of the page, possibly a date or reference.

DIPLOMATIČKO IZDANJE

Pisar Vinodolskoga zakona (VZ) započeo je pisati tekst na poledini prvoga lista, tj. na 1. verso strani. Pred sobom je imao predložak napisan liturgijskim (ustavnim) pismom, kako je i prepisao prva tri retka, a zatim je nastavio poslovnim (kurzivnim) pismom, kako su se obično pisale i prepisivale isprave i ostali pravni spisi. List pergamene na kojem počinje tekst VZ oštećen je na tri mjesta: dvije su lakune nešto veće, treća je manja. Oštećena mjesta mogu se rekonstruirati iz latiničkog prijepisa iz XVII. stoljeća koji je prepisan upravo s ovoga glagoljičkog predloška. Ovaj latinički prijepis nalazio se na Trsatu (»u plovaniji na Tersatu«), kako je napisao Mijat Sabljar u svom prijepisu toga latiničkog kodeksa. Čitanja s toga Trsatskoga prijepisa označena su u ovom izdanju slovom T. Danas je i latinički prijepis, osobito njegov prvi list, teško oštećen. Ovaj je prijepis služio kao upotrebnii primjerak; pisar je na nekoliko mjesta napisao upozorenja (NB), osobito na mjestima za koja je smatrao da su važnija.

Tekst Vinodolskoga zakona s glagoljičkog pisma prenosi se na latinicu po sistemu transliteracije, tj. svako glagoljičko slovo zamjenjuje se latiničkim, pri čemu se napisanom ništa ne oduzima niti dodaje; slovo se prenosi na slovo, redak na redak, stranica na stranicu. Tako se čuva maksimalno slika rukopisa, te se čitanje lako može provjeriti na snimkama rukopisa. Od slova koja danas nisu uobičajena u našoj latiničkoj grafiji treba upozoriti da se znak za »jat« prenosi kao ě; slovo »đerv« kao j; glagoljičko »šta« kao šć ili ć, ligaturno ju kao ju. Brojevi u glagoljici pisali su se slovima te se tako i prenose, a u zagradama je broj napisan arapskim (uobičajenim) ciframa. Kratice se u diplomatičkom izdanju obično ne razrješavaju, pa tako ni u ovom izdanju. U rukopisu su članovi redovito odijeljeni znakom koji sličii na polumjesec, odnosno na latiničko slovo C (C). Članovi su označeni na marginama, u uglatim zagradama, kao naša intervencija u tekst rukopisa. Recii su označeni brojevima od 1 do 25, odnosno do 30 na listovima 2 r, 2 v i 6 v.

- 1 Vb IME BŽIE. AMEN. LET GŇIH .Č.S.O. 3 [1288], indicio pravo dan .e. [6] miseca jenvara. ¶
Vb VRĚME KRALA LADISLAVA PRESLAVNOGA KRALA UGRSKOGA KRALESTVA NEGA LETO .E. [6] NA DESET[E]
- 5 Va vrime ubo velikih muži gospode Fedriga, Ivana, Levnarda, Duima, Bartola i Vida, krčkih, vinodolskih i modruških knezi. ¶
 Zač dole kr[at] videći ludi, ki bludeći svojih starii[h i is]kušениh zakon, zato ubo edin
- 10 po edinom i [vsi] ludi vinodolski želeći one stare d[obre z]akone shraniti e napuni, ke nih prvi v[sag]da su [shra]neni neurčeni. ¶
 Skupiše se vs[i] na kup [tako] crikveni tako priprošći ludi sveršenēm [iměju]ć zdrave svet
- 15 u Novom Gradu pred obrazom [t]oga istoga kneza Leonarda zgora imenovana, isbraše se od vsakoga grada vinodolskoga ne vse st[a]riiši na vkup, na ke viahu da se bole spominahu v zakonih svojih otac i od svojih ded ča bihu slišali.
- 20 I nim narediše i ukazaše tesnim zakonom da bi vse dobre, stare, iskušene zakone u Vinodol činiti položiti v pisma, od kih bi se mogli spomenuti ili slišati od svojih otac i ded zgora rečениh tako od sada naprid mogu se uleći bluenja te
- 25 riči i nih dětce vrime ko pride da nimaju primisalē v tih zakonih. ¶ Ki ubo buduć izbrani na to od tih istih ludi vinodolskih z Novoga Grada Črna, dvornik vsega Vinodola i od knezi zgora rečениh tako od sada naprid mogu se uleći bluenē

1—3 Ono što je napisano liturgijskim (ustavnim) pismom prenosi se ovdje verzalom. 3 Inicijal V visok je 11 redaka; sliči inicijalima u starijim liturgijskim kodeksima. 8 dole] treba dovole; 12 [shra]neni — po smislu bi trebalo *shraniti*; i u T stoji *shraneni*; 8—17 izgubljeni tekst u uglatim zagradama [] dopunjen je iz T; 10 [vsi] — samo je Rački predložio čitanje (vsi na kup), kako stoji u 13. retku; 12 v[sagda] — Strohal predložo čitanje v[idiše]; 17 stariši T *starejši*.

- 1 Te riči i nih dica vrime ko pride da nimaju primisalē
v tih zakonih. ¶ Ki ubo buduć zbrani na to od tih is-
tih ljudi vinodolskih z Novoga Grada: Črna, dvornik
vsega Vinodola i od knezi zgora rečenih, Petar plo-
5 van i Vlkona Pribohna satnik, Ranac Saražin,
Bogdan Vlčnić. ¶ Z Ledenic: Ratko prvad i Ra-
doslav, popove, Dobroša satnik. ¶ Iz Bribira: Drago-
slav arhiprvad i Bogdan pop, Zlonomer satnik, Jurisl-
av Gradenić. ¶ Z Grižan: Luban i Petar, popovi,
10 Domian satnik, Dunat i Dragolub i Vidomir
Vlčić. ¶ Iz Drivenika: Dragolub satnik i Mikula
Dragolub i Pribinig. ¶ A iz Hrilina Raden plovani,
i Ivanac satnik, Živina sudac i Kliman Nedal.
¶ Iz Bakra: Krstiha plovani i Grubina pop, Ivan sat-
15 nik, Derga Vlčina i Nedrag. ¶ Iz Crsata: Vazmi-
na plovani i Nedrag satnik, Dominik sudac i Vieka.
¶ Iz Grobnika: Kirin plovani i Slavan satnik i Dom-
ian Kinović, Paval i Slavina Vukodružić.
I ti vsi pisani na vkup skupljeni od vole općin-
20 ske i edinim pristanenem i nareenjem sabranim vse
općini vinodolske ke budu zdola pisane vola
ke su slišali od svojih stariih.
- [Cl. 1] ¶ Najprvo da ako ka od crikav općinskih z Vinodola
imaju se kerstiti vola ih bude kerstiti gđñ
25 biskup, v koj biskupii e crikav rečena, nima
imiti od keršćenja rečenoga neveće vernez benet-
ačkih soldini .k. [40], tr .ā. [1] obed tr .a: [1] večeru a na-
vlašćno od onih ki učine tu crikav kerstiti. Žakan
30 ubo ki za biskupom stoi v toi istoј crikvi zov-
e se hrvatski malik a vlaški macarol,

1v 29—2r 4 Pisar za koga je Jagić napisao da je nebržljiv ponovio je čitavu rečenicu; izdavači izostavljaju ovo ponavljanje. T prenosi prepisivačevu pogrešku. 22 stariih — nakon te riječi dolazi ornament u obliku pletenice; 25 e] T *sest*; 26 imiti] T *imeti*; 27 navlašćno] T *navlastito*; 30 hrvatski] T *hervaski*.

- 1 nima imiti od toga istoga keršćeně neveće bolanač
 [Čl. 2] .e. i. [15] vernez benetačkih. ¶ Ošće: zverh crikav, opat-
 ii vola molstirov općinskih rečeniĝ gdñ biškup
 ne more položiti vola vzeti ali zapovidati
- 5 neveće ono ča bi otily dati kaštaldi tih istih
 [Čl. 3] crikav nemu svoju volu dobru. ¶ Ošće: zvrhu pop opći-
 ne rečene ta isti biskup ne more nišće zapovidati vola
 vzeti, nere gda on sam pošle vola gre po knežstvu, va
 vsaki grad vinodolski v ki on gre imaju mu dati po-
 10 pi onoga grada .a. [1] obed ter .a. [1] večeru; nišće manje
 nimaju mu ponesti ta obed i tu večeru van iz imeně
 onoga grada. I nisu mu držani van ponesti ni ednu drugu
 službu nisu mu držani činiti rečeni popi i žakni, nere
 ako bi vpal ki v niki dug ali zgrešene za ko imel bi
 15 platiti osud, more ta biskup isti od sagrešenih vz-
 eti soldini benetačkih .k. [40] za osud; veće osud ne mo-
 re mu priti od popi i žakan tih. ¶ Iošće: onda kada
 [Čl. 4] pojde gdñ biskup, tada ima poiti s sedmimi koni
 [Čl. 5] pojidi, osmo valižnik. ¶ Ošće: ako gdñ knez u Vinodolu
 20 vola rečeni biskup kada bi pošal po knežstvu po vino-
 dolskom i v ki god bi grad prišal ki ot niju, more či-
 niti eti i k sebi činiti priti po ruki satnika
 onoga grada za svoje jidenje i za svoje obiteli od
 kih koli goved i brav, ke se mogu naiti naibliže, ta-
 25 ko od skota kmetšćega, tako od plemenitih ljudi, tako
 od popi i od inih vsakih ljudi, ništar manie za ne
 imaju platiti gdñ knez gdi se koli i mogu od svojih
 perman činiti eti za se i za svoju obitel i za vas svoi
 dvor ot naibližnago skota te iste općine, budući
 30 koga godi zgorca imenovanih.

3 molstirov] T dodaje *ali kloštar*; 5 istih] T *rečeniĝ*; 8 gda T *iegda*; 9 gre] T *grede*; 11 ponesti] T *poniti*; 19 pojidi] T *pojisdi*, tj. *pojizdi*; 30 zgorca] T *zgora*. Na kraju posljednjega retka ornament.

- [Čl. 6] 1 **Q** Ošće: ako bi ki rubani na puti ili gdi indi, da plati
 [Čl. 7] knezu libar .l. [50]. **Q** Iošće: ki bi v gradu hram razbil
 v noći, vola ako bi ukral u nem, ter ako bi gdo klical po-
 magajte, platit ima knezu libar .l. [50]. **Q** Vapijuć
 5 ubo pomagajte esu verovani, ako reku s rotu da esu
 onoga zlotvorca poznali. Ništar mane ako nij onde
 klicano, nima platit nego soldini .k. [40] ter škodu,
 kakoi više izrečeno. I ako tu hudobu va dne učini nii
 držan platit neveće soldini .k. [40], ako se more pokaza-
 [Čl. 8] 10 ti po verovanu svedoku. **Q** Ošće: ako nigdo v noći je ukral
 v osiku niki skot vola na gumnu žito vola va ulnici,
 v mesti gdi se shranaju pčele, med, takoe plati knezu
 v mesti gdi se shranaju pčele, med, takoe plati knezu
 libr .l. [50], ako est onde klič bil pomogai; a va dne
 soldini .k. [40] i takoe v noći ako nij onde bil vapai
 15 i škodu duplu kakoi pisano; i klič e verovan. **D**
 [Čl. 9] Ako bude pred dvorom ot sili pra: vola od dadbi svrhu
 ke budu riči i parac nima svidočastva zverhu
 krivca i pusti se na rotu od rubaně ima krivac priseć
 samo .i. [20] ter .d. [5] i ot tatbi imenovani sverhu samo
 20 .b. .i. [12] ako su v toi tatbi škodni i ako onde je klican
 [Čl. 10] pomagai. Iošće: od tadbe od mošune i ot žita
 požgania, ko stoji na polji i od sena vzeta i na
 stogu v noći od toga učinena ima se odpriseći samo
 šest. I nima imiti otgovornika tat prez vole
 25 dvora. Nišće manie on ki priseći ima, naidi porot-
 nike kako bole more. I ako ih ne more imiti, prisezi
 on sam, vola oni toliko krat priseći imaju.
 [Čl. 11] **Q** Ošće: ako ki silu učini v pristanišču vinodol-
 skom, platiti ima knezu libar pedeset.

1 gdi indi] T *kadi drugdi*; 2 razbil] T *razbili*; 18 rubaně] T *rubanija*; 19
 tatbi] T *tatbine*; 20 tatbi] T *tatbini*; 22 polji] T *polju*; 26 imiti] T
imati;

- 1 Ako tadbu onde učinj plaća lbr .i. .g. [24]. Ako svedoci
 onde nisu, ima priseći ki tai samo .bi. [12], a to ako se
 [Čl. 12] učini tako v noći tako va dne. ¶ Iošće: ako ki
 prime nikoga zgonika toga knežtva, vola ako bi im
 5 jisti ilj piti ili inu ku pomoć vola svet, platit
 [Čl. 13] ima knezu libar .l. [50]. ¶ Iošće: ka godi bratščina
 dili zbor meju sobu, držana e dati desetinu
 [Čl. 14] napuni. ¶ Ošće: niedni zavezi od ke godi riči
 ne mogu se prvič meju kimj godi ludi knežstva
 10 zavezati ili zagovor položiti općinski
 vola navlašni: onoga zaveza pol gre općini a pol
 [Čl. 15] gospodi onoga grada gdi bude to učineno. ¶ Ošće: vsa-
 ki pop držan je stražu strići v noći v gradu, kako inj čk.
 [Čl. 16] ¶ Iošće: niedan žakan ne more prieti stih redi knežstva ako
 [Čl. 17] 15 niŋ od vole kneza i od općine grada gdi .e. ¶ Ošće: nie-
 dan od kmet i od ludi općinskih ne more poitj prebiva-
 ti v niednu crikav ni v niednu opatiju ili v mol-
 [Čl. 18] stir služiti ili se onde položiti za obaritelnika,
 20 ako niŋ s volu kneza i općine. ¶ Iošće: dobra edna že-
 na i dobra glasa pomaknena za svidočastvo, ako ni veće
 svedoki, verovana e od ženi k ženi, tako od psosti ězika
 [Čl. 19] kako od bieně i ot raneně. ¶ Iošće: niedan svedok, pomak-
 en za svidoka nima svidočiti ako niŋ prvo pitan
 25 od pristava. A ki to učini, plati knezu .k. [40] soldini
 a onomu ostanj komu budi viditi da mu škodi nega
 [Čl. 20] svidočastvo vsu škodu ku bi onde priel. ¶ Ošće:
 niedan ne more pomaknuti svoje žene za svidočastvo
 [Čl. 21] sebi, od niedne riči ni mu verovana. ¶ Ošće: ako ki pita
 nikoga pred dvorom na polači i reče: .e. tako

1 .i.g. [24] T 25; tai] T *taji*; bratščina] T *braščina*; 7 dili zbor] T *alt zbor*;
 11 napisano *gos*, pa precrtano; 11 navlašni] T *nauasni*; 13 ini čk] T
drugi človek; 17 molstir] T *monastir*; 21 ězika] T *ijazika*; 29 .e. tako]
 T *ijest tako*. Uz član 12. koji govori o »zgoniku« na margini nacrtana
 zmija. Na marginama ima i drugih crteža i ornamenata. Uz član 15.
 gdje se govori o popovima crtež križa.

- 1 Vola ni vola pita od nega nikoga zgrešenē on ima
 [Čl. 22] povidati volan ĵe vola taiti. ¶ Ošće: ako se
 ki prikaže pred dvorom pritče pokazanē ima pomaknu-
 [Čl. 23] ti svedoki i ukazati da tako est. ¶ Ošće: pud-
 5 aria, to est straža nad vinogradom i o zemal
 i od guman i od inih riči zverhu kih pudari polože
 na verovano. Neveće kada bude nika škoda p(re)d nim
 činiti se, vapii tada pomagaite: godi ako ne
 10 vazme nikoga znamenē od škodnika onoga. I tadai,
 ako pokaže verovanim svedokom vola pred dvor ne odne-
 se onoga znamenē pria ner se bude ta krivac tužil
 pred dvorom, vola ako ne poide s tim istim krivcem ta-
 [Čl. 24] dae pred dvor. ¶ Iošće: more zvati vsaki poma-
 gaite ako vidi delajuć niko zlo i za to se nima
 15 kaštigati niednu penu.
 [Čl. 25] Ošće od bienē, ranenē i od stučenē meju kmeti niĵ
 band, nego soldini .k. [40] ke krivac ima platiti
 knezu, a onomu ki bude bien .b. [2] brava ter likariju.
 A to takoe od satnika i graščika i busovića,
 20 ki v sih esut pod zakon i pod pravdu kmetsku
 a ne ot sžabniki i po zakonu kmetćskomu sudet se
 i nim .e. za uraženē zadovole učineno. ¶
 [Čl. 26] Iošće satniku i graščiku i busoviću nima se
 verovati v niednoĵ riči, ka bi učinena v nih
 25 vrime, ka bi pristoēla k nih oficiu, neveće ednim
 letom ko pride po nih izšastju oficia. ¶
 [Čl. 27] Ošće: ako bi muž ženi zvergal hoverlicu ili pokri-
 vaču z glave va zli voli, ter bi se moglo prika-
 zati trimi dobrimi muži vola ženami

6 zverhu] T *zvarhu*; 7 riječ *pred* izlizana i slabo čitljiva; 9 znamenja] T *zlamenija*; tadai] T *tada*; 11 znamenē T *zlamenija*; 21 sžabniki, tj. s(lu)žabniki] T *slabniki*; 27 ženi] T izostavlja, a nakon riječi *pokrivaču* dodaje *ženi*. Na kraju člana 24. koji govori o »kliču« nacrtana duga ruka sa štapom. Skroman crtež i nakon 25. člana. Na margini uz član o pudariji crtež.

- 1 plati libar .1. [50] ako e tužba s toga; od kih gdñ knez imii
soldini .k. [40], ona koi že vašćina učinena .k. [40] i .3. [8] lbr.
Da ako žena ženi sverže pokrivaču više rečenu
plaća .b. [2] libre dvoru a onoi .b. [2] ovcí. Ako ubo onde
5 nisu svedoci dobri, prisezi ki tai da nij to
[Cl. 28] učinil, budi prost. ¶ Iošće: ako ki muž ili žena
nepodobno reče ili stvar bude govoriti nikomu mužu
vola nikoí ženi ter se more pokazati ednim svi-
dokom podobnim, ili mužem ili ženom, ako nij onde
10 veće svedoci, plati dvoru libre .b. [2], a strani koi e
[Cl. 29] rekal, libri .b. [2]. ¶ Iošće: ako bi ki ubil od podknež-
inov ili od slug od obiteli kućne gdña kneza, od perma-
nov ter bi ušal i ne mogal se eti, da knez vazme
vražbu, to e zagovor vrnezi kakov i kolik bude otil;
15 zverh plemene zlotvorca koliko za polovicu zač
pleme ni držano nere od pol, a zločinac drugi pol.
Da ako se ěme ta zlotvorac, i nega ima ta isti
knez ili niki mesto nega učiniti ko godi mašćeni
bude hotil, a nega pleme nišće se ne bosujuee.
[Cl. 30] 20 ¶ Iošće: ako ki učini zasedanje od rečenih podknežinov
ili služabniki ili perman, ter se more pokazati
podobnimi svedoci, plati knezu libar .1. [50]. A to
takoe ako bi ga bili ili ranili, i za ranene platit
držan že polovicu. Ako bi od nih nikomu niki ud usi-
25 kal ili shabil tako da bi od toga ne mogal priti
na prvo zdravje, ostani va osudu onom v kom ga
[Cl. 31] knez oće osuditi. ¶ Ošće: ako bi ki ubil nikoga kmeta
ili od roda kmet, da bi se ne mogal ěti, vpadi v osud libr
.r. [100] bližikam; onoga grada ki e ubien općini libre .b. [2].

3 sverže] T *zvarže*; 6 ili] T *ali*; 7 svar] T *stvar*; 10 svedoci] T *svedokov*; 15
zverh] T *zvarh*; 19 bosujuee, pogrešno za obsujuje] T *bo suiuije*; 20
zasedane] T *zasse danije*; 25 shabil] T *ishabil*; 28 ěti] *ijati*; vpadi] T
fpadi. Uz član 30. na margini crtež.

- 1 Od tih libar .r. [100] ima imiti ditca ubienoga, ako ima ditcu, imaju imit polovicu, a drugi pol nega bližiki. Ta osud krivac plati. Ako ubigne, imaju nega bližike osud platit pol, a pol nega redi ako e
- [Čl. 32] 5 ima. Da ako se eti more pria ner se vražba plati, vola ako se učinena naprava, budi od nega maščeni, a nega bližiki budite prosti. ¶ Ošće: hćere ke su ostale po smerti očini i materini ili sini, ako nisu ostali brati tim hćeram, imaju se areditati ili
- 10 ostaviti tim hćeram blago otčino i materino, čineći vsu službu onu ku esu imili služiti dvoru otci i matere nih. I takoe, ako bi sinj ostali i umerli brez reda.
- [Čl. 33] ¶ Ošće: ako bi ki držal ošastno, to .e. rič niku ka bi ničja bila i ima k dvoru priti prez zapovidi
- 15 dvorske vola proščene, ter bi se moglo najti od gdña vola od nega oficiala držan je platit knezu za prihodak od ednoga .ž. [7] za vsako leto ko bi držal to isto blago ošastno ter .a. [1] osud soldini .k. [40] na vsako leto. A ono ošastno ima se obra-
- [Čl. 34] 20 titi pod dvor kneža. ¶ Ošće: ako bi ki držal ko blago, niku zemlu vola niki vinograd ili pošišion ili vert: od tih pošišioni bi imel gdñ knez učestě, i ako bi ga ne dal, držan je v tom osudu zgora rečenom vola od učestnoga, ako se more
- [Čl. 35] 25 ukazati ki bi to učinil. ¶ Ošće: ako e ki ukral rič niku knezu ili nega dvoru ili podknežinu ili služabniku komu zgora pisanih, plati knezu osud, kako e više rečeno od dadbi, onomu komu e bude učinil, od ednoga .ž. [7].

1 imiti] T *imeti*; 2 imit] T *imat*; 3 ubigne] T *ije ubijen*; 7 hćere] T *hćire*; su] T *jesu*; 8 smerti] T *smarti*; očini i materini] T *očinoj i materinoj*; 12 umerli] T *umarli*; 14 ničja] T *ničija*; zapovidi] T *zapovedi*; 20 kneža, umjesto knež] T *kneza*; 22 pošišion] T *possission*; vert] T *vart*; imel] T *imal*; 28 dadbi umjesto tatbi] T *tatbine*; 29 na kraju retka ornamentalni crtež.

- [Čl. 36] 1 ¶ Iošće: kmeti i popi od tatbi meju sobu imijte
 .a. [1] zakon: da ako ki ukrade rič niku nikoi crikvi
 ili molstiru ili opatii držan e v osudu kim je
 držan od riči knežih ili službeniki više pisanih.
- [Čl. 37] 5 ¶ Ošće: za niednu tatbu ka e va dne, niŷ osud već
 od soldini .k. [40], i takoe v noći, neveće ako bi klič pom-
 agaite i bilo bi v gradu, osvan tatbe više ime-
 novane. I takoe za vsaku tatbu, vola va dne vola
 v noći, ima platit ta krivac soldini .k. [40]
- 10 i imaŷu biti općini grada gda se ta tadba učini.
- [Čl. 38] ¶ Ošće: kadi ne bi bila tužba, i niedan osud,
 ni se nima stisnuti niedan učiniti niku tužbu
 od nike riči pred dvorom ili indi, neveće ako e š nega
 dobru volu. Tu tužbu ki učini, ima ŷu na konac
- [Čl. 39] 15 pripelati. ¶ Iošće: niedna ličba nima veći
 osud od .e. [6] libar, neveće od sil zgora rečenih. ¶
- [Čl. 40] Iošće niedno obranene vola osud ili band ne more se
 položiti prez vole kneže ili ako bi ne bil od kneza ki
 človik ki bi po nega zapovidi to učinil. ¶
- [Čl. 41] 20 Ošće: ludj rotnici za osuditi krivce: onim rotnikom
 nima se verovati, nego ako vazmu vsaki trat ki e pregriš-
 il za nega krivinu znameně do treti dan ima priti
- [Čl. 42] k pravdi s tim znamenem prikazati e. ¶ Iošće: niedan
 klučar niŷ verovan ni mu se da vera zverhu niedne riči
 25 ke bi rekal nikomu da e dal ili prikazal ili posudil
 vola da bi dal ŷ nega konobi van po ki godi zakon,
 mimo ča bi vridno bilo soldinj .i. [20], neveće toliko,
 ako bj imel svedoki verovani. I takoŷe zverhu .i. [20] sol
 ča bi vridno, ima priseć i taknut u Stõ evanelje.

1 imijte] T *imeijte*; 2 crikvi] T *crikve*; 3 molstiru] T *monastiru*; 4 službe-
 niki] T *služabniki*; 10 učini] T *ćini*; 15 ličba] T pisar je počeo pisati
lic, ali je to precrtao i napisao *tužba*; 18 kneže] T *kneza*; 19 zapovidi]
 T *zapovedi*; 22 krivinu znameně] T *krivinju zlamenija*; 23 znamenem]
 T *zlamenijem*; 24, 27 zverhu] T *zvarhu*. Uz član o tatbi crtež svastike
 i ukrštene strijele. Pri dnu, na margini, uz član 41.: veliki crtež srca
 probodenog s dvije strijele. Uz član 42. o ključaru crtež ključa i za-
 stava na kojoj piše IS.

- [Čl. 43] 1 Ošće: niedan tovernar niȝ verovan prez svedočastva od nie-
dne krdenče ku bi on učinil od svoga vina navlaš-
noga, neveće soldini .i. [10], a podružnik, to e ki tue vino OSTARIA
prodae, soldini .l. [50]. I ošće imaju zverh toga priseći.
- [Čl. 44] 5 ¶ Ošće niedna kvaderna od tržac ni verovana prez
dobrih svedoki nere od libar .l. [50] od vsakoga duga.
I od toga takoi ima s rotu zverh knjig svoje kvadrni
pritvrditi. ¶ Ošće niedna cena ka se otai da za
- [Čl. 45] naiti niku rič, hudobu ili ča drugo, kako su zemle,
10 vinogradi i ine druge riči za kih e zakon dati
likuf, vola za govedo veliko znaiti e : ne mozi
već dati soldini .k. [40], a ki veće da imiȝ škodu;
shranenu ako bi gdñu knezu viditi veće dati
znaiti za niki hud oficiȝ vola za niku
15 inu rič ka bi viditi pristoȝati istomu tomu
knezu. Zverh tih .k. [40] soldini ima priseć kako e
dal vola obećal e dati on ki govori da e tu
istu cenu dal i da ju e iziskal i znašal;
dvoru za osud od tih .k. [40] soldini nima nišće dat
- [Čl. 46] 20 nere soldini .d. [5], za vsaku malu živinu
soldina .b. [2]. ¶ Iošće: ako ki ukaže niko ošastno
vola od očestnoga, ča e zgora izrečeno, i ne bi mogal
pokazati, ostani v onom istom osudu v kom ostal
- [Čl. 47] on koga bi pokazal. ¶ Iošće: ako bi ki pred dvorom
25 pokazal vola postavil svedoke tako govoreći:
Ta i takov vi da tako .e. a strana suprotivna
reče: A ta i takov vi da tako niȝ, svedoki od toga
takoe su pripušćeni, a oni ki nisu, ispueni esu.

2 krdenče] T *kerdenče*; navlašnoga] T *navlašnjaga*; 3 tue] T *toči*; uz član 44.
u T ispisano NB; 7 kvadrni] T *kuaderni*; 10 riči] T *stvari ili riči*; 12
imiȝ] T *imeȝ*; 16 kako e dal] T *kai je dal*; 19 dat] T *dati*; 26 takov vi] T
takovi; a] T *da*; 28 takoe] T *tako jesu*; ispueni esu] T *i spunjeni ijesu*.
Uz član 43. o toverнару (krčmaru) na margini knjižnim pismom ispi-
sano OSTARI, ispod toga crtež gostioničkog stola s čašom, vrčem i
kabljećem. Uz član 46. u tekstu ornamentaln crtež.

- [Čl. 48] 1 ¶ Ošće niedan pristav ne more veće vzeti razvi .i. [10] soldi
od najveće pre:, a najveća pravda od riči ke godi ka e vri-
dna najveće soldini .k. [40], a od naimanše přē, ka e takoe
5 soldini .k. [40], a od toga niže doli soldini .d. [5]. Od ke
riči ako suprotiv učini, ostae ednoga vola ili libr
3. [8], od kih imai knez polovicu a grad gdi bude drugi
[Čl. 49] pol. ¶ Iošće: ako s pristavom se ěme niko govedo malo
živo za tatbu, pristav ima imiti za to .a. [1] par podplat,
a govedo budi onoga čie e bilo sa svoju pravdu,
10 kako e ureeno. Da ako se ěme mertvo, ter e ošće celo, pristav ima
imiti od nega ednu četert. Ako ni na plnu, meso ko e ěto bude
toga istoga pristava, a on čie e bilo meso, išči svoje
[Čl. 50] pravdi. ¶ Ošće: od goved velikih ka su za tatbu ěta,
ta pristav ima imiti od vsakoga goveda soldini .d. [5],
15 vola budi živo vola mertvo. I od riči ke su vridne soldini
.k. [40] niže ke bi vridne, ima imiti .b. [2] soldina i više
toga soldini .d. [5]. Nišće mane ta isti pristav ima se
vzeti od dvora i š nega prošćenem. I ima se viditi
da kmet vazme za tadbu od ednoga .d. [2], a dvor
20 knež ili služabnici više pisani od ednoga .ž. [7].
[Čl. 51] ¶ Iošće: ako bi se našal kriv pristav, ostani knezu od
vsega zvoga blaga ča se gible i ne gible. I ako
nega gdo ěme pred dvorom ili indí za falso i ukazati
ne bude moći, ostani knezu soldini .k. [40], a onomu pristavu
25 ednoga vola ali libar .i. [10]. Da ako se kriv naide,
ostani v peni više rečenoj, ni mozi veće biti pristav
prez vole kneže, a strani suprotiv ki e bil rekal krivo,
ako bi imel v nikoi riči osuena biti, budi prosta vola
imi svoju pravdu od ke přē est izlizla. Nišće mane tribi ga e
30 ukazati kriva s trimi podobnimi svedoki.

4 u rukopisu se slovo .d. za oznaku broja 5 nalazi spojeno sa slovom *k*, pa je Mažuranić pročitao 45, ali to nije točno čitanje, jer se slova za oznaku brojeva označavaju odvojeno točkama; u T točno: 5; 6 .3. (8) T 7; 8, 11 imiti] T *imeti*; 10 mertvo] T *martvo*; 11 četert] T *četart*; na plnu] T *naplunu*; 13 tatbu]; T *tadbu*; 14 ta] T izostavlja; 18 vzeti] T *vazeti*; 20 dvor knež] T *dvor knez*; 25 libar .i. (10) pogrešno umjesto .3. (8) zbog sličnosti; 29 přē est izlizla] T *preija ijesi zlezla*; Uz član 50 ornamentalan crtež, kao i na kraju lista.

- [Čl. 52] 1 **Q** Ošće: ako se ki naide fals svedok, ostani knezu ednoga vola ili .3. [8] libar, a strani koi bude suprotiv svedočiti, od vse ne škode budi odrešena, ako bi se v koi riči imela osuditi. On ne
5 mozi biti veće svedok od sele naprad prez vole dvora. I ako se ěme za kriva i ukazati se ne bude moći, on ki ga e ěl ter ne more pokazati, plati knezu libre .b. [2], a onomu svedoku vola .a. [1] ili lbr .3. [8]. I ima se pokazati za falso s trimi podobnimi ludi.
- [Čl. 53] 10 **Q** Iošće: ako bi pokazal kriva pristava kj koga ili svedoka: ne imi niednu pravdu za to od sada naprid suprot ukazujućemu ili suprot svedokom: ni niedan za nega. I ako ki imei pristava ili svedoka za krivoga i obeća se pokazati po svedocih, a oni svedoci nisu nemu spravni ili se ne skladaju kako e on ukazal, on suprotiv nim od sele naprid ne imi niednu pravdu suprot poiti.
20 Vola ako e niki svedok pomaknen za niku rič pred dvorom, a nj od stran otela bi poiti suprot svomu svedočastvu, more učiniti ako ima svedoke. Ako se svedoki pomaknu suprotiv onomu, vola suprot nega svidočastvu, a oni svedoče kako e obećal pokazati: od sada naprid suprot niednomu od svedokov tih ne imi niednu pravdu pomaknuti svedoki, vola za to
25 ne i mozi v niednoi riči suprotiv poiti ili niki ini za tu pritču vola za negovo svedočastvo nemu ne mozi utaknuti suprotiv od niednomu.
- [Čl. 54] Iošće: niedan odtvetnik od veće pře ne mozi veće vzeti za svoje odgovorene nere soldini .i. [10],

1 ako se ki] T *ako ki se*; ostani] T *ostanik*; 5 naprad, pogrešno — treba *naprid*, kako ispravljaju izdavači, T *na pred*; 13 imei] T *ima*; 16 od sele] T *od sada*; 23 sada naprid] T *sada na parvo*; 25 *ne mozi* pisar započeo pisati *ne i(mi)*, a nastavio *mozi*; 26 pritču] T *pitču*; 28 prije člana 54. u T znak NB; odtvetnik] T *odvetnik*. Na vrhu lista, uz član 52. ornamentalan crtež s rukom na kraju; uz član 53. skroman crtež na margini.

- 1 a za naimanu soldinj .d. [5]. A kmet za plemenita ne more
biti odgovornik, ni plemenit za kmeta prez proščenež
dvora. Od ke riči ako suprotiv učini, imaju platiti
knezu vola .a. [1], a toliko onomu za koga bude odtvetnik
[Čl. 55] 5 volia .3. [8] libar. ¶ Iošće: vsi zavezi ke bi knez
od sebe položil ili prie učinil općinskim i navlašćnim
zakonom, budite nega i nemu da imaju priti. ¶
[Čl. 56] Iošće: ako bi ki učinil silu ženi koi jebući ili bi
hotil jebati, ima knezu platit libar .I. [50],
10 a toi ženi tolíkoe, ako se ne bude mogal napraviti š nu
po niki zakon. Vola ako od rečene sili nima svedoki, vero-
vana e; nišće mane ima priseći položivši ruku
zverhu knig tičuć samo .i. .d. [25] od rečene sile zvrhu
onoga od koga se bude tužiti. Ke porotnike ta žena
15 naidi kako bole vi. Ako porotniki nima, vola ih toliko
ne more imiti, ta žena priseći e držana za onih ki
joi mankažu. Priseguć ubo š nu, ali ona sama po prvom
treti, imaju taknuti ruku i reći v tu rotu. I vsi ne
porotnici imaju biti žene. I ka se onde rota, da ne
20 odgovornik, ima odgovoriti: Da, s onu rotu prisegu.
A ona ima priseći kako e zgora rečeno. I ako ta ista
žena ili niki od ne porotnikov umankal bi ča e zgora
rečeno, on suprotivnik komu govori, budí odrišen
[Čl. 57] od toga griha više rečenoga. ¶ Ošće: niedno vi-
25 će općinsko ili navlašćno v gradu ili indj ne mozi
biti od niednih del ke bi pristoěle k općini, ako ne
bude onde knezova čkã; i ako ka dela suprot učine,
zgulblaju vse svoje blago i budi knezu zgora reče-
[Čl. 58] nomu. ¶ Iošće: vsaki pop ki ima crikav v gradu

6 od sebe] T *od sebi*; 8 ako bi ki ... jebati] T *ako bi ki učinil silu ženi, ili hotel vazeti poštenje*; 11 po niki] T *po ki*; 12 manje] T *ne manje*; 22 umankal] T *umankali*; 25 navlašćno] T *navlašnja*. Nakon člana 55. skroman crtež.

- 1 dužan je vsaki dan služiti mašu i sveti drugi
 oficii, neveće ako bi bil impačan dostoinim impa-
 čom. Ako suprotiv učini, zgubla .a. [1] vola, i budi
 pol knezu, a drugi pol općini onoga grada v kom se
 [Čl. 59] 5 to učini. ¶ Iošće: ako bi se ka žena našla tvarnica
 ter bi se mogla skazati svedočastvom verovanim,
 za prvo ostaneni knezu libar .r. [100] vola se sažgi
 ako bi se ne imelo od česa platiti. A od sada naprid
 ako bi učinila, gdñ knez ju kaštigai po nega
 10 voli. I takoi v toi istož peni ako se ki muž naide,
 [Čl. 60] da se kaštigai v tom grihu. ¶ Iošće: ako bi ki otel
 pokazati nikoga od nikoga zla tvoreně pred dvorom
 vola od nikoga inoga banda ili nike ine riči, ima
 tko reći dvoru: Ja tebi pokažuju takova od ta-
 15 kove riči, ili: Tbě dim da takov e učinil takovu
 rič. Ni drugoga ukazane vola pokazanja ne vridno.
 I ako bi niki pokazal nikoga dvoru, a ne mogal
 ukazati ga, ostani dvoru onu penu ku bi ostal
 on, ki bi ostačen bil, i ostačeni budi prost. ¶
 [Čl. 61] 20 Iošće: ličba est verovana i more biti pred gdñon
 knezom i pred vsakim nega oficialom i pred
 satnikom i takoe pred nega ženu, ako bi satnik
 [Čl. 62] onde ne bil. ¶ Iošće: ako bi ki položil v kuću ogan,
 ili v hram vola v ničji osik za požgane, za prvo
 25 ostani v osud dvoru .r. [100] libar, ter škodu platiti
 onomu komu u učini, vola budi osuen na život ako
 nima od kud platiti. I ako to veće učini, osudi se
 na život i na smert. Ako bude ondee požgano od
 nikoga čkã vola od nikih ludi, a on zlotvorac

1 dužan] T *dulžan*; 9 učinila] T *učinil*; gdñ knez] T *gospodinu knezu*; ju]
 T *izostavlja*; 11 kaštigaj] T *kaštiga*; 15 tbě] T *tebi*; 26 u] T *izostavlja*;
 28 smert] T *smart*. Na dnu lista crteži perom.

- 1 ne bi se mogal j̄eti, plati se vražba za vsako
ono požganje, kako zgora od vražbi .e. izrečeno.
- [Čl. 63] ¶ Iošće: nigdore ne mozi prositi duga učinena za
dvor zvrhu stoeći vola niednoga dvorskoga of-
5 iciala od sele naprid, ako ga ne pita meju iz-
šastjem is toga oficia meju letom. ¶
- [Čl. 64] Ošće: ako ki pokaže kerv ka mu e učinena za zlu
volu, ona kerv mu e verovana. Ništar mane ima
s rotu potverditi ako nisu onde svedoci. ¶
- [Čl. 65] 10 ¶ Ošće: pristavi i pozovnici esu verovani
[Čl. 66] ako se krivi ne naidu. ¶ Iošće: vani iz grada
pastiri i orači i ini ludi dobra glasa, to est vsaki
od nih, esu verovani za svidoki, tako v rubani, tako
[Čl. 67] v silah i va inom drugom zlu stvorenju. ¶ Iošće:
15 otac sinu, sin otcu i hći mogu biti svedoci,
a brat sestri i sestra, ako stoe vsak po sebi i razdile-
ni esu meju sobom. ¶ Iošće: od uboistva, ako nisu
[Čl. 68] svedoci, osvaeni od nega ima se očistiti samo-
.d.[5]deset naiduć svojih porotniki kako naibo-
20 le vi i more. Ako rotniki nima, prisezi on sam
toliko krat vola za onih ki mu mankaju. ¶
- [Čl. 69] Ošće: ako bi ki rotu imel s kim: more mu ju dobro
prostiti, ako oće; ka rota bi bila za malu
rič kada budu na kup na nom mestu običajinom,
25 kadj se rote čine. I prost budi onde ugotovan
za toliko, za koliko ostane priseći. Nišće mane
onde ima biti dvorski čk. Da vse ine porot-
[Čl. 70] nike more pustiti prez niedne cine. ¶ Iošće:
ako se ki naide predavac gdña kneza naturalskoga,

3 nigdore] T *ni jedan*; 7, 8 kerv] T *karv*, na margini napisano: *sangue*; 11
vani] T *vane*; 20 vi i more] T *zna i vi*; 22 imel] T *imal*; 23 oće] T *jošće*
— pisar je shvatio: *ako jošće ka rota bi bila za malu rič*. Na kraju člana
63. crtarija perom.

- 1 ta isti gđñ knez imij punu oblast zvrhu nega
i zvrhu negova blaga za učiniti maščene zvrhu
nega na svoju volu.
- [Čl. 71] Iošće: ako razbojnika zvrhu moe škodi naidu v no-
5 ćí, to est mne škodu čineć, ter nega živa ne mogu ěti,
vola da ga ne znam, da bim vidil od česa se tuži-
ti, a nega ubiju, u niednoi riči nimam se osuditi,
ni suprotiv ne mozi nigdore mne poiti vola priti.
- [Čl. 72] Iošće: niedan posal ni verovan koliko na pravdi, ne buduć
10 roćen, shraneno, ako est poslano od dvora, komu poslu se govori
- [Čl. 73] hervatski arsal. ¶ Iošće: pozovnici imaju biti
roćenj i takoe kmeti imaju se pozivati od vsakoga
- [Čl. 74] pred dvorom pred rotnika. ¶ Iošće: krivci peni i ako
inu ričju nimaju čim platiti više rečenih peni
15 i bandi nimaju čim platit, gđñ knez nad nih
životi more učiniti volu svou ča bude nemu drago.
- [Čl. 75] Iošće: od vsih bandi, zagovori i račeni gđñ knez ima pravdu
i punu oblast tako zverhu plemenitih tako zvrhu
ludi crikvenih i zvrhu kmeti i zvrhu vsih inih
25 ludi kako se zgora udrži.
Iošće: ki ubo zakoni zvrhu pisani i vsi zgora rečeni isa-
brani po rečenih općinah vinodolskih rekli su i
potvrdili su, potverdeći i pokažući potvrdili su
stare i iskušene zakone vinodolske i v nih su vsagda
25 živili i nih dedi i nih otci i vsi nih prvi. ¶
Iošće: na vspomenenje ke riči, ka ima priti i općinskoga
svedetelstva ta ista općina vinodolska to sada pismo
zapovidali su učiniti i edino takaše shraniti va vsakom gradu.

1 punu] T *pulnu*; 3 na] T *za*; 4 škodi] T *škode*; 7 nimam se] T *nima se*;
10 se govori] T *govori se*; hervatski] T *haruaski*; 17 račeni] T *rečeni*;
18 punu] T *pulnu*; zverhu] T *zvarhu*; 24 iskušene] T *iskrene*; 25 prvi]
T *parvi*; 28 takaše] T *takaiše*. Na kraju trećeg retka ornamentalan
crtež. Na margini, uz član 71. koji govori o razbojniku (u prvom licu),
crtež ruke s golim mačem. Ruka je obučena i na njenoj je odjeći
crtež križa. Na kraju 20. retka ornamentalni crtež, a na margini dva
spojena slična znaka (svastike) koja čine inicijalno slovo *I*.

- 1 Bi načineno v Novom Gradu, na sali knezi zgora ime-
novanih, leta, miseca, dne, indicione rečene. ¶
Iošće: ako pravda zgodi se v dvori ali pred
dvorom, nikomu se podvigne od kih ljudi kih godi
5 od koga imině to .e. od vinograda vola od zemle
vola od kuće ili od verta vola od koga godi
pošišiona, a on reče da e kupil on pošišion
od nikoga čkã, koga ima onde imovati, vola
reče da mu e dan ta pošišion vola darovan
10 vola založen vola za dušu sueno, i ima od
toga svedoke onde žive ke zakon potribue:
esu nemu ti svedoci verovani. Ako li nima
živih svedoki na to, ter pokaže mrtvimi
svedoki govoreć onim živućim da e to bilo
15 pred onimi svedoki to .e. učineno, oni svedoki
esu verovani; da nišće mane ima priseći
po zakonu grada pred onimi svedoki: To .e. bilo
kako e zgora rečeno. I od te pravde nima se veće
naprid brižiti, na pače pošišion ta slobodno
20 dno i mirno uživai tere drži.

Konac

1 Bi] T *Mi*; imině] T *imenija*; 6 verta] T *varta*; 13 živih svedoki] T *živeh svedok*; 16 manje] T *ne manje*; 19 slobodno] T *slobodan*; drži] T *darži*. Do kraja retka ornamentaln crtež. Na dnu lista u dužini retka ornamentaln crtež. U T završetak versalom: SVARSENJE OD STATUTA ili ZAKON VINODOLSKIH A NAVLASTITO KASTELA TER-SATA.

KRITIČKI TEKST I TUMAČENJE

Kritičko izdanje teksta Vinodolskog zakona temelji se na glagoljičkom prijepisu iz XVI. stoljeća. U čitanju tamnih mjesta može pomoći latinički prijepis glagoljičkog predloška iz XVII. stoljeća (Trsatski prijepis, T). Pisar glagoljičkog prijepisa pod snažnim je utjecajem latiničke grafije hrvatskih tekstova, te norme hrvatske latiničke grafije iz XVI. stoljeća unosi često i u glagoljički tekst koji prepisuje poslovnom (kurzivnom) glagoljicom. Kurzivno (poslovno) pismo diktira drugačiji odnos prema jeziku teksta. Dok prenosi stari tekst starom glagoljičkom grafijom, pisar čuva »jat« i »jer« (poluglas), a kad prelazi na poslovno pismo, on ovu pravopisnu normu zanemaruje.

Vinodolski zakon donosi se u latiničkoj grafiji, kao što je to uopće običaj danas s glagoljičkim tekstovima. Za naše izdanje usvojena su ona pravila koja općenito vrijede za transkripciju, a često i za transliteraciju mlađih tekstova: »jat« se bilježi kao ě; iznimka je kad je »jat« na početku riječi ili sloga, i onda se prenosi kao ja, te se posebice ne označava (položenim, kurzivnim slovima). Slovo »đerv« prenosi se kao j (»j sa kapom«), glagoljsko »šta« bilježi se kao šć odnosno é; glagoljsko »ju« kao ju. Jotacija je redovito provedena u našem izdanju; tada se svako j — kao naša intervencija — bilježi kao kurzivno (položeno) j. Tako se uvijek postupa i kod patalizacije l i n, tj. lj, nj. Svako »i« u službi glasa j prenosi se kao j. Na sličan je način izdan i *Istarski razvod* (1978, 1988). Sve što je dodavano, kao intervencija u tekst, tiskano je u uglatim zgradama.

Dosadašnji izdavači Vinodolskoga zakona izbjegavali su riječ »prijevod« za jezičnu adaptaciju odnosno podanašnjenje Vinodolskog zakona.

Zanemarujući uopće i posvema prigovor da se s hrvatskoga jezika ne može prevoditi na hrvatski — bez obzira iz kojeg je vremena tekst koji se prevodi, a upravo u naše vrijeme dobili smo odlične prijevođe klasičnih djela hrvatske renesansne književnosti — radije za ovaj svoj posao, tj. »prijevod« Vinodolskog zakona upotrebljavam izraz *tumačenje*, i to u onom značenju kakvo je ova riječ imala u starini. U XVI. stoljeću Petar Zoranić u *Planinama* pod tumačenjem misli na bogatu glagoljašku baštinu koja mu je doduše pomogla da piše na hrvatskom jeziku, ali on se na to tumačenje tek dijelom nadovezuje: »i da bi me tumačenje blaženoga Hieronima ne uvižbalo, s prirokom bih pisal«.

Postoji i drugi razlog što ovaj napor da stari tekst približim današnjem čitaocu zovem *tumačenjem*, a taj je što sam nastojao što manje »prevoditi«, tj. nametati riječima ona značenja koja su rezultat dostatno ili nedovoljno proučene naše pravne terminologije. Zato — ne prijevod nego tumačenje, kao što bi bili rekli oni koji nisu posve razumjeli odredabâ Zakona, te bi pitali za neko objašnjenje, *tumačenje*.

Vъ ime B(ožje. Amen. Let Gospodnjih 1288, indicio prvo, dan 6. miseca jenvara.

Vъ vrъme kralja Ladislava preslavnoga kralja ugrskoga kraljestva njega leto 6. na desete. Va vrime ubo velikih muži gospode Fedriga, Ivana, Levnarda, Dujma, Bartola i Vida, krčkih, vonodolskih i modruških knezi.

Zač dovolje krat videći ljudi, ki bljudeći svojih starijih i iskušeni zakon, zato ubo jedin po jedinom i vsi ljudi vinodolski želeći one stare dobre zakone shraniti je napuni, ke njih prvi vsagda su shranili¹ neurčeni, skupiše se vsi na kup tako crikveni tako priprošći ljudi svršenjem² imējuć zdrav³ svet u Novom Gradu pred obrazom toga istoga kneza Leonarda zgora imenovana, isbraše se od vsakoga grada vinodolskoga ne vse starijši na vkup, na ke vijahu da se bolje spominahu v zakon svojih otac i od svojih ded ča bihu slišali.

I njim narediše i ukazaše tesnim zakonom da bi vse dobre, stare, iskušene zakone u Vinodol činili⁴ položiti v pisma, od kih bi se mogli spomenuti ili slišati od svojih otac i ded zgora rečenih, tako od sada naprid mogu se uleći blujenja te riči i njih dētca⁵ [v] vrime ko pride da nimaju primisalja v tih zakonih.

Ki ubo buduć izbrani na to od tih istih ljudi vinodolskih: z Novoga Grada Črna⁶, dvornik vsega Vinodola i od knezi zgora rečenih⁷, Petar plovani i Vlkonja Pribohna satnik, Ranac⁸ Saražin, Bogdan Vlč[i]nić. Z Ledenic: Ratko prvad i Radoslav, popove, Dobroša satnik. Iz Bribira: Dragoslav arhiprvad i Bogdan pop, Zlonomer satnik, Jurislav Gradenić. Z Grižan: Ljuban i Petar, popovi, Domjan satnik, Dunat i Dragoljub i Vidomir Vlčić. Iz Drivenika: Dragoljub satnik i Mikula Dragoljub i Pribinig. A iz Hriljina Raden plovani, i Ivanac satnik, Živina sudac i Kliman Nedal. Iz Bakra: Krstiha plovani i Grubina⁹ pop, Ivan

Datacija Vinodolskog zakona u ranijem je razdoblju istraživanja bila nekoliko puta u središtu spora zbog neprecizno prepisanih brojki (tj. glagoljskih slova za označavanje brojeva: č.s.o.3. tj. 1288. Doduše .3. je pisano odmaknuto — zato Mažuranić, a za njim i R. Strohal nastanak Vinodolskog zakona pomiču u 1280, ali se u tom slučaju ne slaže indikcija: 1288. tekla je prva indikcija. Pisar je prepisao *prvo kao pravo*. Kralj Ladislav stupio je na prijestolje 1272. te je 1288. doista bila 16. godina njegova vladanja. Da su stari čitaoci bili sigurni u čitanje godine 1288. dokazuje latinički pripis na rukopisu Vinodolskog zakona iz 1597. Vidi str. 6.

1 shranili, u rkp. ostalo čitljivo *-neni*; 2 svršenjem, rkp. *sveršenēm*; 3 zdrav, rkp. *zdrave*; 4 činili rkp. *činiti*; 5 detca, rkp. *dētce*; Črna pisano prvi put s C, drugi put s Ć; 7 rečenih nakon ove riječi pisar se zapisao i ponovio rečenicu: *tako od sada naprid ...* prešao na slijedeći list i pisao sve do: *Petar plovani*; 8 Ranac u T Janac kako su prenijeli Mažuranić, Jagić, Rački, Margetić; Kostrenčić i Štefanić imaju Ranac, kako stoji u rukopisu. Saražin dolazi od Sarracenus; 9 Grubina — samo Strohal predlaže čitanje *Grube(š)a*;

U ime Božje. Amen. Ljeta Gospodnjeg 1288, indikcije prve, 6. dan mjeseca siječnja.

U vrijeme kralja Ladislava, preslavnoga kralja ugarskoga, 16. godine njegova kraljevanja. U vrijeme pak velikih muževa Fridriha, Ivana, Leonarda, Dujma, Bartula i Vida, krčkih, vinodolskih i modruških knezova.

Stoga što ljudi često puta uvide da treba čuvati svoje stare i prokušane zakone, zato svaki pojedini i svi ljudi vinodolski, želeći one stare dobre zakone u potpunosti sačuvati, a koje su njihovi stariji vazda čuvali nepovrijeđenima¹, skupiše se svi zajedno, kako crkveni tako obični ljudi, svršetkom ozbiljno održanog savjetovanja u Novom Gradu, pred osobom toga istoga kneza Leonarda, gore spomenutog, izabrani biše iz svakoga grada vinodolskoga, ali ne svi stariji nego oni za koje se zna da se bolje sjećaju zakona svojih otaca i što su čuli od svojih djedova.

Njima narediše i zapovjediše obveznim načinom da zapišu sve dobre stare prokušane vinodolske zakone, kojih bi se mogli sjetiti i doznati od svojih otaca i djedova gore rečenih, tako da se od sada unaprijed mogu izbjeći zablude u tim stvarima, a njihova djeca u buduće da nemaju dvojbe o tim zakonima.

Ovi su, naime, bili za to izabrani od tih istih vinodolskih ljudi: iz Novoga Grada Črna, dvornik cijeloga Vinodola i knezova gore rečenih, Petar plovani i Vlkonja Pribohna, satnik, Ranac Saražin, Bogdan Vlčinić; iz Ledenica Ratko prvadi i Radoslav, popovi, Dobroša, satnik; iz Bribira Dragoslav arhiprvadi i Bogdan pop, Zlonomer satnik, Jurislav Gradenić; iz Grižana Ljuban i Petar, popovi, Domjan satnik, Dunat i Dragoljub i Vidimir Vlčić; iz Drivenika Dragoljub satnik i Mikula Dragoljub i Pribinig. A iz Hreljina Raden plovani i Ivanac satnik, Živina sudac i Kliman Nedali; iz Bakra Krstiha plovani i Grubina pop, Ivan satnik, Derga Vlčina i Nedrag; iz Trsata Vazmina plovani i

¹ Jagić je riječ *neurēni* preveo *nenarušimo*, shvativši riječ prema staroslavenskom značenju »ne vrēždeny«, ali dozvoljavajući i druga značenja, kao što je *neuređeni*. Rački se opredijelio posve za prvo značenje, ističući i latinski sličan korelat: *illaesi, incorrupti*. Kostrenčić se vraća na drugo značenje, pa Ivšić o tome piše važnu raspravicu: *Značenje riječi neurēni u naraciji Vinodolskog zakona* (Nastavni vjesnik, 1941). Barada-Štefanić imaju to mjesto »nepovrijeđene izvršavali«. Margetić se opet vraća tumačenju M. Kostrenčića, ali to je krivo, što bi se dalo dokazati iz protokola i odredaba iz posljednjega člana, 75.

satnik, Derga Vlčina i Nedrag. Iz Crsata:¹⁰ Vazmina plovani i Nedrag satnik, Dominik sudac i Vieka.¹¹ Iz Grobnika: Kirin plovani i Slavan satnik i Domjan Kinović, Paval i Slavina Vukodružić.

I ti vsi pisani na vkup skupljeni od volje općinske i jedinim pri-
stanjenjem i narejenjem sabranim vse općini vinodolske ke budu zdola
pisane volja ke su slišali od svojih starijih.

Čl. 1.

Najprvo da ako ka od crikav općinskih z Vinodola imaju se krstiti
volja ih bude krstiti gospodin biskup, v koj biskupiji je crikav rečena,
nima imiti od kršćenja rečenoga neveće vernez benetačkih soldini 40,
tr 1 obed tr 1 večeru a navlašćno od onih ki učine tu crikav krstiti.
Žakan ubo ki za biskupom stoji v toj istoj crikvi zove se hrvatski
malik a vlaški macarol, nima imiti od toga istoga kršćenja neveće bo-
lanač 15 vernez benetačkih.

Čl. 2.

Ošće: zvrh crikav, opatij volja molstirov općinskih rečenih gospodin
biškup ne more položiti volja vzeti ali zapovidati neveće ono ča bi otilli
dati kaštaldi tih istih crikav njemu svoju volju dobru.

Čl. 3.

Ošće: zvrhu pop općine rečene ta isti biskup ne more nišće zapovidati
volja vzeti, nere gda on sam pošlje volja gre po knežstvu, va vsaki
grad vinodolski v ki on gre, imaju mu dati popi onoga grada 1 obed
ter 1 večeru; nišće manje nimaju mu ponesti ta obed i tu večeru van
iz imenja onoga grada. I nisu mu držani nijednu drugu službu činiti
rečeni popi i žakni, nere ako bi vpal ki v niki dug ali zgrešenje za ko
imel bi platiti osud, more ta biskup isti od sagrešenih vzeti soldini
benetačkih 40 za osud; veće osud ne more mu priti od popi i žakan tih.

10 Crsata umjesto današnjeg Trsata, ali tako se ranije govorilo; T
ima is *Tersata*; 11 Vieka — javlja se samo ovdje: da li kao ime ili
nadimak?

Čl. 1. krstiti, rkp. *kerstiti* (3x); kršćenja, rkp. *keršćeně*.

Čl. 2. zvrh, rkp. *zverh*.

Čl. 3. imenja, rkp. *imeně*; držani, rkp. ponavlja: *van ponesti*, a nakon riječi
službu opet ponavlja: *nisu mu držani*.

Nedrag satnik, Dominik sudac i Vieka; iz Grobnika Kirin plovani i Slavani satnik i Domijan Kinović, Paval i Slavina Vukodružić.

I ti svi zapisani zajedno skupljeni općenitom voljom i jednodušnim pristankom i zbornom odredbom cijele općine vinodolske [zapisane zakone], koji će se niže zapisati, koje su slušali od svojih starijih.

Čl. 1.

Najprije: ako se koja javna crkva vinodolska ima posvetiti, ili bude li ih posvećivao gospodin biskup, u čijoj je biskupiji rečena crkva, ne može imati za rečeno posvećenje nego najviše 40 soldina sitnoga mletačkog novca i jedan objed i jednu večeru, i to posebno od onih koji dadu tu crkvu posvetiti. Žakan pak koji sudjeluje s biskupom u toj istoj crkvi, hrvatski se zove malik, a talijanski macarol, ne smije imati od toga istoga posvećenja nego najviše 15 bolanača sitnoga mletačkog novca.

Čl. 2.

Zatim: što se tiče crkava opatijskih ili samostanskih, koje se zovu javne, gospodin biskup ne može nametnuti ili uzeti ili zahtijevati ništa osim onoga što bi mu htjeli dati kaštaldi tih istih crkava od svoje dobre volje.

Čl. 3.

Zatim: što se tiče svećenika rečene općine, isti taj biskup ne može ništa narediti ili uzeti, nego kada on sam pošalje ili ide po kneštvu, u svakom gradu vinodolskom koji on pohodi, moraju mu svećenici onoga grada dati jedan objed i jednu večeru; nikako mu nisu dužni ponijeti taj objed i tu večeru izvan područja onoga grada. I rečeni popovi i žakni nisu dužni ni na jedno drugo podavanje biskupu, osim ako bi koji što počinio ili zgriješio, a zato što bi morao platiti kaznu — taj biskup može od krivaca naplatiti 40 mletačkih soldina za kaznu; višu kaznu ne može naplatiti od tih svećenika i žakana.

Čl. 1. Prvi član započinje riječju *najprvo* — najprije, a zatim svaki pojedini član redovito s *ošće* ili *jošće*, prema latinskom *item*. Svako *ošće* je u Tumačenju *zatim*, a *jošće* je *nadalje*. U glagoljičkom tekstu i jedno i drugo izgovaralo se, vjerojatno, *jošće*, i nije se osjećala u izgovoru nikakva razlika.

Nije jasan sinonim *malik* — a koja riječ obično označava malog zlobnog duha, u Istri je to i dijete koje se rodilo u košuljici — i talijanske riječi *macarol*.

Čl. 2. Samostani su u Vinodolu osnovani tek u prvoj polovini XV. stoljeća, jednako pavlinski kao i onaj franjevački na Trsatu, te je odredba o samostanima kasniji umetak. Kaštald je u Barada-Štefanovićevu izdanju *crkovinar*. Riječ kaštald je i danas živa u Istri i Hrvatskom primorju, a označava čovjeka koji se brine o crkvenom blagu.

Čl. 3. Biskup ide po Vinodolu službeno, tj. u kanonsku vizitaciju, sam ili šalje vikara; sâm posvećuje crkve i krizmava, i tada mu popovi imaju služiti na onaj dan kad obavlja svoj službeni posjet. Riječ *imenje*, prema lat. *tenuta*, u našim starim izvorima glasi *držanje*.

Čl. 4.

Jošće: onda kada pojde gospodin biskup, tada ima pojti s sedmimi konji poji[z]di, osmo valižnik.

Čl. 5.

Ošće: ako gospodin knez u Vinodolu volja rečeni biskup kada bi pošal po knežstvu po vinodolskom i v ki god bi grad prišal ki ot niju, more činiti jati i k sebi činiti priti po ruki satnika onoga grada za svoje jidenje i za svoje obiteli od kih koli goved i brav, ke se mogu najti najbliže, tako od skota kmetšćega, tako od plemenitih ljudi, tako od popi i od inih vsakih ljudi; ništar manje za nje imaju platit gospodin knez gdi se koli mogu od svojih perman činit jati za se i za svoju obitel i za vas svoj dvor ot najbližnjago skota te iste općine, budući koga godi zgora imenovanih.

Čl. 6.

Ošće: ako bi ki rubanji [učinil] na puti ili gdi indi, da plati knezu libar 50.

Čl. 7.

Jošće: ki bi v gradu hram razbil v noći, volja ako bi ukral u njem, ter ako bi gdo klical »pomagajte«, platit ima knezu libar 5. Vapijući ubo »pomagajte« jesu verovani ako reku s rotu da jesu onoga zlotvorca poznali. Ništar manje ako nij onde klicano, nima platit nego soldini 40 ter škodu, kakoj više izrečeno. I ako tu hudobu va dne učini, nij držan platit ne veće soldini 40, ako se more pokazati po verovanu svedoku.

Čl. 4. poji[z]di, prema T, rkp. *pojidi*.

Čl. 5. koli mogu, u rkp. *koli i mogu*; Jagić je pretpostavio da je tu moglo stajati: *gdi se koli najdu i mogu...*; zgora, rkp. *zgorca*.

Čl. 6. ki — Jagić je predložio čitanje *ko*; *rubanji* je ak. pl. od *rubanje* — grabež, razbojništvo. U komentaru tom članku Jagić je predložio konjekturu; *a škoda dupla*, odnosno: *i škodu duplu*, kako se naslućuje iz člana 7, tj. iz riječi: *kakoj više rečeno*. O *škodi*, šteti, ništa nema u članu 6.

Čl. 7. kakoj, u rkp. Vjerojatno je pisalo: kako je.

Čl. 4.

Nadalje: kada putuje gospodin biskup, ima ići [na račun općinâ] sa sedam konja za ophod; osmi je valiznik.

Čl. 5.

Zatim: ako bi gospodin knez u Vinodolu ili rečeni biskup obilazio po vinodolskom kneštvu, u koji god bi njihov grad došao, može dati oduzeti i donijeti k sebi po satniku toga grada za hranu svoju i svoje družine bilo od čijih goveda i sitne stoke, koji se mogu najbliže naći, bilo od stoke kmetske, bilo plemenitih ljudi, bilo svećeničke i od svih ostalih ljudi. Ipak, mora ih platiti gospodin knez gdje bi se nalazio, i može dati oduzeti po svojim permanima za se i za svoju obitelj i za sav svoj dvor od najbliže stoke iste gradske općine, bilo od koga god od gore imenovanih.

Čl. 6.

Zatim: ako bi tko počinio grabež na putu ili gdje drugdje, neka plati knezu 50 libara.

Čl. 7.

Nadalje: tko bi u gradu noću silom provalio u spremište ili ako bi u njemu što ukrao, te ako bi tko vikao »pomagajte«, mora platiti knezu 50 libara i dvostruku štetu. Oni koji su vikali »pomagajte« vjerodostojni su ako pod zakletvom izjave da su prepoznali onoga zlotvora. Naprotiv, ako ondje nije vikano, nema platiti nego 40 soldini i štetu, kako je prije rečeno. I ako tu zloću učini danju, nije dužan platiti nego najviše 40 soldina, ako se može dokazati vjerodostojnim svjedokom.

Čl. 4. Pojizda je ophodnja na konjima, kavalkada; u originalu je *pojidi* umjesto *pojizdi*, kako je u Trsatskom prijepisu. Strohal je predlagao čitanje *po jidi* — poslije jela, što naravno nije prihvaćeno. Valiznik je tovarni konj koji nosi *valiže*, kovčege, biskupovu opremu.

Čl. 5. Za sitnu stoku Vinodolski zakon upotrebljava riječ *brav* koja ima razna značenja: ovan, jarac, ali i ovca, koza; ovan i jarac obično su kastrirani. Skot je stoka općenito. Perman je, prema Štefaniću (PSHK 1, 92), »kneževski službenik, sigurnosni i izvršni organ«. Prema Margetiću, permansi su »kneževa vojna pratnja«, a kasnije »vojni i policijski izvršni organ kneževa dvora«. Vidi: L. Margetić, *Permani frankapan-skih (i zrinskih) primorskih posjeda*, Iz vinodolske prošlosti, 55—79. O članu 5. u istoj knjizi, str. 149—150.

Čl. 7. Hram se ovdje misli kao spremište; riječ dolazi i u Krčkom statutu. Sudeći prema čl. 62, hram je stambena zgrada, *stan*, kao u ruskom »horomy«, gdje se spremaju različita oruđa, ali i prehrambeni proizvodi.

Čl. 8.

Ošće: ako nigdo v noći je ukral v osiku niki skot volja na gumnu žito volja va ulnici — v mesti gdi se shranjaju pčele — med, takoje plati knezu libr 50, ako jest onde klič bil »pomagaj«; a va dne soldini 40 i takoje v noći ako nij onde bil vapaj, i škodu duplu kakoj pisano; i klič je verovan.

Čl. 9.

Ako bude pred dvorom ot sili pra: volja od tadbi svrhu ke budi riči i parac nima svidočastva zvrhu krivca i pusti se na rotu: od rubanja ima krivac priseć samo-20-ter-5 i ot tatbi imenovani svrhu samo-12 ako su v toj tatbi škodni i ako onde je klican »pomagaj«.

Čl. 10.

Jošće: od tadbe od mošune i ot žita požganja ko stoji na polji i od sena vzet(j)a na stogu v noći: od toga učinjenja ima se odpriseći samošest. I nima imiti otgovornika tat prez volje dvora. Nišće manje on ki priseći ima, najdi porotnike kako bolje more. I ako ih ne more imiti, prisezi on sam, volja oni toliko krat priseći imaju.

Čl. 11.

Ošće: ako ki silu učini v pristanišću vinodolskom, platiti ima knezu libar pedeset. Ako tadbū onde učini plaća libar 24. Ako svedoci onde nisu, ima priseći ki taji samo-12, a to ako se učini tako v noći tako va dne.

Čl. 12.

Jošće: ako ki prime nikoga zgonika toga knežstva, volja ako bi im [dal] jisti ili piti ili inu ku pomoć volja svet, platit ima knezu libar 50.

Čl. 9. samo-20-ter-5, *samodvadeset pet* znači: on sam (»samodrug«) s dvadeset i četiri porotnika. *Samodvanaest* — on sâm s jedanaest porotnika. Vidi: Mažuranić, *Prinosi* str. 1015—1016.

pra — Kostrenčić, na prijedlog Ivšićev piše *pra(vda)*, a tako i Štefanić i Margetić. *Pra* je ostatak staroslavenske pravne terminologije: glagol je *prěti*, imenica *pra*. Pisar pokraćuje ovu riječ s *trotočjem*; u njegovo vrijeme riječ je već bila zastarjela; *tatbi*, u rkp. *dadbi*; *budi*, rkp. *budu*; *zvrhu*, rkp. *zverhu*; *svrhu*, rkp. *sverhu*.

Čl. 10. *vzet(j)a*, rkp. *vezeta i na stogu*.

Čl. 11. *libar*, rkp. *lbr*.

Čl. 12. *knežstva*, rkp. *knezštva*; *dal* dodano po smislu.

Čl. 8.

Zatim: ako je netko noću ukrao iz staje koje živinče, ili žito s guvna ili iz ulišta — to je mjesto gdje se drže pčele — med, također plaća knezu 50 libara, ako je ondje bio povik »pomagaj«, ali danju 40 soldina, isto toliko i noću, ako ondje nije bio povik, i dvostruku štetu, kako je pisano. Poviku se vjeruje.

Čl. 9.

Ako se vodi parnica pred dvorom zbog nasilja ili zbog krađe koje god stvari, a tužitelj nema svjedočanstva protiv krivca, te mu se dopusti zakletva: za grabež mora krivac prisegnuti samodvadesetpet, a za gore spomenute krađe samodvanaest, ako su u toj krađi oštećeni i ako je ondje bio povik »pomagaj«.

Čl. 10.

Nadalje: zbog krađe iz tora i za palež žita koje stoji na polju, te zbog uzimanja sijena noću sa stoga, za to djelo mora prisegnuti samošest. A tat ne smije imati odgovornika bez privole dvora. Ipak — onaj koji treba prisegnuti, neki nađe porotnike kako bolje može. I ako ih ne može imati, neka položi prisegu on sam, ili oni, onoliko puta koliko se mora prisegnuti.

Čl. 11.

Zatim: ako tko počini nasilje u vinodolskom pristaništu, ima platiti knezu 50 libara. Ako ondje počini krađu, plaća 24 libre. Ako ondje nema svjedoka, onaj koji poriče mora prisegnuti samodvanaest, i to počini li se ili noću ili danju.

Čl. 12.

Nadalje: ako tko primi nekoga prognanika ovoga kneštva ili ako bi im dao jesti ili piti ili koju drugu pomoć ili savjet, mora knezu platiti 50 libara.

Čl. 8. Osik je drvenim stupovima i pleterom ograđeni prostor za stoku; ulište bi trebalo značiti mjesto gdje se drže košnice, *uli*, ali ovdje prema (naknadno napisanom tumačenju?) znači košnicu. Zvanje u pomoć je otegotna okolnost za lopova. Slično u dalmatinskim statutima.

Čl. 9. O dokaznom postupku prema čl. 9. vidi L. Margetić, *Iz vinodolske prošlosti*, 150—153.

Čl. 10. Mošuna je tor za ovce i drugu stoku, pokriven slamom. Riječ je posuđenica iz dalmato-romanskog jezika u starijem periodu, od lat. *mansio*, odnosno od ptc. perf. *mansum*. Skok, ERHSJ II, 460. Uništiti već spremljeni urod (žito, sijeno) veći je zločin nego to djelo počiniti dok je u polju.

Čl. 12. Prognanik, *zgonik*, lat. *exul*, *bannitus*, to je onaj koji je protjeran iz kneštva ili je za njim raspisana (izrečena) potjernica.

Čl. 13.

Jošće: ka godi bratščina dili zbor meju sobu, držana je dati desetinu napuni.

Čl. 14.

Ošće: nijedni zavezi od ke godi riči ne mogu se prvič meju kimi godi ljudi knežstva zavezati ili zagovor položiti općinski volja navlašni: onoga zaveza pol gre općini a pol gospodi onoga grada gdi bude to učinjeno.

Čl. 15.

Ošće: vsaki pop držan je stražu strići v noći v gradu, kako ini človik.

Čl. 16.

Jošće: nijedan žakan ne more prijeti svetih redi knežstva ako nij od volje kneza i od općine grada gdi jest.

Čl. 13. na puni prema latinskom ad plenum; starije bi bilo na plni.

Čl. 15. človik, rkp. *čk*.

Čl. 16. svetih, rkp. *stih*; jest, rkp. *.e*.

Čl. 13.

Nadalje: koja god bratovština među sobom dijeli bir, dužna je dati potpunu desetinu.

Čl. 14.

Zatim: nikakve obveze o kojoj god stvari ne mogu se otrpve među bilo kojim ljudima kneštva postaviti ili utvrditi, ni zajedničke ni posebne; od one obveze polovica pripada općini a polovica gospodi onoga grada gdje to bude učinjeno.

Čl. 15.

Zatim: svaki svećenik dužan je čuvati stražu noću u gradu, kao svaki drugi čovjek.

Čl. 16.

Nadalje: ni jedan žakan ne može primiti svete redove u kneštvu ako nema dopuštenja kneza i općine grada gdje živi.

Čl. 13. Bir, u Vinodolskom zakonu *zbor*, uobičajen je prihod od bratovštinskih dobara, koji se dijelio jednom godišnje prigodom posebne bratovštinske svečanosti.

Čl. 14. O kaznama kako se ogledaju iz ovoga člana pisali su mnogo Leontović, Jagić, Strohal, Preux, odnosno Bogišić, Kostrenčić i drugi. Vidi o tom članu L. Margetić, *Iz vinodolske prošlosti*, 153—159.

Čl. 15. Bez obzira na vrlo složenu strukturu vinodolskog društva u srednjem vijeku, u kojem su popovi povlašteni, a prema N. Klaić izjednačeni s kmetovima, koje ona smatra predstavnicima općinskoga vijeća, teško se može prihvatiti njena tvrdnja da »popovi nisu svećenici, nego njihovi pomoćnici«. N. Klaić, *Vinodol*, str. 135.

Čl. 16. Oko sadržaja i razumijevanja čl. 16. bilo je dosta sporenja. Jagić je smatrao da prema ovoj odredbi žakan može iz svjetovnog klera prijeći u redovnički samo s dozvolom kneza i općine. Preux smatra da žakan znači klerika s nižim redovima, a da se redi u više redove, potrebna je dozvola kneza i općine. Slično i Barada-Stefanić: za njih je žakan klerik koji još nema redova. Mislim da ovu odredbu treba shvatiti: ni jedan svećenik ne može postati plovani (župnik) bez volje kneza i općine. Plovani je do tridentskoga koncila, a kod nas i kasnije, bio biran od župne zajednice, ovdje općine i kneza.

Čl. 17.

Ošće: nijedan od kmet i od ljudi općinskih ne more pojti prebivati v nijednu crikav ni v nijednu opatiđu ili v molstir služiti ili se onde položiti za obaritelnika, ako niđ s volju kneza i općine.

Čl. 18.

Jošće: dobra jedna žena i dobra glasa pomaknjena za svidočastvo, ako ni veće svedoki, verovana je od ženi k ženi, tako od psosti jazika kako od bjenja i od ranjenja.

Čl. 19.

Jošće: nijedan svedok, pomaknjen za svidoka, nima svidočiti ako niđ prvo pitan od pristava. A ki to učini, plati knezu 40 soldini a onomu ostani komu budi viditi da mu škodi njega svedočastvo vsu škodu ku bi onde prijel.

Čl. 20.

Ošće: nijedan ne more pomaknuti svoje žene za svidočastvo sebi; od nijedne riči ni mu verovana.

Čl. 21.

Ošće: ako ki pita nikoga pred dvorom na polači i reče: »Jest tako volja ni?« Volja pita od njega nikoga zgrešenja, on ima povidati volja tajiti.

Čl. 22.

Ošće: ako se ki prikaže pred dvorom pritče pokazanja, ima pomaknuti svedoki i ukazati da tako jest.

Čl. 21. nakon riječi *zgrešenja* u rukopisu: *on ima povidati voljan je volja tajiti.*

Čl. 17.

Zatim: ni jedan kmet ili drugi čovjek iz općine ne može poći stanovati ni u jednu crkvu, ni u jednu opatiju ili u samostan služiti, ili postati ondje čuvar, ako to nije s voljom kneza i općine.

Čl. 18.

Nadalje: dobra žena, dobra glasa, postavljena za svjedočanstvo, ako nema drugih sojedoka, vjerodostojna je među ženama, bilo zbog uvrede riječima, bilo zbog tučnjave ili ranjavanja.

Čl. 19.

Nadalje: ni jedan svjedok postavljen za svjedoka ne smije svjedočiti prije nego je prizvan od pristava. A onaj tko to učini, plaća knezu 40 soldina, a onomu za koga se bude vidjelo da mu njegovo svjedočanstvo šteti, obvezan je platiti svu štetu koju bi ondje imao.

Čl. 20.

Zatim: nitko ne može postaviti svoju ženu sebi za svjedočanstvo. Ni za jednu stvar nije mu vjerodostojna.

Čl. 21.

Zatim: ako se netko s nekim pred dvorom u palači spori i reče: »Je li tako ili nije?« ili ga pita za neku krivicu, on može priznati ili poricati.

Čl. 22.

Zatim: ako tko pred dvor dovede svjedoke tužbe, mora postaviti svjedoke i dokazati da je tako.

Čl. 17. Čuvar, lat. *custos*, jer čuva, obdržava regulu, redovnička pravila. Htio se spriječiti odlazak u redovničku zajednicu onih koji su se u nju »udavali«, tj. došli sa svojom zemljom, osobito ako nisu imali djece.

Čl. 18. U Vinodolskom zakonu dano je dosta mjesta ženama, odnosno problemima koji su s njima u vezi: od svjedočenja, nasljeđivanja, zlostavljanja, obrane časti i slično. Vidi članove: 18, 20, 27, 28, 32, osobito 56, 59, 61, 67.

Čl. 19. O članu 19. vidi L. Margetić, *Iz vinodolske prošlosti*, 159—160.

Čl. 20. O pritčama, tj. *svjedocima*, vidi L. Margetić, *Iz vinodolske prošlosti*, 160—161. Priča, u značenju svjedok, jest »još i danas živa u tom smislu u novljanskom pučkom govoru«.

Čl. 23.

Ošće: pudarija — to jest straža nad vinogradom i od zemalj i od guman i od inih riči — zvrhu kih pudari polože na verovano. Neveće kada bude nika škoda pred njim činiti se, vapij tada »pomagajte«: godi ako ne vazme nikoga znamenja od škodnika onoga. I tadaj, ako pokaže verovanim svedokom volja pred dvor ne odnese onoga znamenja prija ner se bude ta krivac tužil pred dvorom, volja ako ne pojde s tim istim krivcem tadaje pred dvor.

Čl. 24.

Jošće: more zvati vsaki »pomagajte« ako vidi delajuć niko zlo i za to se nima kaštigati nijednu penu.

Čl. 25.

Ošće: od bjenja, ranjenja i od stučenja meju kmeti nij band nego soldini 40 ke krivac ima platiti knezu, a onomu ki bude bjen 2 brava ter likariju. A to takoje od satnika i grašćika i busovića, ki v sih jesut pod zakon i pod pravdu kmetsku a ne ot služabniki; i po zakonu kmetskomu sudet se i njim jest za uraženje zadovolje učinjeno.

Čl. 26.

Jošće: satniku i grašćiku i busoviću nima se verovati v nijednoj riči, ka bi učinjena v njih vrime, ka bi pristojala k njih oficiju, neveće jednim letom, ko pride po njih izšastju oficija.

Čl. 27.

Ošće: ako bi muž ženi zvergal hovrlicu ili pokrivaču z glave va zli volji, ter bi se moglo prikazati trimi dobrimi muži volja ženami: plati libar 50, ako je tužba s toga; od kih gospodin knez imij soldini 40, ona koj je vaščina učinjena 40 i 8 libar. Da ako žena ženi svrže pokrivaču više rečenu, plaća 2 libre dvoru a onoj 2 ovcu. Ako ubo onde nisu svedoci dobri, prisezi ki taji da niš to učinil, budi prost.

Čl. 23. od zemalj, rkp. *o zemal*; zvrhu, rkp. *zvehu*; pred, rkp. *d*.

Čl. 25. služabniki, rkp. *šzabniki*; kmetskomu, rkp. *kmetćskomu* — vjerojatno je stajalo pridjevsko: *kmećemu*, kao *knež* prema *knez*.

Čl. 27. zvergal, rkp. *zvergal*; hovrlicu, rkp. *hoverlicu*; prikazati — Jagić i Rački predložili su čitanje *pokazati*, kako je i drugdje u VZ; gospodin, rkp. *gdñ*; libar, rkp. *lbr*; svrže, rkp. *sverže*.

Čl. 23.

Zatim: pudarija — to je čuvanje vinograda i zemalja i guvana i drugih stvari — za koje se postavljaju pudari kao vjerodostojni. Međutim: ako se bude činila neka šteta pred njim, neka tada viče »pomagajte!« ako ne uzme neki znak od onoga štetnika, kao i tada kad pokaže vjerodostojnim svjedokom, ili ne odnese onaj znak pred dvor, prije nego se taj krivac optuži pred dvorom, ili ako ne pođe s tim istim krivcem tada pred dvor.

Čl. 24.

Nadalje: svatko može zvati »pomagajte« ako vidi da netko čini neko zlo, i za to se ne može kazniti ni jednom kaznom.

Čl. 25.

Zatim: za udaranje, ranjavanje i za tučnjavu među kmetovima nije kazna nego 40 soldina, koje krivac mora platiti knezu, a onomu koji bude udaren 2 grla sitne stoke i liječenje. A to također za satnika, grašćika i busovića, koji u ovom potpadaju pod zakon i sud kmetski, a ne službenički. Po kmetskom zakonu njima se sudi i za povrede, i to zadovoljava.

Čl. 26.

Nadalje: satniku i grašćiku i busoviću ne vjeruje se ni u jednoj stvari koja je učinjena u njihovo vrijeme a pripadala bi u njihovu službu, nego samo nakon jedne godine, koja dolazi poslije prestanka njihove službe.

Čl. 27.

Zatim: ako bi muškarac zlonamjerno strgao ženi hovrlicu ili pokrivaču s glave, a moglo bi se dokazati trima dobrim ljudima ili ženama, ako je zbog toga tužba, neka plati 50 libara; od toga gospodin knez ima primiti 40 soldina, ona kojoj je sramota počinjena 48 libara. Ali ako žena ženi strgne pokrivaču više rečenu, plaća 2 libre dvoru, a njoj 2 ovce. Ako pak ne bi bilo ondje dobrih svjedoka, neka prisegne onaj koji poriče da to nije učinio, i neka je oslobođen.

Čl. 23. Pudariji, tj. čuvanju polja u vrijeme sazrijevanja usjeva i plodova posvećena je znatna pažnja u svim našim zakonima i statutima.

Čl. 25. O kmetovima u Vinodolskom zakonu govore članovi 17, 25, 31, 36, 54, 73, 75. N. Klaić je još 1962. stajala na stanovištu »kmet je bio i morao biti u doba sastavljanja VZ i VS (tj. Vinodolskog i Vrbanskog, Krčkog statuta, J. B.) samo član općinskog vijeća«. Nakon toga se razvila živa polemika o kmetovima u Vinodolu.

Čl. 27. Hovrlica, tj. pokrivača, kako je drugi naziv za rubac što su ga žene nosile kao znak pripadnosti među udate ili neudate; u vrijeme A. Mažuranića (sredina XIX. st.) ostao je samo izraz »nositi rubac na hovrlicu«. Postanje riječi nepoznato, i neće biti od tal. riječi *coverta*, *covertura*, kako je mislio Jagić.

Čl. 28.

Jošće: ako ki muž ili žena nepodobno reče ili svar bude govoriti nikomu mužu volja nikoj ženi ter se more pokazati jednim svidokom podobnim, ili mužem ili ženom, ako nij onde veće svedoki: plati dvoru libre 2, a strani koj je rekal, libri 2.

Čl. 29.

Jošće: ako bi ki ubil od podknežinov ili od slug od obiteli kućne gospodina kneza, od permanov, ter bi ušal i ne mogal se jeti, da knez vazme vražbu — to je zagovor vrnezi — kakov i kolik bude otil; zvrh plemene zlotvorca koliko za polovicu, zač pleme ni držano nere od pol, a zločinac drugi pol. Da ako se jame ta zlotvorac, š njega ima ta isti knez ili niki mesto njega učiniti ko godi mašćenji bude hotil, a njega pleme nišće se ne obsuje.

Čl. 30.

Jošće: ako ki učini zasedanje od rečenih podknežinov ili služabniki ili perman, ter se more pokazati podobnimi svedoci, plati knezu libar 50. A to tako je ako bi ga bili ili ranili, i za ranjenje platit držan je polovicu. Ako bi ot njih nikomu niki ud usikal ili shabil tako da bi od toga ne mogal priti na prvo zdravje, ostani va osudu onom v kom ga knez oće osuditi.

Čl. 31.

Ošće: ako bi ki ubil nikoga kmeta ili od roda kmet, da bi se ne mogal jati, vpadi v osud libar 100 bližikam; onoga grada ki je ubijen, općini libre 2. Od tih libar 100 ima imiti ditca ubijenoga, ako ima ditcu, imaju imit polovicu, a drugi pol njega bližiki. Ta osud krivac plati. Ako ubigne, imaju njega bližike osud platit pol, a pol njega redi ako je ima. Da ako se jati more prija ner se vražba plati, volja ako je učinjena naprava, budi od njega mašćenji a njega bližiki budite prosti.

Čl. 29. gospodina, rkp. *gdña*; vrnezi, drugdje *vernezi*; to je sitni novac, »Veronensis«, prema gradu Veroni gdje se kovao; zvrh, rkp. *zverh*; š njega, rkp. *i njega*: Mažuranić predlagao čitanje *iz*; Jagić i Rački, Kostrenčić i Štećanić: *š njega*. U kurzivnoj glagoljici lako dolazi do zamjene *i* i *š*; obsuje, rkp. pogrešno: *bosujuee*.

Čl. 31. libar, rkp. *libr*; grada — Jagić predložio čitanje bez riječi *grada*, tj. postavio je tu riječ u zagradu: *bližikam onoga ki je ubjen*. Njegov prijedlog čitanja nije prihvaćen.

Čl. 28.

Nadalje: ako koji muškarac ili žena reče nepodobno ili kaže psovku na nekoga muškarca ili neku ženu, i može se dokazati jednim vjerodostojnim svjedokom, muškarcem ili ženom, ako ondje nije bilo više svjedoka, plaća dvoru 2 libre a stranci kojoj je rekao 2 libre.

Čl. 29.

Nadalje: ako bi tko ubio koga od potknežina ili od slugu kućne družine gospodina kneza, od permana, te bi pobjegao, i ne bi se mogao uhvatiti, neka knez naplati vraždu — to je novčana kazna (obveza) — koju i koliko bude htio; od plemena zločinca samo polovicu, jer pleme nije dužno nego polovicu, a zločinac drugu polovicu. Ali ako se uhvati taj zločinac, njemu se može taj isti knez ili drugi mjesto njega osvetiti kako bude htio, a njegovo se pleme ničim ne kažnjava.

Čl. 30.

Nadalje: ako tko učini zasjedu protiv navedenih potknežina ili službenika ili permana, i može se dokazati podobnim svjedocima, neka plati knezu 50 libara. Isto tako, ako bi ga tukli ili ranili, i za ozljedu dužan je platiti polovicu. Ako bi tko nekome od njih neki ud odsjekao ili oštetio tako te se zbog toga ne bi mogao vratiti u prvotno zdravlje, neka plati onu kaznu na koju ga knez bude osudio.

Čl. 31.

Zatim: ako bi tko ubio kojega kmeta, ili od kmetskoga roda, a ne bi se mogao uhvatiti, neka se osudi na kaznu od 100 libara rođacima, a općini onoga grada iz kojega je ubijeni, 2 libre. Od tih 100 libara trebaju dobiti polovicu djeca ubijenoga, ako ima djecu, a drugu polovicu njegovi rođaci. Tu kaznu plaća krivac. Ako pobjegne, moraju platiti

Čl. 28. Riječ *svar*, psovka, svađa; vidi kod VI. Mažuranića, *Prinosi* s.v. čast. Svara je *rixa*, kako ima Stulli. Od te riječi ime slavenskog boga Svaroga, deminutiv Svarožić. Skok, ERHSJ III, 369.

Čl. 29. O vražbi, vraždi vidi VI. Mažuranić, *Prinosi*, s.v. vražda.

Čl. 31. O doloznom i kulpoznom ubojstvu vidi L. Margetić, *Iz vinodolske prošlosti*, 161—164, s napomenom o kmetovima.

Čl. 32.

Ošće: hćere ke su ostale po smrti očini i materini ili sini, ako nisu ostali brati tim hćeram, imaju se areditati ili ostaviti tim hćeram blago otčino i materino, čineći vsu službu onu ku jesu imili služiti dvoru otci i matere njih. I tako je, ako bi sini ostali i umrli brez reda.

Čl. 33.

Ošće: ako bi ki držal ošastno, to jest rič niku ka bi ničja bila i ima k dvoru priti prez zapovidi dvorske volja prošćenja, ter bi se moglo najti od gospodina volja od njega oficijala, držan je platit knezu za prihodak od jednoga 7 za vsako leto ko bi držal to isto blago ošastno ter 1 osud soldini 40 na vsako leto. A ono ošastno ima se obratiti pod dvor knež.

Čl. 34.

Ošće: ako bi ki držal ko blago, niku zemlju volja niki vinograd ili pošišion ili vrt: od tih pošišioni bi imel gospodin knez učestja i ako bi ga ne dal, držan je v tom osudu zgora rečenom volja od učestnoga, ako se more ukazati ki bi to učinil.

Čl. 35.

Ošće: ako je ki ukral rič niku knezu ili njega dvoru ili podknežinu ili služabniku komu zgora pisanih, plati knezu osud, kako je više rečeno od tatbi. Onomu komu je bude učinil, od jednoga 7.

Čl. 36.

Jošće: kmeti i popi od tatbi meju sobu imijte 1 zakon: da ako ki ukrade rič niku nikoj crikvi ili molstiru ili opatiji, držan je v osudu kim je držan od riči knežih ili službeniki više pisanih.

Čl. 32. smrti, rkp. *smerti*; umrli, rkp. *umerli*; ili sini — Jagić je umetnuo u zgradu, tj. brisao: Rački je također izostavio smatrajući da je to »za cijelo umetnuto prepisačem pogledom na slijedeću stavku«. Čitanje kakvo je ovdje predložio je M. Kostrenčić nakon studija o nasljednom pravu Vladimira Mažuranića.

Čl. 33. gospodina, rkp. *gdīna*; knež, rkp. *kneža*.

Čl. 34. vrt, rkp. *vert*; gospodin, rkp. *gdñ*; ako se more — Jagić, a za njim Rački, predložio čitanje: *ako se ne more*.

Čl. 35. tatbi, rkp. *dadbi*.

polovicu kazne njegovi rođaci, a polovicu njegovi nasljednici, ako ih ima. Ali ako se može uhvatiti prije nego se plati vražda, ili ako je učinjena nagodba, neka se na njemu izvrši osveta, a njegovi rođaci neka su slobodni.

Čl. 32.

Zatim: kćeri koje su ostale po smrti oca i majke ili sinova, ako nisu ostala braća tim kćerima, moraju se opremiti ili tim kćerima ostaviti imovina očeva i majčina, da vrše onu službu koju su bili dužni izvršavati dvoru oci i matere njihove. Isto tako ako bi ostali sinovi, i umrli bez nasljednika.

Čl. 33.

Zatim: ako bi tko držao ošasno — to jest neku stvar koja je ničija pa ima pripasti dvoru bez dvorske zapovijedi ili tražbine — a to bi se moglo utvrditi od strane gospodina ili njegova službenika, dužan je platiti knezu sedmerostruki svakogodišnji prihod koliko bi godina držao to isto ošasno dobro, i kaznu od 40 soldina za svaku godinu. Ono pak ošasno dobro mora pripasti kneževu dvoru.

Čl. 34.

Zatim: ako bi tko držao neko dobro, neku zemlju, ili neki vinograd, ili posjed ili vrt, a od tih bi zemljišta gospodin knez imao pravo na dio prihoda, pa ako ga ne bi dao, dužan je na kaznu gore rečenu, ili od dijela ako se može dokazati da je to učinio.

Čl. 35.

Zatim: ako je netko ukrao neku stvar knezu, ili njegovu dvoru, ili potknežinu ili službeniku kojemu od gore pisanih, neka plati knezu kaznu kako je gore rečeno o krađi. Onomu komu je počinio, sedmerostruko.

Čl. 36.

Nadalje: kmetovi i svećenici za krađu među sobom neka imaju isti zakon. Ali ako tko ukrade neku stvar kojoj crkvi ili samostanu ili opatiji, dužan je platiti kaznu koju plaća radi stvari kneževih ili više spomenutih službenika.

Čl. 32. O nasljednom pravu: Barada, *Hrvatski vlasteoski feudalizam*, str. 48—50; L. Margetić, *O starom hrvatskom nasljednom pravu descendenta*, *Historijski zbornik* 25—26, 1972—73.

Čl. 33. O ošasnosti vidi VI. Mažuranić, *Prinosi*, s.v. ošast.

Čl. 34. Učestje, tj. dio prihoda koji je pripadao zemaljskom gospodaru kao da je prošireno riječju *pošišion*, koje je očito kasniji dodatak. O *učestju* vidi L. Margetić, *Iz vinodolske prošlosti*, str. 165.

Čl. 36. Crkve, samostani i opatije izjednačeni su u pravu otštete s knezom, a za popove vrijedi zakon kao i za kmetove.

Čl. 37.

Ošće: za nijednu tatbu ka je va dne, nij osud već od soldini 40, i takoje v noći, neveće ako bi klič »pomagajte«, i bilo bi v gradu, osvan tatbe više imenovane. I takoje za vsaku tatbu, volja va dne volja v noći, ima platit ta krivac soldini 40 i imaju biti općini grada gdi se ta tatba učini.

Čl. 38.

Ošće: kadi ne bi bila tužba, [n]i nijedan osud, ni se nima stisnuti nijedan učiniti niku tužbu od nike riči pred dvorom ili indi, ne veće ako je š njega dobru volju. Tu tužbu ki učini, ima ju na konac pripeljati.

Čl. 39.

Jošće: nijedna ličba nima veći osud od 6 libar, neveće od sil zgora rečenih.

Čl. 40.

Jošće: nijedno obranjenje volja osud ili band ne more se položiti prez volje kneže ili ako bi ne bil od kneza ki človik ki bi po njega zapovidi to učinil.

Čl. 41.

Ošće: ljudi rotnici za osuditi krivce: onim rotnikom nima se verovati nego ako vazmu vsaki trat ki je pregrišil za njega krivinu znamenjč — do tretí dan ima priti k pravdi s tim znamenjem, prikazati je.

Čl. 42.

Jošće: nijedan ključar nij verovan ni mu se da vera zvrhu nijedne riči ke bi rekal nikomu da je dal ili prikazal ili posudil volja da bi dal ž njega konobi van po ki godi zakon, mimo ča bi vridno bilo soldini 20, neveće toliko ako bi imel svedoki verovani. I takoje zvrhu 20 soldini ča bi vridno, ima priseć i taknut u Sveto evanjelje.

Čl. 37. gdi, rkp. *gda* — u *gdi* ispravlja već Jagić, i to čitanje preuzimaju drugi izdavači; tatba, rkp. *tađba*.

Čl. 40. ne more se, rkp. *n more se*.

Čl. 41. trat — Jagić predlagao čitanje *krat*, ali su to otklonili Rački, Vladimir Mažuranić i ostali; trat od tal. *tratto*. Tako je u *Krčkom statutu*: »gospodar potvrditi on trat kada bude sud izdan«.

Čl. 42. zvrhu, rkp. *zverhu* (2x); soldini, rkp. *sold.*; taknut — Jagić predložio čitanje *taknuy*; sveto, rkp. *stō*.

Čl. 37.

Zatim: ni za jednu krađu koja je [počinjena] po danu nije kazna veća od 40 soldina, a također u noći, osim ako bi bio povik »pomagajte«, i ako bi bilo u gradu, izuzev krađe gore imenovane. A također za svaku krađu ili danju ili noću taj krivac mora platiti 40 soldina, i imaju pripasti općini grada gdje se ta krađa počini.

Čl. 38.

Zatim: gdje ne bi bilo tužbe, nema ni kazne. Nitko se ne može prisiliti da podigne neku tužbu zbog neke stvari pred dvorom, ili drugdje, osim ako je s njegove dobre volje. Tko tužbu podigne, mora je do konca dovesti.

Čl. 39.

Nadalje: ni jedna tužba nema veću kaznu od 6 libara, osim zbog nasilja gore rečenih.

Čl. 40.

Nadalje: ni jedno oslobađanje ili presuda ili globa ne može se odrediti bez kneževe privole ili ako ne bi bio koji knežev čovjek koji bi po njegovoj zapovijedi učinio.

Čl. 41.

Zatim: ljudi rotnici za kažnjavanje krivaca; tim se rotnicima ne vjeruje, osim ako uzmu svaki put za onoga koji je skrivio, za njegovu krivnju, znak. S tim znakom mora doći treći dan pred sud i pokazati ga.

Čl. 42.

Nadalje: ni jedan ključar nije vjerodostojan i ne može mu se vjerovati ni u jednoj stvari za koju bi kazao da ju je nekomu dao, ili poklonio ili posudio, ili da ju je na koji god način dao iz svoga podruma, koja bi vrijedila iznad 20 soldina, osim ako bi imao vjerodostojne svjedoke. Također i za ono što bi vrijedilo 20 soldina mora prisegnuti i dotaknuti Sveto evanđelje.

Čl. 39. O članu 39. vidi L. Margetić, *Iz vinodolske prošlosti*, str. 165—7; tvrdnja da ličba znači tužbu može se dokazati i Trsatskim latiničkim prijepisom, gdje je pisar precrtao riječ *ličba* i napisao *tužba*. Prema tome nema pravo Strohal kad smatra da je ličba *očevid*, a ni M. Kostrenčić kad tvrdi da je *dražba*. Vidi i čl. 61.

Čl. 43.

Ošće: nijedan tovernar nij verovan prez svedočastva od nijedne krdenče ku bi on učinil od svoga vina navlašnoga, neveće soldini 10, a po-družnik — to je ki tuje vino prodaje — soldini 50. I ošće imaju zvrh toga priseći.

Čl. 44.

Ošće: nijedna kvaderna od tržac ni verovana prez dobrih svedoki nere od libar 50 od svakoga duga. I od toga takoj ima s rotu zvrh knjig svoje kvaderni pritvrditi.

Čl. 45.

Ošće: nijedna cena ka se otaj da za najti niku rič, hudobu ili ča drugo, kako su zemlje, vinogradi i ine druge riči za kih je zakon dati likuf, volja za govedo veliko znajti je : ne mozi već dati soldini 40, a ki veće da, imiј škodu; shranjeno ako bi gospodinu knezu viditi veće dati za znajti niki hud oficij volja za niku inu rič ka bi viditi pristojati istomu tomu knezu. Zvrh tih 40 soldini ima priseć kako je dal volja obećal je dati on ki govori da je tu istu cenu dal i da ju je iziskal i znašal; dvoru za osud od tih 40 soldini nima nišće dat nere soldini 5; za vsaku malu živinu soldina 2.

Čl. 46.

Jošće: ako ki ukaže niko ošastno volja od očestnoga, ča je zgora izrečeno, i ne bi mogal pokazati, ostani v onom istom osudu v kom [bi] ostal on koga bi pokazal.

Čl. 47.

Jošće: ako bi ki pred dvorom pokazal volja postavil svedoke tako go-voreći: »Ta i takov vi da tako jest«, a strana suprotivna reče: »A ta i takov vi da tako nij«, svedoki od toga takoje su pripušćeni, oni ki nisu, ispujeni jesu.

Čl. 43. zvrh, rkp. *zverh*.

Čl. 44. zvrh, rkp. *zverh*; kvaderni, rkp. *kvadrni*.

Čl. 45. sahranjeno, rkp. *shranenu*; izraz prema lat. *salvo*; gospodinu, rkp. *gdinu*; dati za znajti — takvo su čitanje predložili Jagić i Rački; soldini 5 — Jagić predložio čitanje: *ner soldini pet za vsaku veliku živinu i za vsaku malu živinu soldina dva*.

Čl. 47. takoe su — ovo mjesto zadavalo je brojne brige priređivačima: Ma-žuranić je čitao: *od toga tako, jesu pripušćeni*; Jagić: *od toga tako esu pripušćeni*; slično Rački. M. Kostrenčić: *svedoki od toga »tako e« su pripušćeni, a oni ki »nisu« ispueni esu*. Slično i Štefanić. Mislim da je zadovoljavajuće čitanje predložio L. Margetić, i ono je ovdje usvo-jeno.

Čl. 43.

Zatim: ni jednom krčmaru ne vjeruje se bez svjedočanstva ni za jednu veresiju koju bi on učinio od svoga vlastitog vina, osim do 10 soldina. A podružnik — to je onaj koji prodaje tuđe vino — do 50 soldina. I još moraju na to prisegnuti.

Čl. 44.

Zatim: ni jedna trgovačka knjiga nije vjerodostojna bez dobrih svjedoka, nego do 50 libara za svaki dug. I za to također mora prisegom na [svete] knjige potkrijepiti svoje trgovačke knjige.

Čl. 45.

Zatim: ni jedna nagrada koja se potajice daje za pronalaženje neke stvari, zlodjela ili čega drugoga, kao što su zemlje, vinogradi i ostale stvari, za koje je običaj dati likuf, ili za nalaženje velikoga goveda, ne smije se dati više od 40 soldina. A tko da više, neka mu je na štetu, izuzevši ako bi gospodin knez smatrao da treba više dati da se pronađe koje zlo djelo i za neku drugu stvar za koju bi se znalo da pripada istomu tomu knezu. Za tih 40 soldina mora prisegnuti da ih je dao i obećao dati onaj koji govori da je tu istu nagradu dao i da ju je tražio i primio. Dvoru za globu od tih 40 soldina nije dužan dati ništa nego 5 soldina, za svaku malu životinju 2 soldina.

Čl. 46.

Nadalje: ako tko prijavi da je nešto ošasno ili od čega se daje dio prihoda, o čemu je gore rečeno, i ne bi mogao dokazati, neka plati istu onu globu koju bi platio onaj koga je prijavio.

Čl. 47.

Nadalje: ako bi tko pred dvorom odredio ili priveo svjedoke, ovako govoreći: »Taj i taj zna da je tako«, a protivna stranka reče: »A taj i taj da tako nije«, svjedoci od ovoga također su pripušteni. A oni koji nisu, odbijeni su.

Čl. 44. Vođenje trgovačkih knjiga dokaz je o vrlo živoj trgovini u Vinodolu. O tome svjedoči i osnivanje Novoga Grada, tj. današnjeg Novog Vinodolskog s pristaništem (lukom) o kojoj govori član 11.

Čl. 47. Ovaj je član zadavao brige u razumijevanju, te su se izdavači pomagali različitim interpunkcijama da bi objasnili sadržaj odredbe. Vidi o tome L. Margetić, *Iz vinodolske prošlosti*, 166, i njegovo objašnjenje: »ako i tužitelj i tuženi ponude svjedoke, tuženikovi svjedoci su također pripušteni svjedočenju, a nepripušteni obiju stranaka ne smiju svjedočiti«.

Čl. 48.

Ošće: nijedan pristav ne more veće vzeti razvi 10 soldini(ni) od najveće pravde, a najveća pravda od riči ke godi ka je vridna najveće soldini 40, a od najmanjše pravde, ka je takoje soldini 40, a od toga niže doli soldini 5. Od ke riči ako suprotiv učini, ostaje jednoga vola ili libar 8, od kih imaj knez polovicu a grad gdi bude drugi pol.

Čl. 49.

Jošće: ako s pristavom se jame niko govedo malo živo za tatbu, pristav ima imiti za to 1 par podplat, a govedo budi onoga čije je bilo sa svoju pravdu, kako je urejeno. Da ako se jame mrtvo, ter je ošće celo, pristav ima imiti od njega jednu četrt. Ako ni na plnu, meso ko je jato bude toga istoga pristava, a on čije je bilo meso, išči svoje pravdi.

Čl. 50.

Ošće: od goved velikih ka su za tatbu jata, ta pristav ima imiti od vsakoga goveda soldini 5, volja budi živo volja mrtvo. I od riči ke su vridne soldini 40, niže ke bi vridne, ima imiti 2 soldina i više toga soldini 5. Nišće manje ta isti pristav ima se vzeti od dvora i š njega proščenjem. I ima se viditi da kmet vazme za tadbu od jednoga 2, a dvor knež ili služabnici više pisani od jednoga 7.

Čl. 51.

Jošće: ako bi se našal kriv pristav: ostani knezu od vsega svoga blaga ča se giblje i ne giblje. I ako njega gdo jame pred dvorom ili indi za falso i ukazati ne bude moći, ostani knezu soldini 40, a onomu pristavu jednoga vola ali libar 10. Da ako se kriv najde, ostani v peni više rečenoj, ni mozi veće biti pristav prez volje kneže, a strani suprotiv ki je bil rekal krivo, ako bi imela v nikoj riči osujena biti, budi prosta volja imi svoju pravdu od ke pravde jest izlizla. Nišće manje tribi ga je ukazati kriva s trimi podobnimi svedoki.

Čl. 48. soldini, rkp. *soldi*; pravde, rkp. *pre* (2x) — Jagić i Rački pisali kao u rukopisu, Kostrenčić na savjet Ivšičev razrješava pr(avd)e, jer iza e stoji trotočje; libar, rkp. *libr*; vridna najveće — Jagić, u komentaru, predlaže čitanje *na veće*, ili samo *veće*. Taksa za pristava za djela iznad 40 soldini je 10 soldini; za djela niže, samo polovica, tj. 5 soldini.

Čl. 49. mrtvo, rkp. *mertvo*; četrt, rkp. *četert*.

Čl. 50. mrtvo, rkp. *mertvo*; ke bi vridne — Jagić dodaje *bile*, a slijedi ga Rački.

Čl. 51. libar 10 — Jagić je ispravio u 8 smatrajući da je došlo do pogreške u prijepisu zbog sličnosti glagoljskih kurzivnih slova .i. i .3. Rački ostavlja 10. Kazna od 8 libara nalazi se u članu 48. i dva puta u članu 52; imela, u rkp. *imel*, ispravlja Jagić, Rački, Kostrenčić i Štefanić; pravde, rkp. *pre* s oznakom za pokratu.

Čl. 48.

Zatim: ni jedan pristav ne može uzeti više od 10 soldina za najveću parnicu: a najveća je parnica za koju god stvar koja vrijedi najviše 40 soldina, a za najmanju pravdu koja također vrijedi 40 soldina i od toga niže, 5 soldina. U toj stvari ako protivno učini, dužan je jednog vola ili 8 libara, od kojih knez neka ima polovicu, a grad gdje se to dogodi drugu polovicu.

Čl. 49.

Nadalje: ako se s pristavom plijeni neko malo živo govedo zbog krađe, ima pristav dobiti za to 1 par potplata, a govedo pripada onomu čije je bilo, s pravom kako je određeno. Ali ako se plijeni mrtvo, te je još čitavo, pristav mora imati od njega četvrtinu. Ako nije čitavo, meso koje se pronađe pripada istom pristavu, a onaj čije je bilo to meso, neka traži svoja prava.

Čl. 50.

Zatim: od velikih goveda koja su zaplijenjena nakon krađe, pristav dobiva za svako govedo 5 soldina, bilo živo ili mrtvo. A za stvari kojih je vrijednost 40 soldina i niže vrijednosti, dobiva 2 soldina, a za više, 5 soldina. Ipak — taj se isti pristav mora uzeti od dvora i s njegovim dopuštanjem. A mora se znati da kmet za jedno ukradeno dobiva dva, a knežev dvor ili službenici gore pisani za jedno — sedam.

Čl. 51.

Nadalje: ako bi se našao kriv pristav, neka knezu ostane sve njegovo imanje pokretno i nepokretno. Ali ako ga netko optuži pred dvorom ili drugdje da je lažan, i ne bude mogao dokazati, plaća knezu 40 soldina, a onomu pristavu jednoga vola ili 10 libara. Ali ako se utvrdi da je neispravan, plaća gore rečenu kaznu i ne može više biti pristav bez privole kneževe, a stranka protiv koje je krivo kazao — ako je morala biti kažnjena zbog neke stvari — neka bude slobodna, ili neka vodi svoju parnicu zbog koje je oslobođena. Ipak da je kriv, treba dokazati sa tri podobna svjedoka.

Čl. 50. Kmetu pripada dvostruka naknada, za razliku od kneza kome pripada sedmerostruka. Prema članu 36, popovima pripada slična naknada kao kmetovima, a crkvama i crkvenim institucijama kao knezu.

Čl. 52.

Ošće: ako se ki najde fals svedok: ostani knezu jednoga vola ili 8 libar, a strani koj bude suprotiv svedočiti, od vse nje škode budi odrešena, ako bi se v koj riči imela osuditi. On ne mozi biti veće svedok od sele naprid prez volje dvora. I ako se jame za kriva i ukazati se ne bude moći, on ki ga je jal ter ne more pokazati, plati knezu libre 2, a onomu svedoku vola 1 ili libar 8. I ima se pokazati za falso s trimi podobnimi ljudi.

Čl. 53.

Jošće: ako bi pokazal kriva pristava ki koga ili svedoka: ne imi nijednu pravdu za to od sada naprid pojti suprot ukazujućemu ili suprot svedokom: ni nijedan za njega. I ako ki imej pristava ili svedoka za krivoga i obeća se pokazati po svedocih, a oni svedoci nisu njemu spravn i ili se ne skladaju kako je on ukazal, on suprotiv njim od sele naprid ne imi nijednu pravdu suprot pojti. Volja ako je niki svedok pomaknjen za niku rič pred dvorom, a nika od stran otela bi pojti suprot svomu svedočastvu, more učiniti ako ima svedoke. Ako se svedoki pomaknu suprotiv onomu, volja suprot njega svidočastvu, a oni svedoče kako je obećal pokazati: od sada naprid suprot nijednomu od svedokov tih ne imij nijednu pravdu pomaknuti svedoki, volja za to ne mozi v nijednoj riči suprotiv pojti ili niki ini za tu pritču volja za njegovo svedočastvo njemu ne mozi utaknuti suprotiv od [njih] nijednomu.

Čl. 54.

Jošće: nijedan odvetnik od veće pravde ne mozi veće vzeti za svoje odgovorenje nere soldini 10, a za najmanju soldini 5. A kmet za plemenita ne more biti odgovornik, ni plemenit za kmeta prez prošćenja dvora. Od ke riči ako suprotiv učini, imaju platiti knezu vola 1, a toliko onomu za koga bude odvetnik volja 8 libar.

Čl. 52. naprid, rkp. *naprad*; libar, rkp. *lbr*.

Čl. 53. *pojti* dodano prema sličnom izrazu u istom članu. Tako je predložio već Mažuranić, prihvatio Jagić i Rački. Kostrenčić, Štefanić i Margetić pišu kao u rukopisu; ako ki imej — Jagić predložio čitanje *ako ki jame*, kao u članu 51. i 52; nika, rkp. *ni*, što je očito pogreška prepisivača; ne mozi, rkp. *ne i mozi*; njih — dodano prema smislu: Jagić predlagao *ni od njih*, a prihvatio Rački; Kostrenčić dodao *njih*; Štefanić mislio da je tu *od* u latinskom značenju *de*, i da stoji u lok. U istom članu stoji gore: *ne mozi v nijednoj riči suprotiv pojti*. Ovdje je slična konstrukcija.

Čl. 54. odvetnik, rkp. *odvetnik* (2x) — Jagić predlagao *odvetnik*, Rački ima odvetnik kao i Štefanić koji misli da je to odgovornik; veće — Jagić predlagao po smislu: *najveće*; pravde, rkp. *pre*; volja, rkp. *volia*, a to da se razlikuje od riječi *vola* u prethodnom retku.

Čl. 52.

Zatim: ako se za nekoga utvrdi da je lažan svjedok, kažnjava se da plati jednoga vola ili 8 libara, a stranka protiv koje je svjedočio neka je oslobođena svake krivnje, ako se morala zbog neke stvari osuditi. Taj od tada unaprijed neka ne bude više svjedok bez privole dvora. Ako se optuži kao kriv, a ne može se dokazati, onaj koji ga je optužio ali ne može dokazati plaća knezu 2 libre, a onomu svjedoku jednoga vola ili 8 libara. A da je lažan, može se dokazati sa tri podobna čovjeka.

Čl. 53.

Nadalje: ako bi tko ukazao da je koji pristav ili svjedok kriv, neka nema otada nikakve parnice protiv tužitelja ili svjedoka, niti itko umjesto njega. A ako tko smatra o pristavu ili svjedoku da je kriv, i obeća da će to dokazati svjedocima, a ti svjedoci nisu spremni svjedočiti, ili se ne slažu kako je on prijavio, otada unaprijed protiv njih neka ne podiže nikakvu parnicu. Odnosno: ako je neki svjedok prizvan pred dvor zbog neke stvari, a jedna bi se stranka htjela suprotstaviti njegovu svjedočenju, može to učiniti ako ima svjedoke. Ako se svjedoci prizovu protiv njega, ili protiv njegova svjedočanstva, i oni svjedoče kako je obećao dokazati, odsada unaprijed ni protiv jednoga od tih svjedoka neka ne može ni jednom parnicom dovesti svjedoke. Odnosno: neka ne može protiv nastupiti ni on ili tko drugi zbog tog svjedočenja. Ili: zbog njegova svjedočanstva ne može se protiv njega podići parnica ni za koju stvar.

Čl. 54.

Nadalje: ni jedan odvjetnik u većoj parnici ne može za svoje odgovaranje uzeti više od 10 soldina, a za najmanju parnicu 5 soldina. A kmet za plemenita ne može biti odgovornik, ni plemeniti za kmeta bez dopuštenja dvora. Za koju stvar, ako protivno učini, moraju platiti knezu 1 vola a toliko onomu kojemu je bio odgovornik, ili 8 libara.

Čl. 55.

Jošće: vsi zavezi ke bi knez od sebe položil ili prije učinil općinskim i navlašćnim zakonom, budite njega i njemu da imaju priti.

Čl. 56.

Jošće: ako bi ki učinil silu ženi koj jebući ili bi hotil jebati, ima knezu platit libar 50, a toj ženi tolikoje, ako se ne bude mogal napraviti š nju po niki zakon. Volja ako od rečene sili nima svedoki, verovana je; nišće manje ima priseći položivši ruku zvrhu knjig tičuć samo—25 od rečene sile zvrhu onoga od koga se bude tužiti. Ke porotnike ta žena najdi kako bolje vi. Ako porotniki nima, volja ih toliko ne more imiti, ta žena priseći je držana za onih ki joj mankaju. Priseguć ubo š nju, ali ona sama po prvom tratjě, imaju taknuti ruku i reći v tu rotu. I vsi nje porotnici imaju biti žene. I ka se onde rota, da ne odgovornik, ima odgovoriti: »Da, s onu rotu prisegu«. A ona ima priseći kako je zgora rečeno. I ako ta ista žena ili niki od nje porotnikov umankal bi ča je zgora rečeno, on suprotiv komu govori, budi odrišen od toga griha više rečenoga.

Čl. 57.

Ošće: nijedno više općinsko ili navlašćno v gradu ili indi ne mozi biti od nijednih del ke bi pristojale k općini, ako ne bude onde knezova človika: i ako ka dela suprot učine, zgublaju vse svoje blago i budi knezu zgora rečenomu.

Čl. 58.

Jošće: vsaki pop ki ima crikav v gradu dužan je vsaki dan služiti mašu i sveti drugi oficij, neveće ako bi bil impaćan dostojnim impaćom. Ako suprotiv učini, zgublja 1 vola, i budi pol knezu, a drugi pol općini onoga grada v kom se to učini.

Čl. 55. od sebe — Jagić i za njim Rački ispravljaju u *od sele*, kao opreku za ili prije.

Čl. 56. zvrhu, rkp. *zverhu*; tratjě, rkp. *tretě*; suprotiv rkp. *suprotivnik*; ispravio već Jagić i za njim drugi izdavači; riječ *porotnik* zavela nepažljivog prepisivača (»nebrežnago perepiščika«) da napiše *suprotivnik*, što ovdje nema smisla.

Čl. 57. navlašćno, rkp. *navlaćšno*; človika, rkp. *čkã*.

Čl. 55.

Nadalje: sve ugovorne kazne koje bi knez sam ugovorio ili prije ustanovio, općenito ili posebnim načinom, neka budu njegove i njemu neka pripadnu.

Čl. 56.

Nadalje: ako bi tko silovao neku ženu, ili je pokušao silovati, mora platiti knezu 50 libara, a toj ženi isto toliko, ako se ne bude mogao s njom na neki drugi način nagoditi. Odnosno: ako ona o rečenom nasilju nema svjedoka, vjerodostojna je; ipak mora prisegnuti samodvadesetpet, poživši ruku na [Svete] knjige i dotičući ih, za rečeno silovanje, a protiv onoga koga optužuje. Porotnike neka ta žena nađe kako bolje zna. Ako porotnika nema, ili ih ne može toliko imati, ta je žena dužna prisegnuti umjesto onih koji joj nedostaju. Koje pak s njom prisežu, ili ona sama poslije prvoga puta, moraju ticati rukom govoreći: »Na to prisežem«. A svi njeni porotnici moraju biti ženske. A ona koja ondje priseže, a ne njen odgovornik, mora reći: »Doista, s ovom prisegom prisežem«, a ona mora prisegnuti kako je gore rečeno. I ako bi ta ista žena ili koji od njenih porotnika propustio što je gore rečeno, onaj protiv koga govori neka je oslobođen od onoga gore rečenoga zločina.

Čl. 57.

Zatim: ni jedan zbor, općinski ili pojedinačan, u gradu ili drugdje, ne može se održati ni zbog kakvih poslova koji bi potpadali pod općinu, ako ondje ne bi bio nazočan knežev čovjek. A ako što protivno učine, gube svu svoju imovinu koja neka pripadne gore spomenutom knezu.

Čl. 58.

Nadalje: svaki svećenik koji ima u gradu crkvu, mora svaki dan služiti misu i druge svete službe, osim ako bi bio spriječen opravdanom zaprekom. Ako učini protivno, gubi jednoga vola, i neka bude polovica knezu a druga polovica općini onoga grada u kojem se to dogodilo.

Čl. 56. Izdavači u XIX. st. u kritičkom tekstu skraćuju riječ opscena značenja i slova nadomještaju točkama (Jagić, Rački); u XX stoljeću na navedenom mjestu kao u originalu. Rački glagol *jebati* tumači lat. stuprare, vim infere, silovati. Riječ je postala sramna osobito nakon uvriježene psovke koja je došla s turskom vojskom. Trsatski prijepis: »ako bi ki učinil silu ženi, ili hotil vazeti poštenje«.

Čl. 57. Osobito u ovom članu istraživači su vidjeli feudalnu krutost i bezobzirnost novih gospodara Vinodola, Frankapana.

Čl. 59.

Jošće: ako bi se ka žena našla tvarnica ter bi se mogla skazati svedočastvom verovanim, za prvo ostani knezu libar 100 volja se sažgi ako bi se ne imelo od česa platiti. A od sada naprid ako bi učinila, gospodin knez ju kaštigaj po njega volji. I takoj v toj istoј peni ako se ki muž najde, da se kaštigaj v tom grihu.

Čl. 60.

Jošće: ako bi ki otel pokazati nikoga od nikoga zla tvorenja pred dvorom volja od nikoga inoga banda ili nike ine riči, ima tako reći dvoru: »Ja tebi pokažuju takova od takove riči« ili: »Tebě dim da takov je učinil takovu rič«. Ni drugoga ukazanja volja pokazanja ne vridno. I ako bi niki pokazal nikoga dvoru, a ne mogal ukazati ga, ostani dvoru onu penu ku bi ostal on, ki bi ostačen bil, i ostačeni budi prost.

Čl. 61.

Jošće: ličba jest verovana i more biti pred gospodinom knezom i pred vsakim njega oficijalom i pred satnikom i takoje pred njega ženu, ako bi satnik onde ne bil.

Čl. 62.

Jošće: ako bi ki položil v kuću oganj, ili v hram volja v ničji osik za požganje, za prvo ostani v osud dvoru 100 libar, ter škodu platiti onomu komu ju učini, volja budi osujen na život ako nima od kud platiti. I ako to veće učini, osudi se na život i na smrt. Ako bude ondeje požgano od nikoga človika volja od nikih ljudi a on zlotvorac ne bi se mogal jeti, plati se vražba za vsako ono požganje, kako zgora od vražbi jest izrečeno.

Čl. 59. ostani, rkp. *ostaneni*, kako je prenio Jagić i Rački. Jagić je tu riječ preveo kao »prestuplenie«; gospodin, rkp. *gdñ*; ako se ... v tom grihu — Jagić je predložio ovakav poredak riječi: *da se kaštigaj, ako se ki muž naide v tom grihu*.

Čl. 60. tako, rkp. *tko*; tebě, rkp. *tbě*.

Čl. 61. gospodinom, rkp. *gdñom*.

Čl. 62. smrt, rkp. *smert*; ondeje — prema staroslavenskom *onděže*; človika, rkp. *čkã*.

Čl. 59.

Nadalje: ako bi se našlo da je neka ženska vračara, i moglo bi se dokazati vjerodostojnim svjedočanstvom, za prvi [put] neka plati knezu 100 libara ili neka se spali, ako se nije imalo od čega platiti. A odsada unaprijed, ako bi učinila, gospodin knez neka je kazni po svojoj volji. A također, tom istom kaznom neka se kazni muškarac ako se nađe u istom zločinu.

Čl. 60.

Nadalje: ako bi tko htio prijaviti nekoga zbog kakva zlodjela pred dvorom, ili zbog kakva drugog kažnjivog čina, ili zbog neke druge stvari, treba ovako reći dvoru: »Ja ti prijavljujem toga zbog takve stvari«, ili: »Tebi govorim da je taj učinio takvu stvar«. Nema drugog načina optužbe ili prijave, jer nije valjana. A ako bi netko drugoga prijavio dvoru, a ne bi mogao dokazati, neka plati dvoru onu kaznu koju bi platio onaj koje je bio optužen, a optuženi neka je slobodan.

Čl. 61.

Nadalje: tužba je pravovaljana i može biti učinjena pred gospodinom knezom i pred svakim njegovim službenikom i pred satnikom, i također pred njegovom ženom, ako ondje ne bi bilo satnika.

Čl. 62.

Nadalje: ako bi tko podmetnuo vatru u kuću ili u spremište ili u nečiju staju, za palež prvi put neka plati globu dvoru 100 libara, a štetu neka plati onomu komu ju je učinio, ili neka bude osuđen na tjelesnu kaznu ako nema otkuda platiti. Ako to ponovno učini, neka se osuđi na smrtnu kaznu. Ako ondje izgori koji čovjek ili neki ljudi, a zločinac se ne bi mogao uhvatiti, plaća se vražda za svakoga izgorenoga, kako je gore o vraždi rečeno.

Čl. 59. Tvarnica nije vještica nego žena koja sprema lijekove od trava, ona je vračara. Liječenje je moglo kobno završiti — trovanjem. Odredbe o ženama vračarama, ali ne još i o vješticama, česte su u našim starim zakonima i statutima, i govore o lijekovima od trava (herbaria) koje te žene spremaju.

Čl. 63.

Jošće: nigdore ne mozi prositi duga učinjena za dvor zvrhu stojeći volja nijednoga dvorskoga oficijala od sele naprid, ako ga ne pita meju izšastjem is toga oficija meju letom.

Čl. 64.

Ošće: ako ki pokaže krv, ka mu je učinjena za zlu volju, ona krv mu je verovana. Ništar manje ima s rotu potvrditi ako nisu onde svedoci.

Čl. 65.

Ošće: pristavi i pozovnici jesu verovani ako se krivi ne najdu.

Čl. 66.

Jošće: vani iz grada pastiri i orači i ini ljudi dobra glasa, to jest vsaki od njih, jesu verovani za svidoki, tako v rubanji, tako v silah i va inom drugom zlu stvorenju.

Čl. 67.

Jošće: otac sinu, sin otcu i hći [otcu] mogu biti svedoci a brat sestri i sestra [sestri], ako stoje vsak po sebi i razdiljeni jesu meju sobom.

Čl. 68.

Jošće: od ubojstva, ako nisu svedoci, osvajeni od njega ima se očistiti samo-5-deset najduć svojih porotniki kako najbolje vi i more. Ako porotniki nima, prisezi on sam toliko krat volja za onih ki mu mankaju.

Čl. 63. stojeći — Jagić i Rački dodaju: *podknežina*; is toga, u rkp. zamrljana slova, koja mogu biti *i* ali i *s* — Jagić čitao *istoga*, a slijedi ga Rački. Kostrenčić pročitao *s toga*; Ivšić u primjerku Kostrenčićeva izdanja ispravio u *is toga*, i njegovo čitanje je ovdje prihvaćeno.

Čl. 64. krv, rkp. *kerv* (2x); potvrditi, rkp. *potverđiti*.

Čl. 66. verovani, rkp. *vrovani*.

Čl. 67. (*otcu*) dodano prema smislu, kao i (*sestri*), Jagić predložio čitanje: *i hći (otcu ne) mogu biti svedoci (...)* i *sestra (bratu mogu biti svedoci)* dodajući, prema svojem shvaćanju ono što nedostaje u zagrade.

Čl. 68. ako porotniki nima, rkp. *ako rotniki nima*. Porotniki čitao već Jagić, a za njim ostali.

Čl. 63.

Nadalje: nitko ne može zahtijevati potraživanje za nadležni dvor, niti za ijednog dvorskog službenika odsada unaprijed, ako ga ne traži nakon napuštanja te službe, tijekom godine.

Čl. 64.

Zatim: ako tko pokaže krv koja mu je zlonamjerno prolivena, toj mu se krvi vjeruje. Ipak mora prisegom potvrditi ako ondje nisu bili svjedoci.

Čl. 65.

Zatim: pristavi i pozovnici vjerodostojni su ako im se ne dokaže da su lažni.

Čl. 66.

Nadalje: izvan grada pastiri i orači i drugi ljudi dobra glasa, to jest svaki od njih, vjerodostojni su kao svjedoci, bilo u razbojništvu, bilo u nasilju ili u kojem drugom zločinstvu.

Čl. 67.

Nadalje: otac sinu, sin i kći ocu mogu biti svjedoci, a brat sestri, i sestra sestri ako svak zasebno stanuje, i razdijeljeni su među sobom.

Čl. 68.

Nadalje: za ubojstvo — ako nema svjedoka — optuženi za njega mora se opravdati samopedeset i naći svoje porotnike, kako najbolje zna i može. Ako nema porotnika, neka sam toliko puta prisegne a to za one koji mu nedostaju.

Čl. 62. Vidi sličnu odredbu o paležu u članu 10. Za ljude koji nastradaju u požaru vrijede odredbe člana 29. i 31.

Čl. 68. Osumnjičeni za ubojstvo mora položiti rotu zajedno s 49 porotnika. U Vinodolu nije bilo Božjeg suda, te se dokaz o nevinosti osumnjičenog dokazivao porotnicima.

Čl. 69.

Ošće: ako bi ki rotu imel s kim: more mu ju dobro prostiti, ako oće; ka rota bi bila za malu rič, kada budu na kup na onom mestu običajnom, kadi se rote čine. I prost budi onde ugotovan za toliko, za koliko ostane priseći. Nišće manje onde ima biti dvorski človik. Da vse ine porotnike more pustiti prez nijedne cine.

Čl. 70.

Jošće: ako se kj najde predavac gospodina kneza naturalskoga, ta isti gospodin knez imiј punu oblast zvrhu njega i zvrhu njegova blaga za učiniti mašćenje zvrhu njega na svoju volju.

Čl. 71.

Jošće: ako razbojnika zvrhu moje škodi najdu v noći, to jest mne škodu čineć, ter njega živa ne mogu jati, volja da ga ne znam, da bim vidil od česa se tužiti, a njega ubiju, u nijednoj riči nimam se osuditi, ni suprotiv ne mozi nigdore mne pojti volja priti.

Čl. 72.

Jošće: nijedan posal ni verovan koliko na pravdi, ne buduć roćen, shranjeno ako jest poslan od dvora komu poslu se govori hrvatski arsal.

Čl. 73.

Jošće: pozovnici imaju biti roćeni i takoje kmeti imaju se pozivati od vsakoga pred dvorom pred rotnika.

Čl. 74.

Jošće: krivci peni i [bandi] ako inu ričju nimaju čim platiti više rečenih peni i bandi, gospodin knez nad njih životi more učiniti volju svoju ča bude njemu drago.

Čl. 69. onomu, rkp. *nom*; človik, rkp. *čk*.

Čl. 70. gospodina, rkp. *gdña*; gospodin, rkp. *gdñ*.

Čl. 71. vidil — od staroslavenskog věděti — *znati*; priti od glagola přeti — *parničiti se, sporiti se*.

Čl. 72. poslan, rkp. *poslano*; hrvatski, rkp. *hervatski*; shranjeno, prema lat. *salvo*.

Čl. 74. bandi, ispušteno u rukopisu, dodano prema kontekstu koji se vidi samo nekoliko riječi kasnije; nakon riječi *bandi* ponavlja se u rkp. *nimaju čim platit*; gospodin, rkp. *gdñ*.

Čl. 69.

Zatim: ako bi tko imao s nekim prisegu, može mu je pravovaljano oprostiti ako hoće, ako je ta prisega bila zbog male stvari, kad budu skupljeni na običajnom mjestu gdje se obavljaju prisega. I oslobođen prisega neka plati za koliko je bio osuđen prisegnuti. Ipak, ondje mora biti dvorski čovjek. Ali sve druge porotnike može otpustiti bez ikakve naknade.

Čl. 70.

Nadalje: ako se nađe da je tko izdajnik gospodina kneza naravnoga, taj isti gospodin knez neka ima potpunu vlast da učini odmazdu nad njim i nad njegovom imovinom po svojoj volji.

Čl. 71.

Nadalje: ako nađem razbojnika na svojoj šteti noću, to jest da mi čini štetu, te njega živa ne mogu uhvatiti, ili ga ne poznajem, da bih znao zbog čega ga imam tužiti, te ga ubijem, zbog toga ne mogu biti osuđen, i nitko ne može protiv mene podići ili voditi parnicu.

Čl. 72.

Nadalje: ni jedan poslanik nije vjerodostojan u parnici ako nije zaprisegnut, osim ako je poslan od dvora, a koji se poslanik hrvatski zove »arsal«.

Čl. 73.

Nadalje: pozovnici moraju biti zaprisegnuti. Isto tako i kmetovi moraju se pozivati pred dvorski sud, pred rotnika.

Čl. 74.

Nadalje: ako osuđeni na globu kojom drugom stvari nemaju da plate gore rečene globe i kazne, gospodin knez može njihovim životima raspolagati po svojoj volji, kako bude htio.

Čl. 69. Porota je bila časna služba, te porotnici nisu dobivali nikakve nagrade za svoju slugu, pa su zato i bili nezavisni. Vidi: M. Kostrenčić, *Zakon vinodolski*, str. 189—190.

Čl. 70. Usporedi i čl. 12. o prihvaćanju prognanika, i ovaj o izdajici. Predavac, prema Jagiću, odgovara staroslav. *prědatelb* i narodnom *izdavac*. Zasnježeno već u Mihanovićevu homilijaru.

Čl. 75.

Jošće: od vsih bandi, zagovori i račenji gospodin knez ima pravdu i punu oblast tako zvrhu plemenitih tako zvrhu ljudi crikvenih i zvrhu kmeti i zvrhu vsih inih ljudi kako se zgora udrži.

Jošće: ki ubo zakoni zvrhu pisani i vsi zgora rečeni isabrani po rečenih općinah vinodolskih rekli su i potvrdili su, potvrdeći i pokažući stare i iskušene zakone vinodolske i v njih su vsagda živili i njih dedi i njih otci i vsi njih prvi.

Jošće: na vspomenjenje ke riči, ka ima priti i općinskoga svedetelstva ta ista općina vinodolska to sada pismo zapovidali su učiniti i jedino takajše shraniti va vsakom gradu.

Bi načinjeno v Novom Gradu, na sali knezi zgora imenovanih, leta, miseca, dne, indicione rečene.

Jošće: ako pravda zgodi se v dvori ali pred dvorom, nikomu se podvigne od kih ljudi kih godi od koga iminja, to jest od vinograda volja od zemlje volja od kuće ili od vrta volja od koga godi pošišiona, a on reče da je kupil on pošišion od nikoga človika, koga ima onde imenovati, volja reče da mu je dan ta pošišion volja darovan volja založen volja za dušu sujeno, i ima od toga svedoke onde žive ke zakon potribuje: jesu njemu ti svedoci verovani.

Ako li nima živih svedoki na to, ter pokaže mrtvimi svedoki govoreć onim živućim da je to bilo pred onimi svedoki to jest učinjeno, oni svedoki jesu verovani; da nišće manje ima priseći po zakonu grada pred onimj svedoki: »To jest bilo kako je zgora rečeno«. I od te pravde nima se veće naprid brižiti, na pače pošišion ta slobodno i mirno uživaj tere drži.

Konac

Čl. 75. gospodin, rkp. *gdñ*; tako zvrhu, rkp. *tako zverhu*; zvrhu pisani, rkp. *zvrhu pisani*; potvrdeći, rkp. *potverdeći*; pokažući — u rkp. se ponavljaju riječi: *potverdili su*.

Jagić, Rački i Štefanić donose kao posebne članove 76. i 77. odredbe koje slijede nakon riječi: *kako se zgora udrži*. Kostrenčić i Margetić kao član 75. donose sve tri odredbe, a tako je i u ovom izdanju. Mažuranić kao član 76. donosi tekst koji se nalazi nakon eshatokola.

Dodatak

vrta, rkp. *verta*; človika, rkp. *čkã*.

Čl. 75.

Nadalje: u svim globama, ugovornim kaznama i pogodbama gospodin knez ima pravo i potpunu vlast, kako nad plemenitima, tako nad crkvenim osobama i nad kmetovima i nad svim drugim ljudima, kako je gore navedeno.

Zatim: ovi dakle zakoni gore napisani su, i svi gore spomenuti izabrani od spomenutih općina vinodolskih kazali su i odobrili su, utvrđujući i navodeći stare i prokušane zakone vinodolske potvrdili su da su po njima uvijek živjeli i njihovi djedovi i njihovi oci i njihovi preci.

Nadalje: za spomen toga ubuduće i za javno svjedočanstvo, ista ta općina vinodolska naredila je da se napiše ovo pismo, i da se po jedno takvo pohrani u svakom gradu.

Bi učinjeno u Novom Gradu, u dvorani gore imenovanih knezova, godine, mjeseca, dana, indikcije rečene.

Na isti način: ako u dvoru ili pred dvorom podigne parnicu koji god čovjek protiv koga zbog kojega imanja, to jest zbog vinograda ili zbog zemlje ili zbog kuće ili zbog vrta ili zbog kojeg posjeda, pa on reče da je taj posjed kupio od nekoga čovjeka, koga mora ondje imenovati; ili reče da mu je taj posjed dan, ili darovan, ili založen ili za dušu ostavljen, i ima za to ondje žive svjedoke koje zakon traži, njemu su ti svjedoci vjerodostojni.

Ako pak nema za to živih svjedoka i to dokazuje mrtvima, govoreći onima živima: »To je bilo pred onim svjedocima učinjeno« — oni su svjedoci vjerodostojni. Ali ipak mora prisegnuti po zakonu grada: »To je bilo pred onim svjedocima«, kako je gore rečeno. I o toj stvari ne smije se više ometati, nego neka taj posjed slobodno i mirno uživa, i drži.

Konac

Čl. 75. Izraz *račenji* izdavači su dosada shvaćali kao *arbitrarne odluke*, odnosno *ugovorene kazne, nagodbe* i sl., a možda je to obična pisarska pogreška umjesto *rečenji*, tj. *presuda, odluka*.

Dodatak

Tekst koji slijedi nakon eshatokola Jagić je označio kao dodatni član (»Dobavočnaja statja«), Kostrenčiću je to *Dodatak*, dok drugi ne označuju posebno ovaj dodatak, sastavljen naknadno.

RJEČNIK

- A vez.** *a*, — a drugi pol njega bližiki; a od sada naprid; hrvatski malik a vlaški macarol
- ako vez.** *ako* — ako bi gdo klical; ako ima ditcu; ako se jati more
- ali vez.** *ili* — jednoga vola ali libar 10; v dvori ali pred dvorom
- Amen** završetak molitava; značenje: *tako budi* — V ime Božje. Amen.
- areditati** *opremiti (mirazom)*, od tal. *arredare*, imenica *corredo* — imaju se areditati
- arhiprvad** m. *natpop*, od tal. mlet. *arciprete*, prevede — Iz Bribira Dragoslav arhiprvad
- arsal** m. »arsal«, *poslanik*, riječ tamna postanja, možda od lat. *vassallus*; Jagić misli da je od arapskog *irsāl*, »poslanstvo«, *rasūl*, »poslanik« — komu poslu se govori hrvatski arsal
- Bakar** m. *Bakar*, grad u Vinodolu — iz Bakra: Krstiha plovani
- band** m. *proglas, globa ili kazna koja se »bandom« oglašava*, tal. *bando*, od lat. srednjovj. *bannum* — rečenih peni i bandi; nij band nego soldini 40
- Bartol** m. vlastito ime, *Bartol* — Dujma, Bartola i Vida, krčkih, vinodolskih i modruških knezi
- benetački** prid. *mletački, venecijanski* — soldini benetačkih 40; 15 vernez benetačkih
- biskup** m. *biskup* — ta isti biskup ne more nišće zapovidati; gospodin biskup tada ima pojti; žakan ubo ki za biskupom stoji
- biškup** vidi: *biskup* — gospodin biškup ne more položiti
- biti** *biti* (lat. *esse*) — imaju biti žene; mogu biti svedoci; ako je tužba od toga; to jest bilo; ako jest onde klič bil; ispujeni jesu; ki v sih jesut pod zakon; da bim vidil; ako bi učinila; ča bihu slišali; ki je bil rekal; buduć izbrani; budite njega; u negativnom značenju: *ne biti* — nisu mu držani; ako nisu svedoci
- biti udarati** — ako bi ga bilj ili ranili; ki bude bjen
- bjenje** n. *udaranje, bjenje* — kako od bjenja i ot ranjenja; ošće od bjenja
- blago** n. *dobro, imanje, posjed* — vse svoje blago; vsega svoga blaga
- bližika** f. i m. *rođaka, rođak* — osud libar 100 bližikam; imaju njega bližike osud platiti; njega bližiki budite prosti
- blujenje** n. *zabluda, pogreška* — mogu se uleći blujenja
- bljusti čuvati** — bljuđeci svojih starijih (...) zakon
- Bogdan** vlastito ime, *Bogdan* — Bogdan pop, Bogdan Vlčinić
- bolanča** f. *srednjovjekovni sitan novac, bolanča*; od lat. *balantia* mlet. *bolanza* — neveće bolanač 15 vernez benetačkih
- bolje** komp. od dobro, *bolje* — kako bolje more; kako bolje vi
- Božji** prid. od imenice Bog, *Božji* — V ime Božje

brat m. *brat* — a brat sestri; ostali brati
bratščina f. *bratovština* — ka godi bratščina dili zbor meju sobu
brav m. *sitna stoka: janje, ovan, brav* — od kih koli goved i brav; 2 brava ter likariju
brez prijedl. s gen. *bez* — umrli brez reda
Bribir m. *Bribir*, grad u Vinodolu — iz Bribira Dragoslav arhiprvad
brižiti *smetati, sprečavati, ometati u posjedu* — nima se veće naprid brižiti
budi vezn. *būdi, būd, bilo koji, koji god* — svrhu ke budi riči
busović m. *pozivač, busović, od »busati«* — *tući, ili od busati* — *javljati* — satnika i graščika i busovića; graščiku i busoviću

cel prid. *cio, čitav* — ter je ošće celo
cena f. *iznos, nagrada, naplata porotniku* — nijedna cena ka se otaj da; da je tu istu cenu dal
cina f. vidi: *cena; iznos, nagrada, naplata porotniku* — more pustiti prez nijedne cine
crikav f. *crkva* — crikav rečena; ki učine tu crikav krstiti; tih istih crikav; rič niku nikoj crikvi; v toj istoj crikvi
crikveni pridj. *crkveni* — crikveni tako prošći; ljudi crikvenih
Crsat m. *Trsat*, grad koji je potpadao pod Vinodol — iz Crsata: Vazmina plovani

ča zamj. *što* — ča bihu slišali; ono ča bi otili; ča je zgora; od česa (čim) platiti
četert vidi *četrt*
četrt f. *četvrtina* — od njega jednu četrt
čiji pridj. *čiji, ičiji* — čije je bilo meso
činiti *raditi, činiti* — kadi se rote čine; čineći vsu službu; škodu čineć; kao pomoćni glagol: činit(i) jati
človik m. *čovjek* — dvorski človik; kako ini človik; nikoga človika
Črna m. vlastito ime, *Črna*, jednom pisano Črna — Črna, dvornik vsega Vinodola

da vez. *da* — da bi dal; da knez vazme vražbu; *a, ali* da ako se jati ne more; da ako žena ženi svrže pokrivaču; da ne odgovornik
dadba vidi *tatba*
dan m. *dan* — treći dan; dan 6. miseca jenvara; tako v noći tako va dne
darovan ptc. od glagola darovati, *darovan* — volja darovan volja založen
dati *dati, darovati* — obećal je dati; za kih je zakon dati likuf; da mu se da vera; ka se otaj da; kako je dal volja obećal
ded m. *djed, predak* — od svojih ded ča bihu slišali; otac i ded zgora rečenih; njih dedi i njih otci
del m. *dio* — od nijednih del
delati *raditi, činiti* — ako vidi delajuć niko zlo
delo n. *čin, djelo, posao* — ako ka dela suprot učine
Derga m. vlastito ime, *Derga* — Derga Vlčina

deset broj *deset* — u vezi s drugim brojevima — ima se očistiti samo-5-deset; šest na desete

desetina f. *desetina* — držana je datj desetinu

deca pl. *djeca* — njih detce

dica pl. *djeca* — ima imiti dica; ako ima ditcu

diliti *dijeliti* — bratščina dili zbor

diti reći — tebe dim

do prijedl. s ak. *do* — do treti dan ima priti

dobar pridj. *dobar* — ljudi dobra glasa; dobra jedna žena; svedoci do-bri; trimi dobrimi svedoci; svoju volju dobru

dobro pril. *dobro* — more mu ju dobro prostiti

Dobroša m. vlastito ime, *Dobroša* — Dobroša satnik

doli pril. *dolje, niže* — od toga niže doli soldini 5

Dominik m. vlastito ime, *Dominik* — Dominik sudac

Domjan m. vlastito ime, *Domjan, Damjan* — Domjan Kinović, Domjan satnik

dostojan pridj. *valjan, opravdan* — impačan dostojnim impačom

dovolje pril. *dosta* — dovolje krat videći ljudi

drago pril. *drago* — ča bude njemu drago

Dragoljub m. vlastito ime, *Dragoljub* — Dragoljub i Pribinig

Dragoslav m. vlastito ime, *Dragoslav* — Dragoslav arhiprvad

Drivenik m. *Drivenik*, grad u Vinodolu — iz Drivenika

drugi pridj. *drugi* — drugi pol; drugi oficij; ine druge riči; ni drugoga ukazanja; va inom drugom zlu; nijednu drugu službu

drugo pril. *drugo* — hudobu ili ča drugo;

držati *držati, smatrati, biti obvezan* — mirno uživaj tere drži; ki bi držal ošastno; ni držan platiti; držan je stražu strići; pleme ni držano

dug m. *dug, grijeh* — ako bi vpal ki v niki dug; od svakoga duga; ne mozi prostiti duga

Dujam m. vlastito ime, *Dujam* — Dujma, Bartola i Vida

Dunat m. vlastito ime, *Dunat* — Dunat i Dragoljub

dupal pridj. *dvostruk*, od lat. duplex — i škodu duplu

duša f. *duša* — za dušu sujeno

dužan pridj. *dužan, obvezan* — dužan je vsaki dan služiti mašu

dvor m. *dvor, sudište, dvorno mjesto* — dvor knež; pred dvor; v dvori ali pred dvorom; v osud dvoru

dvornik m. *dvornik, dvorski službenik* — Črna dvornik vsega Vinodola

dvorski pridj. *dvorski* — prez zapovidi dvorske; onde ima biti dvorski človik

evanjelje n. *evanđelje* — ima priseć i taknut sveto evanjelje

fals pridj. *lažan*, od tal. falso, lat. falsus — ako se ki najde fals svedok; ima se pokazati za falso

Fedrig m. vlastito ime, *Fridrik* — velikih muži, gospode Fedriga...

gda pril. *kada* — gda on sam pošlje;

- gdi** pril. *gdje* — gdi bude to učinjeno; na puti ili gdi indi; v mesti gdi se shranjaju pčele
- gdo** zamj. *tko* — ako bi gdo klical; ako njega gdo jame
- gibati se** *micati se* — ča se giblje i ne giblje
- glas** m. *glas* — ljudi dobra glasa; dobra jedna žena i dobra glasa
- glava** f. *glava* — zvrgal hovrlicu ili pokrivaču z glave
- god** partikula *god* — v ki god bi grad prišal
- godi** partikula *god* — ka godi bratsćina; od riči ke godi; ki godi zakon; *ili* godi ako ne vazme
- gospoda** f. zbirna imenica, *gospoda* — velikih muži gospode; a pol gospodi
- gospodin** m. *gospodin* — gospodin biskup; gospodina kneza; pred gospodinom knezom; ako bi gospodinu knezu viditi
- Gospodnji** pridj. *Gospodnji*, odnosi se na Boga — let Gospodnjih 1288.
- govedo** n. *govedo* — kih koli goved i brav; od vsakoga goveda; a govedo budi onoga
- govoriti** *govoriti* — on ki govori; komu poslu se govori hrvatski arsal; bude govoriti nikomu mužu; tako govoreći
- grad** m. *grad, kaštel* — a grad gdi bude; va vsaki grad vinodolski; popi onoga grada; vani iz grada; va svakom gradu
- Gradenić** m. prezime u Vinodolu, *Gradenić* — Jurislav Gradenić
- graščik** m. *graščik, gradski službenik* — od satnika i graščika i busovića; satniku i graščiku
- gresti** *ići, pripadati* — on gre; pol gre općini; gre po knežstvu
- grih** m. *grih, zločin* — budi odrišen od toga griha; da se kaštigaj v tom grihu
- Grižane** pl. *Grižane*, grad u Vinodolu — z Grižan Ljuban i Petar
- Grobnik** m. *Grobnik*, grad u Vinodolu — iz Grobnika Kirin plovani
- Grubina** m. vlastito ime, *Grubina* — Grubina pop
- gumno** n. *gumno* — na gumnu žito; od zemalj i od guman
- hći** f. *kći* — sin otcu i hći; hćere ke su ostale; ostaviti tim hćeram blago otčino i materino
- hervatski** vidi *hrvatski*
- hotjeti** *htjeti* — ko mašćenji bude hotil; ili bi hotil
- hoverlica** vidi *hovrlica*
- hovrlica** f. *rubac, pokrivača, pokrivalo za glavu* — ako bi muž ženi zvrgal hovrlicu ili pokrivaču z glave
- hram** m. *spremište, pastirska koliba* — ki bi u gradu hram razbil; ki bi položil v kuću oganj, ili v hram volja v ničji osik
- Hriljin** m. *Hreljin*, grad u Vinodolu — iz Hriljina Raden plovani
- hrvatski** pril. *hrvatski* — zove se hrvatski malik; komu poslu se govori hrvatski arsal
- hud** pridj. *zao, zločest* — hud oficij
- hudoba** f. *zločinac* — za najti niku rič, hudobu ili ča drugo; *zlo djelo, zločin* — ako tu hudobu va dne učini

i vez. *i* — *i* ima se viditi; satnika i graščika; i njim narediše
ili vez. *ili* — osud ili band; knezu ili njega dvoru; muž ili žena
imati *imati, trebati, biti dužan*, lat. teneri, obligari — ima imiti; pop ki
ima crikav; ima pravdu; imaju platiti; ne imi ni jednu pravdu;
imaju priti; imijte 1 zakon; imaj knez; ako bi imel; ako bi se
(...) imela osuditi
imenovati *imenovati* — koga ima onde imenovati; zgora imenovana;
ot tatbi imenovani
imenje n. *imanje, područje* — van iz imenja onoga grada
imiti vidi *imati*
impačan pridj. *spriječen*, od tal. impaciarsi — ako bi bil impačan
impač m. *zapreka, smetnja*, od tal. impaccio — impačan dostojnim
impačom
in pridj. *drugi* — i ine druge riči; ini ljudi; inoga banda; va inom dru-
gom zlu
indi pril. *drugdje* — v gradu ili indi; na puti ili gdi indi.
indicio m. *indikcija*, od lat. indictio — indicio pravo (treba: prvo)
is prijedl. s gen. *iz* — is toga oficija
isabrati *izabrati* — isabrani po rečenih općinah vinodolskih
isbrati se *izabrati* — isbraše se od vsakoga grada
iskušen pridj. *provjeren, prokušan* — dobre stare iskušene zakone; is-
kušenih zakon
ispuditi *istjerati, otpustiti* — a oni ki nisu, ispujeni jesu
isti pridj. *isti* — ta ista općina; isti biskup; ista žena; istih crikav;
isto blago; v onom istom osudu
iskati *tražiti* — išči svoje pravdi
Ivan m. vlastito ime, *Ivan* — Ivan satnik; velikih muži (...) Ivana
Ivanac m. vlastito ime, *Ivanac* — Ivanac satnik
iz prijedl. s gen. *iz* — iz Bakra; iz imenja; iz Crsata
izbran pridj. (particip) *izabran* — ki ubo buduć izbrani;
iziskati *tražiti* — da ju je iziskal i znašal
izlisti *izići, biti oslobođen* — od ke pravde jest izlizla
izreći *izreći, kazati* — ča je zgora izrečeno
izšastje n. *izlazak, napuštanje (službe)* — po njih izaštju oficija; meju
izšastjem is toga oficija

ja zamj. *ja* — ja tebi pokažuju; mne škodu čineć
jati *uzeti, uhvatiti, hvatati* — more činiti jati; ako se jame mrtvo;
ako njega gdo jame; ki ga je jal; ka su za tatbu jata
jazik m. *jezik* — tako od psosti jazika
jebati *spolno općiti* — ako bi ki učinil silu ženi koj jebuć ili bi hotil
jebati; u Trsatskom prijepisu izraženo eufemizmom: hotil vazeti
poštenje
jedin pridj. *jedan* — zato ubo jedin po jedinom
jedino pril. *po jedan* — učiniti i jedino takajše shraniti
jedan pridj. i broj *jedan* — jedna žena; jednimavidokom; jednoga
vola, jednu četrt

jenvar m. *siječanj*, lat. *januarius*, *januar* — dan 6. miseca jenvara
jeti vidi *jati*, *uhvatiti* — ter bi ušal i ne mogal se jeti
jidenje n. *jelo*, *hrana* — za svoje jidenje
jisti jesti — ako bi mu (dal) jisti ili piti
jošće pril. *još*, *zatim* — jošće: ako bi se našal; jošće i kmeti i popi
Jurislav m. vlastito ime, *Jurislav* — Jurislav Gradenić

k prijedl. s dat. *k* — k dvoru; k općini; od ženi k ženi
kada pril. *kada* — kada bi pošal; kada pojde; k pravdi; k sebi
kadi pril. *gdje* — kadi ne bi bila tužba; kadi se rote čine
kako pril. *kako* — kako bolje more (vi); kako je obećal; kako je više rečeno

kakoj vidi *kako* — kakoj pisano; kakoj više izrečeno

kakov pridj. *kakov* — kakov i kolik bude otil

kaštald m. *gastald*, *crkvenjak*, *držitelj crkvenog blaga*, od lat. *gastaldus* (langobardski pravni termin) — ono ča bi otilli dati kaštaldi tih istih crikav

kaštigati kazniti, *kažnjavati*, od tal. *castigare* — zato se nima kaštigati; knez ju kaštigaj

kerstiti vidi *krstiti*

keršćenje vidi *kršćenje*

kerv vidi *krv*

ki zamj. *koji* — ki bi ostačen bil; ki godj zakon; od ke riči; ke porotnike; od kih imaj knez polovinu; kimi godi ljudi; ka godi bratščina; ka žena; koj je rekaj; vrime ko pride; koga ima onde imanovati; koj je vaščina učinjena

Kinović m. prezime ili nadimak, *Kinović* — Domjan Kinović

Kirin m. vlastito ime, *Kirin* — iz Grobnika Kirin plovani

klicati vikati — ako bi gdo klical; ako nij onde klicano; ako ondje je klican pomagaj

klič m. *povik*, *vika*, *oznanjenje* — ako jest onde klič bil; klič je verovan

Kliman m. vlastito ime, *Kliman* (*Klement*) — Kliman Nedal

ključar m. *ključar*, onaj koji čuva tuđe stvari pod ključem (»flegar«) — ni jedan ključar ni verovan

kmet m. *kmet*, *seljak* — ki bi ubil kmeta ili od roda kmet; kmeti imaju se pozvati; kmeti i popi

kmetski pridj. *kmetski* — pod pravdu kmetsku; po zakonu kmetskomu; od skota kmetščega

knez m. *knez*, -redovito povezano s *gospodin* — gospodin knez imij punu oblast; knez ili niki mesto njega; s volju kneza; na sali knezi zgora imenovanih;

knezov pridj. *knežev*, *koji pripada knezu* — ako ne bude onde knezova človika

knežstvo vidi *knežstvo*

knež pridj. *knežev* — a dvor knež ili služabnici; prez volje kneže

knežstvo n. *kneštvo*, *kneževina* — ljudi knežstva; po knežstvu; zgonika toga knežtva

- knjiga** f. *knjiga*, *Sv. pismo* — s rotu zvrh knjig; položivši ruku zvrhu knjig
- koli** partikula *koli* — od kih koli goved
- kolik** pridj. *kolik* — kakov i kolik bude otil
- koliko** pril. *koliko* — koliko za polovicu; koliko ostane priseći
- konac** m. *konac*, *svršetak*, *kraj* — ima ju na konac pripeljati
- konoba** f. *konoba* — da bi dal ž njega konobi
- konj** m. *konj* — s sedmimi konji pojizdi
- kralj** m. *kralj* — Vb vrěme kralja Ladislava, preslavnoga kralja
- kraljestvo** n. *kraljevstvo* — ugrskoga kraljestva
- krat** m. s brojevima: *puta* — toliko krat priseći imaju
- krčki** pridj. od *Krk*, *krčki* — krčkih (...) knezi
- kredenča** f. *vjeresija*, od tal. *credenza* — od nijedne kredenče
- kriv** pridj. *kriv*, *lažan* — ako bi se našal kriv pristav; ako se kriv najde; ako se krivi ne najdu; imej pristava ili svedoka za krivoga
- krivac** m. *krivac* — ta osud krivac plati; ako se krivci ne najdu; s tim istim krivcem
- krivina** f. *krivica* — za njega krivinu
- krivo** pril. *krivo*, *lažno* — ki je bil rekal krivo
- Krstiha** m. vlastito ime, *Krstiha* — Krstiha plovani
- krstiti** *krstiti*, *posvetiti* — ki učine tu crkav krstiti; imaju se krstiti
- kršćenje** n. *posvećenje*, *krštenje* — od istoga kršćenja; od kršćenja rečenog
- kuća** f. *kuća* — od kuće ili od vrta; ki bi položil v kuću oganj
- kućni** pridj. *kućni* — od obitelji kućne gospodina kneza
- kud** pril. *kuda* — nima od kud platiti
- kup** m. *skup*, u izrazu na kup: *u skup*, *skupljeni* — kad budu na kup; skupiše se vsi na kup
- kupiti** *kupiti* — a on reče da je kupil
- kvaderna** f. *trgovačka knjiga*, od tal. *quaderno* — kvaderna od tržac ni verovana; zvrh knjig svoje kvaderni
- Ladislav** m. vlastito ime, *Ladislav* — vb vrěme kralja Ladislava
- Ledenice** pl. grad u Vinodolu, *Ledenice* — z Ledenic Ratko prvad
- Leonardo** m. vlastito ime, *Leonard* — istoga kneza Leonarda
- leto** n. *godina*, *ljet*o — let Gospodnjih 1288; leta miseca dne; vsako leto; meju letom
- Levnardo** m. vlastito ime, *Leonard* — velikih mužī (...) Levnarda
- li** partikula *li* — ako li nima
- libra** f. vrsta novca, *libra*, od lat. *libra*, mjera za težinu, od toga naše litra i tal. lira; libra je i računska novčana jedinica: 1 libra ima 20 soldina — plati dvoru libre 2; libri 2; osud od 6 libar; od tih libar 100
- ličba** f. *prijava na sud*, *tužba*; prema V. Mažuraniću *tužba pred ovlast »licem«* — ličba jest verovana; ličba nima veći osud od 6 libar
- likarija** f. *lijek*, *liječenje* — ima platiti (...) 2 brava ter likariju

- likuf** m. *nagrada nalazniku za izgubljenu stvar; dar pri prodaji; proslava pri dovršenju posla*, od starovisokonjemačkog litkouf — riči za kih je zakon dati likuf
- Ljuban** m. vlastito ime, *Ljuban* — Ljuban i Petar popovi
- ljudi** zbirna imenica *ljudi* — orači i ini ljudi dobra glasa; s trimi podobnima; ljudi; ošće ljudi rotnici; vsi ljudi vinodolski
- macarol** m. *biskupski štap*, »hrvatski malik«, možda od tal. *mazza štap*, riječ tamna značenja — žakan (...) zove se hrvatski malik a vlaški *macarol*
- mali** pridj. *malen* — niko govedo malo; za vsaku malu živinu; za malu rič
- malik** m. *biskupski štap*, isto što i *macarol*, možda od lat. *malleus*, malj, štap. bat — žakan (...) zove se hrvatski malik
- manje** pril. *manje*, u frazi nišće manje znači *ipak, nikako* — nišće manje nimaju mu ponesti; nišće manje ima priseći; ništar manje ima s rotu potvrditi
- mankati** *nedostajati* — toliko krat volja za onih ki mu mankaju; priseći je držana za onih ki joj mankaju
- mašćenje** n. *osveta, odmazda* — za učiniti mašćenje zvrhu njega na svoju volju; budi od njega mašćenji; ko godi mašćenji bude hotil
- maša** f. *misa* — pop (...) dužan je vsaki dan služiti mašu
- materin** pridj. *majčin* — po smrti očini i materini; blago otčino i materino
- mati** f. *majka, mati* — otc i matere njih
- med** m. *med* — je ukral (...) med
- meju** prijedl. s instr. *među* — meju kmeti; meju letom; meju sobu
- mertav** vidi *mrtav*
- meso** n. *meso* — meso ko je jato; čije je bilo meso
- mesto** n. *mjesto* — v mesti gdi se shranjaju pčele; na nom mestu
- mesto** pril. *unjesto* — knez ili niki mesto njega
- Mikula** m. vlastito ime, *Mikula, Nikola* — Mikula i Dragoljub
- mimo** pril. *iznad, mimo* — mimo ča vridno bilo soldini 20
- mirno** pril. *mirno* — mirno uživaj tere drži
- misec** m. *mjesec* — miseca jenvara; leta, miseca, dne
- moći** *moći* — ukazati se ne bude moći; kako najbolje vi i more; ne mozi utaknuti; ter bi se mogla skazati; mogu biti svedoci; mogu se uleći blujenja
- modruški** pridj. od Modruš, *modruški* — modruških knezi
- moj** zamj. *moj* — zvrh moje škodi
- molstir** m. *manastir, samostan* — v molstir služiti; crikvi ili molstiru; opatij volja molstirov
- mošuna** f. *mošuna, tor sagrađen u suhozidu, pokriven granjem* — od tadbe od mošune i ot žita
- mrtav** pridj. *mrtav* — ter pokaže mrtvimi svedoki; budj živo volja mrtvo; ako se jame mrtvo

muž m. *muž, čovjek* — ako ki muž ili žena; mužem ili ženom; velikih muži; nikomu mužu volja nikoj ženi

na prijedl. s lok. *na* — na polači; na gumnu; na nom mestu; s ak. na konac; na kup; na rotu

na vez. *nego* — na pače (...) slobodno i mirno uživaj

načiniti učiniti — bi načinjeno v Novom Gradu

nad prijedl. s instr. *nad* — nad vinogradom; nad njih životi

najbliže pril. *najbliže* — ke se mogu najti najbliže

najbližnji pridj. superlativ od bližnji, *najbliži* — ot najbližnjago skota

najbolje pril. superlativ od dobro, *najbolje* — kako najbolje vi i more

najti naći — za najti niku rič; ako se kriv najde; ako se krivi najdu; ke porotnike žena najdi; ako bi se našal kriv pristav; najduć svojih porotniki

najmanjši pridj. superlativ od malen, *najmanji* — a od najmanjše pravde

najmanji pridj. superlativ od malen, *najmanji* — a za najmanju soldini 5

najveći pridj. superlativ od velik, *najveći* — a najveća pravda; od najveće pravde

najveće pril. *najviše* — ka je vridna najveće

naprava f. *nagodba, poravnanje, umir* — ako je učinjena naprava

napraviti se nagoditi se — ako se ne bude mogal napraviti š nju

naprid pril. *unaprijed* — od sele naprid; nima se veće naprid brižiti; od sada naprid

narediti narediti, zapovjediti — i njim narediše i ukazaše

narejenje n. *odredba, naredba* — jednim pristanjenjem i narejenjem

naturalski pridj. *naravan, zakonit*, od lat. naturalis — gospodina kneza naturalskoga

navlašćni pridj. *vlastiti, osobit, pojedinačan* — više općinsko ili navlašćno (za: navlašćno); općinskim i navlašćnim zakonom

navlašćno pril. *posebno* — a navlašćno od onih ki učine tu crikav

navlašćni pridj. isto kao navlašćni, *vlastit* — od svoga vina navlašćnoga

ne partikula za negaciju *ne* — ne more; ne dal; ne mozi; ne najdu

Nedal n. prezime ili nadimak, *Nedal* — Kliman Nedal

Nedrag m. vlastito ime, *Nedrag* — Vlčina i Nedrag; Nedrag satnik

nego vez. *nego, samo* — nego ako vazmu; nego soldini 40

neki zamj. *neki* — riči ke bi rekal nekome

nepodobno pril. *nepodobno, ružno* — ako ki muž ili žena nepodobno reče

ner, nere vez. *nego* — prija ner se vražba plati; pleme ni držano nere od pol; nere soldini 5

neurčjen pridj. *nepovrijeđen*, od staroslav. nevrěždenъ, lat. illaesus — vsagda su shranjeni neurčjeni

neveće pril. *osim, samo, ipak, najviše* — neveće ako bi klič; neveće kada bude škoda; neveće toliko; neveće ako bi bil impačan

ni partikula, vez. *ni, ne* — ako ni veće svedoki; ni mu verovana; ni mu se da vera

ničji pridj. *nečiji* — rič niku ka bi ničja bila; v ničji osik

nigdo zamj. *netko* — ako nigdo v noći je ukrad
nigdore zamj. *netko* — ne mozi nigdore mne pojti; nigdore ne mozi prositi
nij negacija *nije* — nij onde bil vapaj; nij držan platiti
nijedan pridj. *nijedan* — nijedan ključar nij verovan; nijedan žakan ne more; nijedni zavezi; nijedno više; nijednu penu
niki zamj. *neki* — za niki hud oficij; nika škoda; niki ud usikal; niki zakon; niku inu rič
nimati vidi *imati*; *nemati*, najčešće dolazi kao pomoćni glagol — nima imiti; zato se nima kaštigati; nima platiti; nima se verovati; nimaju primisalja; nima živih svedoki
nišće pril. *ništa* — nima nišće dat; ne mozi nišće zapovidati
nišće manje vez. *svakako*, *ipak*, *jednako* — nišće manje ima priseći, nišće manje nimaju mu ponesti
ništar manje vidi *nišće manje* — ništar manje ima s rotu potvrditi; ništar manje ako nij onde klicano
niže pril. *niže*, *manje* — od toga niže doli soldini 5
noć f. *noć* — va dne (...) i takoje v noći; va dne volja v noći
Novi Grad m. grad u Vinodolu, danas *Novi Vinodolski* — z Novoga Grada; v Novom Gradu
njegov pridj. *njegov* — zvrh njegova blaga; za njegovo svedočastvo

obaritelnik m. *čuvar*, od glagola obarovati *čuvati*, ovdje; »udati se u samostan«, lat. *custos* — ni jedan kmet (...) ne more (...) se onde položiti za obaritelnika
obed m. *objed* — nimaju mu ponesti ta obed; imaju mu dati (...) 1 obed
obećati *obećati* — obeća se pokazati po svedocih; obećal je dati
običajan pridj. *običan*, *uobičajen* — na nom mestu običajnom
obitelj f. *obitelj*, *družina* — za se i za svoju obitelj; od slug od obiteli kućne; za svoje obiteli
oblast f. *vlast* — pravdu i punu oblast; imaju punu oblast; *puna oblast* — potpuna vlast
obranjenje n. *oslobođenje*, *oslobađanje*, *proglašenje nevinim*, *oslobađajuća odluka* — ni jedno obranjenje volja osud ili band
obratiti se *pripasti*, *predati se* — ono ošastno ima se obratiti pod dvor
obraz m. *obraz*, *lice*, *osoba* — pred obrazom toga istoga kneza
očestni pridj. *dioni*, *udjelni*, od imenice *učestje* — niko ošastno volja od očestnoga
očin pridj. *očinji*, *očev* — po smrti očini i materini
očistiti se *opravdati se* — osvajan (...) ima se očistiti
od prijedl. s gen. *od* — osud od 6 libar; poslano od dvora; nijedan od kmet; od ženi k ženi; od sada
odgovorenje n. *odgovaranje* (*umjesto stranke*) — ne mozi veće vzeti za svoje odgovorenje nere soldini 10
odgovoriti *odgovoriti*, *reći* — ima odgovoriti
odgovornik m. *odgovornik*, *onaj koji govori umjesto stranke*, lat. *allo-cutor* — kmet za plemenita ne more biti odgovornik; nima imiti odgovornika tat prez volje dvora

- odnesti odnijeti** — volja pred dvor ne odnese onoga znamenja
- odpriseći se prisegnuti, položiti zakletvu** — ima se odpriseći samošest
- odrešiti osloboditi** — od vse nje škode budi odrešena
- odrišiti** vidi *odrešiti; osloboditi* — budi odrišen od toga griha
- odtvetik** vidi *odvetnik*
- odvetnik** m. *odvjetnik* — ni jedan odtvetnik od veće pravde; za koga bude odtvetnik
- oficij** m. *služba*, od lat. officium — ima (...) služiti mašu i sveti drugi oficij; po njih izšastju oficija; riči (...) ka bi pristojala k njih oficiju; hud oficij *zlo djelo*
- oficijal** m. *službenik* — dvorskoga oficijala; pred vsakim njega oficijalom
- oganj** m. *vatra, oganj* — ako bi ki položil v kuću oganj
- on zamj. on** — on ima povidati; prisezi on sam; nisu njemu spremni; njih dedi i njih otci; ako bi ukral u njemu; a oni svedoče; nimaju mu ponesti;
- on** pridjevka zamjenica *onaj* — želeći one (...) zakone shraniti; oni svedoki jesu verovani; popi onoga grada; da s onu rotu prisegu
- ona** zamj. *ona* — ona ima priseći; ona krv mu je verovana; ona koj je vaščina učinjena; ki joj mančaju; priseguć ubo š nju; svu službu onu
- ono** zamj. *ono* — ono ča bi otili dati; ono požganje; ono ošastno
- opatija** f. *opatija* — v nikoj crikvi (...) ili opatiji; v nijednu opatiju ili v molstir služiti; opatij volja molstirov
- općina** f. *općina* — ta ista općina vinodolska; od općine grada; po rečenih općinah; vse općine vinodolske
- općinski** pridj. *općinski, javan, općenit* — od volje općinske; zagovor položiti općinski; od ljudi općinskih; više općinsko
- orač** m. *orač* — orači i ini ljudi dobra glasa
- osik** m. *tor, obor, staja, mjesto gdje borave životinje* — ako nigdo (...) je ukral v osiku; ako bi ki položil (...) oganj v ničji osik
- osam** broj *osam* — osmo valičnik
- ostačen** pridj. (particip) *optužen* — ki bi ostačen bil; ostačeni budi prost
- ostati** *ostati, biti dužan* — ostaje jednoga vola; penu ku bi ostal; hćere ke su ostale; ako bi sini ostali; ostani dvoru onu penu; *ostati* s riječju u lokativu znači *pasti pod kaznu ili ostati u njoj*; ostani va osudu; ostani v peni
- ostaviti** *ostaviti (u nasljedstvo)* — areditati ili ostaviti tim hćeram blago
- osud** m. *globa, kazna* — ostani v osud dvoru 100 libar; plati knezu osud; ni osud već od soldini 40; držan je v osudu
- osuditi** *osuditi* — nimam se osuditi; porotnici za osuditi krivce; osudi se na život i na smrt; budi osujen na život
- osvaditi** vidi *osvajen*
- osvajen** pridjev postankom particip, od glagola osvaditi *optužiti, optuženi* — osvajen od njega ima se očistiti
- osvan** prijedl. s gen. *osim* od staroslav. *osvěnъ* — osvan tatbe više imenovane

ošastan particip od glagola ojtī, osnova hod-, šbd-, sa značenjem *ostaviti, pripasti nakon nečije smrti, ošastan* — a ono ošastno ima se obratiti pod dvor knež; blago ošastno
ošastno vidi *ošastan* — ki bi držal ošastno; ki ukaže niko ošastno
ošće pril. *još, zatim*, prema lat. item — ošće ni jedna cena; ter je ošće celo; ošće imaju zvrh toga priseći
ot prijedl. s gen. *od* — ot sili; ot žita; od njih (niju); ot tatbi
otac m. *otac* — otac sinu, sin otcu; svojih otac; otci i matere njih
otaj pril. *potajice, potajno* — ni jedna cena ka se otaj da
otčin pridj. *očev, očinji* — tim hćeram blago otčino
otiti *htjeti* ako oće; v kom ga knez oće osuditi; ako bi ki otel pokazati; nika stran otela bi pojti; kakov i kolik bude otel; ono ča bi oteli
otgovornik vidi *odgovornik*
ovca f. *ovca* — a onoj 2 ovci

pače pril. *dapače, nego* — na pače (...) slobodno i mirno uživaj
par m. *par* — ima imiti za to 1 par podplat
parac m. *tužitelj* — parac nima svidočastva
pastir m. *pastir* — vani iz grada pastiri i orači
Paval m. vlastito ime, *Pavao* — Paval i Slavina Vukodružić
pčela f. *pčela* — gdi se shranjaju pčele
pedeset broj *pedeset* — platiti ima knezu libar pedeset
pena f. *kazna*, od lat. poena, slavenski *osud* — v toj istoj peni; krivci peni; ostani dvoru onu penu; nima se kaštigati nijednu penu
perman m. *perman, knežev službenik*, prema Margetiću *naoružan knežev pratilac* — od slug od obitelji kućne gospodina kneza, od permanov; mogu od svojih perman činiti jati
Petar m. vlastito ime, *Petar* — Petar plovani; Ljuban i Petar popovi
pisan pridjev nastao od participa glag. pisati, *pisan* — zakoni zvrhu pisani; službeniki više pisanih; škodu duplu kakoj pisano
pismo n. *pismo*, upravo *Zakon vinodolski* — to sada pismo zapovidali su učiniti; položiti v pisma; ukazaše (...) položiti v pisma
pitati *tužiti, sporiti se, ispitivati* — ako ga ne pita; ako ki pita nikoga; ako nij prvo pitan
piti *piti* — jisti ili piti
plaćati *plaćati* — plaća 2 libre dvoru; ta osud krivac plati; za ranjenje platit držan je polovicu
pleme n. *pleme, rod* — pleme ni držano nere od pol; a njega pleme nišće se ne obsuje; zvrh plemene zlotvorca
plemenit pridj. *plemenit* — a kmet za plemenita ne more biti odgovornik, ni plemenit za kmeta; od plemenitih ljudi
pln pridj. *pun*, izraz na plnu *čitav* — ako ni na plnu
plovani m. *plovani, župnik*, od lat. plebanus — Krstiha plovani; Radeni plovani
po prijedl. s lok. *po* — po knežstvu; po njega zapovidi; po rečenih općinah; po ruki; jedin po jedinom
pod prijedl. s ak. *pod* — pod dvor knež; pod pravdu kmetsku

- podknežin** m. *potknežin*, lat. *vicecomes*, »vrhovni upravnik na mjesto kneza« prema Mažuraniću — podknežinu ili služabniku komu; ako bi ki ubil od podknežinov ili od slug
- podoban** pridj. *podoban*, *valjan*, *pravičan*, lat. *idoneus* — pokazati jednim svidokom podobnim; pokazati podobnima svedoci; s trimi podobnima svedoci
- podplat** m. *potplat* — pristav ima imiti za to 1 par podplat
- podružnik** m. *podružnik*, »onaj koji toči na račun tuđe vino« prema Mažuraniću — podružnik to je ki tuje vino prodaje
- pojti** *otići*, *poći* — kada pojde gospodin biskup; ako ne pojde s tim istim krivcem; suprot pojti *protiv nastupiti* — ne imi ni jednu pravdu suprot pojti
- pojizda** f. *ophod*, od starosl. *poždъ* — s sedmimi konji pojizdi
- pokazati** *prijaviti*, *dokazati* — on koga bi pokazal; ako bi pokazal kriva pristava; ki bi otel pokazati nikoga; i obeća se pokazati po svedocih; ako ki pokaže krv
- pokazanje** n. *prijava*, *tužba* — ni drugoga ukazanja volja pokazanja; ki prikaže pred dvorom pritče pokazanja
- pokrivača** f. *pokrivača*, *hovrlica* — da ako žena ženi svrže pokrivaču; ako bi muž ženi zvrgal hovrlicu ili pokrivaču
- pol** m. *pola* — pol gre općini, a pol gospodi onoga grada; imaju imit polovicu, a drugi pol njega bližiki
- polača** f. *palača*, »najodličnija soba u kući« prema Mažuraniću — ako ki pita nikoga pred dvorom na polači
- polje** n. *polje* — od žita (...) ko stoji na polji
- polovica** f. *polovica* — imaju imit polovicu; držan je polovicu
- položiti** *nametnuti*, *postaviti*; *zavezi položiti* *ugovoriti*; položiti v pisma *zapisati* — gospodin biskup ne more položiti volja vzeti; zagovor položiti općinski; položiti ruku zvrhu knjig; položiti se *postati* ili se onde položiti za obaritelnika
- pomagati** *pomoći* — vapij tada »pomagajte«; ako je onde klič bil »pomagaj«
- pomaknuti** *postaviti*, *izabrati*, *predložiti* — ako se svedoci pomaknu; ima pomaknuti svedoke; svedok pomaknjen; žena (...) pomaknjena za svidočastvo
- pomoć** f. *pomoć* — ili inu ku pomoć volja svet
- ponesti** *ponijeti* — nisu držani van ponesti; nimaju mu ponesti ta obed
- pop** m. *pop*, *svećenik* — vsaki pop držan je stražu strići; pop ki ima crikav v gradu; zvrhu pop općine; kmeti i popi; Ratko prvad i Radoslav popove; Ljuban i Petar popovi;
- porotnik** m. *porotnik* — i vsi nje porotnici; najdi porotnike; najduć svojih porotniki; od nje porotnikov
- posal** m. *poslanik* — nijedanosal ni verovan; komu poslu se govori hrvatski arsal
- poslati** *poslati* — ako jest poslano od dvora; gda on pošlje volja gre
- postaviti** *privesti*, *odrediti* vidi *pomaknuti* — ako bi ki (...) pokazal volja postavil svedoke

posuditi *posuditi* — da je dal ili prikazal ili posudil
pošišion m. *posjed, imanje, dobro*, od tal. *possessione, possessio* — reče da je kupil on pošišion; na pače pošišion ta (...) mirno uživaj; od tih pošišioni
potribovati *tražiti, trebati* — ke zakon potribovuje
potverđiti vidi *potvrđiti*
potvrđiti *potvrđiti* — ima s rotu potvrđiti; potvrđili su stare i iskušene zakone; potvrđili su potvrdeći
povidati *priznati* — on ima povidati voljan je volja tajiti
pozivati *pozvati* — takoje kmeti imaju se pozivati
poznati *prepoznati, poznati* — da jesu onoga zlotvorca poznali
pozovnik m. *pozovnik* — pozovnici imaju biti roćeni; pristavi i pozovnici jesu verovani
požganje n. *palež* — plati se vražba za vsako ono požganje; od žita požganja; v ničji osik za požganje
požgati *zapatiti* — ako bude ondeje požgano
pra f. *parnica, sudska rasprava* — ako bude pred dvorom ot sili pra;
pravda f. *pravo, parnica, sud* — ako pravda zgodi se v dvori; imi svoju pravdu; od ke pravde jest izlizla; išći svoje pravdi; knez ima pravdu i punu oblast; pod zakon i pod pravdu; ne imi ni jednu pravdu pomaknuti svedoki
pravo prepisavačevom pogreškom za *prvo*
prebivati *stanovati* — ne more pojti prebivati
pred prijed. s ak. *pred* — pred njega ženu; pred rotnika; pojde pred dvor; s instr. pred dvorom; pred obrazom
predavac m. *izdajnik, staroslav, předatelj* — ako se ki najde predavac gospodina kneza
pregrišiti *skriviti* — ki je pregrišil za njega krivinu
preslavni superlativ od slavan, *preslavni* — kralja Ladislava preslavnoga kralja ugrskoga
prez prijedl. s gen. *bez* — ni verovana prez dobrih svedoki; prez prošćenja; prez volje dvora
Pribinig m. vlastito ime, *Pribinig* (Pribiněg?) — Dragoljub i Pribinig
Pribohna m. vlastito ime, *Pribohna* — Pribohna satnik
prihodak m. *prihod* — držan je platit knezu za prihodak
prija pril. *prije* — da ako se jeti ne more prija
prije pril. *prije* — položil ili prije učinil
prijeti *primiti, imati* — ni jedan žakan ne more prijeti svetih redi; škodu ku bi onde prijel
prikazati *dokazati, pokazati, pokloniti* — da je dal ili prikazal; s tim znamenjem prikazati je; ter bi se moglo prikazati trimi dobrimi muži
primisalje n. *dvojba, sumnja* — da nimaju primisalja v tih zakonih
pripeljati *dovesti* — tužbu (...) na konac pripeljati
priprošć pridj. *običan* — tako crikveni tako priprošći
pripustiti *pripustiti, dozvati* — svedoki (...) su pripušćeni

- priseći** *prisegnuti, zakleti se, položiti prisegu (zakletvu)* — on ki priseći ima; ta žena priseći je držana; s onu rotu prisegu; priseguć ubo š nju; prisezi ki taji; prisezi on sam
- pristanišće** n. *pristanište, luka* — v pristanišči vinodolskom
- pristanjenje** n. *pristanak* — i jednim pristanjenjem
- pristav** m. *pristav* — pristav ima imiti; pristav ne more veće vzeti; istoga pristava; pristavi i pozovnici; ako spristavom se jame
- pristojati** *pripadati* — ki bi pristojala k njih oficiju; ke bi pristojale općini; rič ka bi viditi pristojati
- pritcha** m. i f. *svjedok, svjedočenje* — pritche pokazanja ima pomaknuti; za tu pritchu volja za njegovo svedočastvo
- priti** 1. *pripadati, doći* — budite njega i njemu da imaju priti; *naplatiti* — veće osud ne more mu priti
- priti** 2. *voditi parnicu*, od staroslav. *prēti se parničiti se* — ne mozi nigdore mne pojti volja priti
- pritrđiti** *potkrijepiti* — zvrh knjig svoje kvaderni pritrđiti
- prodati** *prodati* — podružnik, to je ki tuje vino prodaje,
- prositi** *zahtijevati* — ne mozi prositi duga učinjena za dvor
- prost** pridj. *slobodan, oslobođen* — i prost budi onde ugotovan; osta čeni budi prost; bližiki budite prosti
- prostiti** *oprostiti* — more mu ju dobro prostiti
- prošćenje** n. *dopuštenje* — prez prošćenja dvora; prez zapovidi (...) volja prošćenja; ima se vzeti od dvora i š njega prošćenjem
- prvad** m. *prvad, odličniji pop*, od lat. *presbyter*, preko mletačkog prevede — Ratko prvad
- prvi** m. pl. *stariji, preci* — ke njih prvi vsagda su shranili neurđjeni
- prvič** pril. *neposredno* — ke riči ne mogu se prvič meju njimi (...) zavezati
- prvo** pril. *prvi put, prije, prvo, prvotno* — za prvo ostani knezu libar 100; ako nij prvo pitan; na prvo zdravlje
- prvi broj** *prvi* — po prvom tratě
- psost** f. *uvreda riječima, psovka* — tako od psosti jazika
- pudar** m. *pudar, stražar, čuvar* — zvrh keh pudari polože na verovano
- pudarija** f. *pudarija, čuvanje* — pudarija, to jest straža nad vinogradom i od zemalj i od guman
- pun** pridj. *pun, potpun* — ima pravdu i punu oblast; imij punu oblast
- pustiti** *pustiti* — more pustiti prez ni jedne cine; pusti se na rotu
- put** m. *put* — na puti ili gdi indi
- račenje** n. *pogodba* — od vsih bandi, zagovori i račenji
- Raden** m. vlastito ime, *Raden* — Raden plovani
- Radoslav** m. vlastito ime, *Radoslav* — Ratko prvad i Radoslav, popove
- Ranac** m. vlastito ime, *Ranac* (pisali su i Janac) — Ranac Saražin
- raniti** *raniti* — ako bi ga bili ranili
- ranjenje** n. *ranjavanje* — od bjenja, ranjenja (...) meju kmeti; za ranjenje platit držan je polovicu
- Ratko** m. vlastito ime, *Ratko* — Ratko prvad

- razbiti** *silom provaliti, raszbiti, razvaliti* — ki bi v gradu hram razbil v noći
- razbojnik** m. *razbojnik, kradljivac* — ako razbojnika (...) najdu
- razdiliti** *razdijeliti* — ako stoje vsaki po sebi i razdiljeni
- razdiljen** particip pridj. vidi *razdiliti*
- razvi** prijedl. s gen. *osim*, od straslav. *razvě* — ne more veće vzeti razvi 10 soldini
- reći** *reći, kazati* — ima tako reći; imaju raknuti ruku i reći; a on reče da je kupil; ako ki muž ili žena nepodobno reče; rekli su i potvrdili su; kako je više rečeno; od toga griha više rečenoga; rečeni popi i žakni
- red** m. *nasljednik*, od tal. *erede*, prema lat. *haeres* — a pol njega redi ako je ima; ako bi sini ostali i umrli brez reda
- red** m. vidi *svet*; *sveti red*
- rič** f. *stvar*, — za najti niku rič; za malu rič; takov je učinil takovu rič; ki ukrade rič niku; ine druge riči; ako inu ričju nimaju čim platiti; zvrhu nijedne riči ke bi rekal nekome da je dal
- rod** m. *rod* — ako bi ki ubil nikoga kmeta ili od roda kmet
- rota** f. *prisega, zakletva* — ka rota bi bila za malu rič; kadi se rote čine; ako bi ki rotu imel; reći v tu rotu; ima s rotu potvrditi; s onu rotu prisegu
- rotati** *priseći, zakleti se* vidi *rotiti* — ka se ondi rota
- rotiti** *prisegnuti, zakleti se* — imaju biti roćeni; ne buduć roćen
- rotnik** m. *rotnik, prisežnik, svjedok*; vidi *porotnik* — ljudi rotnici za osuditi krivce; pred dvorom pred rotnika; ako rotniki nima; onim rotnikom
- rubanje** n. *razbojstvo, grabež* — ako bi ki rubanji na puti (učinil); pusti se na rotu ot rubanja; tako v rubanji, tako v silah
- ruka** f. *ruka* — priti po ruki satnika; ima taknuti ruku i reći
- s** prijedl. s instr. *s* — s onu rotu prisegu; s pristavom se jame; ima pojti s sedmimi konji pojizdi; s gen. u značenju *iz, zbog* — ako je tužba s toga;
- sa** prijedl. s instr. *s, sa* — sa svoju pravdu
- sabran** particip od *sabrati zboran, koji se čini u zboru* — pristanjenjem i narejenjem sabranim vse općine vinodolske
- sada** pril. *sada* — tako od sada naprid; to sada pismo
- sagrešiti** *zgriješiti* — more (...) od sagrešenih vzeti
- sala** f. *dvorana, sala* — na sali knezi zgora imenovanih
- sam** pridj. *sam* — prisezi on sam; ali ona sama po prvom tratě
- samo** pril. *samo* u svezi s brojem znači *sâm s toliko drugih* — samo-12; samo-20; samošest
- Saražin** m. nadimak, *Saracen* — Ranac Saražin
- satnik** m. *satnik* — Ivan satnik; a takoje od satnika; po ruki satnika; pred satnikom; jošće satniku i graščiku
- sažgati** *spaliti* — volja se sažgi

se zamj. *se* — od koga se bude tužiti; ni mu se da vera; ča se gible; jati za se; od sebe položil; k sebi činiti priti; vsak po sebi; meju sobu imijte zakon; razdiljeni jesu meju sobom
sedam broj *sedam* — ima pojti s sedmimi konji pojzidi
sele pril. *sada*, od straoslav. отъ selě — *odsada* — od sele naprid; od sele napred
seno n. *sijeno* — od sena vzetja
sestra f. *sestra* — a brat sestri i sestra (: bratu)
shabiti *oštetiti* — niki ud uslikal ili shabil
shraniti *čuvati*, *sačuvati* — vsagda su shraneni neurčeni; dobre zakone shraniti je na puni; takajše shraniti va vsakom gradu; gdi se shranjaju pčele
si zamj. *ovaj*, *taj* — ki v sih jesut pod zakon
sila f. *sila* — od rečene sile (sili); ako ki silu učini; neveće od sil zgora rečenih; tako v silah i va inom drugom zlu
sin m. *sin* — otac sinu, sin otcu; sini ako nisu ostali brati
skazati *dokazati* — ter bi se mogla skazati
skladati *slagati* — svedoci (...) se ne skladaju
skot m. *stoka* — ukral v osiku niki skot; ot skota kmetščega; od najbližnjago skota
skupiti *skupiti* — skupiše se vsi na kup; skupljeni od volje općinske
Slavan m. vlastito ime, *Slavan* — Slavan satnik
Slavina m. vlastito ime, *Slavina* — Slavina Vukodružić
slišati *slušati* — ča bihu slišali; spomenuti ili slišati od svojih otac i ded; ke su slišali
slobodno pril. *slobodno* — na pače pošišion ta slobodno i mirno uživaj
sluga m. i f. *sluga* — od podknežinov ili od slug obiteli kućne
služabnik m. *službenik* (»oficijal«) — zasedanje od (...) služabniki; podknežinu ili služabniku; knez ili služabnici
služba f. *služba*, *podavanje*, *služenje* — nijednu drugu službu nisu mu držani; čineći vsu službu onu
služiti *služiti* — jesu imili služiti dvoru; v molstir služiti; držan je vsaki dan služiti mašu
smert f. vidi *smrt*
smrt f. *smrt* — osuditi se na život i na smrt; hćere ke su ostale po smrti očini i materini
soldin m. *soldin*, lat. solidus, dvadeseti dio mletačke libre (lire) — za vsaku malu živinu soldina 2; ima imiti 2 soldina; ne veće soldini 40
spomenuti se *sjetiti se* — od kih bi se mogli spomenuti
spominati *sjetiti se* — da se bolje spominahu v zakonih
spravan particip pridj. *spreman* — nisu njemu spravni ili se ne skladaju
star pridj. *star* — one stare dobre zakone; potvrdili su stare i iskušene zakone vinodolske
stariji komp. od pridj. *star*, ovdje supstantivno *stariji* — ke su slišali od svojih starijih
starijši komp. od pridj. *star*, *stariji* — ne vse starijši na vkup
stisnuti *prisiliti* — ni se nima stisnuti

stog m. *stôg* — od sena vzetja i na stogu v noći
stojati *stanovati, stajati* — ako stoje vsak po sebi; ot žita požganja ko
 stoji na polji; žakan ubo ki za biskupom stoji
stran f. *stranka* — a nika od stran otela bi pojti; a strana suprotivna
 reče; strani koj bude suprotiv
straža f. *straža, čuvanje* — pudarija, to je straža nad vinogradom; vsaki
 pop držan je stražu strići
strići čuvati — vsaki pop držan je strići v noći v gradu
stučenje n. *tučnjava* — od stučenja meju kmeti
stvorenje n. vidi *zlo stvorenje; zločinstvo*
sudac m. *sudac* — Živina sudac; Dominik sudac
suditi *suditi* — po zakonu kmetskom sudet se
suprot pril. *protiv* — ka dela suprot učine; suprot pojti
suprot prijedl. s dat. *protiv* — suprot njega svidočastvu; suprot svedo-
 kom; suprot ukazujućem
suprotiv pril. *protiv* — suprotiv pojti; suprotiv svedočiti; ako suprotiv
 učini
suprotiv prijedl. s dat. *protiv* — suprot njim; suprotiv onomu; supro-
 tiv komu govori
suprotivan pridj. *protivan* — strana suprotivna reče
svar f. *psovka* — nepodobno reče ili svar bude govoriti
svedetelstvo n. *svjedočanstvo, svjedočenje* — općinskoga svedetelstva
svedočastvo n. *svjedočenje* — za njegovo svedočastvo; skazati svedo-
 častvom; prez svedočastva; da mu škodi njega svedočastvo
svedočiti *svjedočiti* — a oni svedoče kako je obećal; suprotiv svedočiti
svedok m. *svjedok* — ne mozi biti veće svedok; ako se ki najde fals
 svedok; pristava ili svedoka; ako ima svedoki; s trimi podobnimi
 svedoki; ako svedoci onde nisu; po svedocih; od svedokov tih
sverhu pril. vidi *svrhu*
svrhu pril. *gore* — svrhu samo-12
svrhu prijedl. s lok. *o* — svrhu ke budi riči («o kojojgod stvari»)

sveršenje vidi *svršenje*
svršenje n. *svršetak* — svršenjem imajuć svet
svergnuti vidi *svrgnuti*
svrgnuti *skinuti, strgati* — ako žena ženi svrže pokrivaču
svet m. *savjet* — ku pomoć volja svet; imajuć zdrave svet
svet pridj. *svet* — ne more prijeti svetih redi; služiti mašu i sveti
 drugi oficij; sveto evanjelje
svidočastvo n. *svjedočenje* vidi *svedočastvo* — nima svidočastva zvrhu
 krivca; pomaknjen za svidočastvo; suprot njega svidočastvu
svidočiti *svjedočiti* vidi *svedočiti* — nima svidočiti ako nij prvo pitan
svidok m. *svjedok* vidi *svedok* — svedok pomaknjen za svidoka; jesu
 verovani za svidoki; pokazati jednim svidokom podobnim
svoj zamj. *svoj* — za vas svoj dvor; vse svoje blago; za svoje jidenje;
 od svojih ded; učiniti volju svoju; za svoju pravdu; svoju volju
 dobru; suprot svomu svedočastvu

š prijedl. s instr. *s* — š njega dobru volju; š nju; š njega prošćenjem
šest broj *šest* — samošest
škoda f. *šteta* — kada bude nika škoda; od vse nje škode; škodu duplu;
 zvrhu moje škodi
škoditi *šetiti* — da mu škodi njega svedočastvo
škodan pridj. prema participu glagola škoditi, *biti oštećen* — ako su
 v toj tatbi škodni
škodnik m. *šetnik* — znamenja od škodnika onoga

ta zamj. *taj* — ta biskup isti; ta ista žena; ta i takov; te iste općine;
 ti svedoci verovani; s tim istim krivcem; tim hćeram; to isto blago;
 to jest straža; tu hudobu
tada pril. *tada* — tada ima pojti; vapij tada »pomagajte«
tadaj, tadaje pril. *tada*, od staroslav. *тъгдаже* — tadaje — tadaj —
 tadaj ako pokaže; tadaje pred dvor
tadba f. *krađa* vidi *tatba* — gda se ta tadba učini; od tadbe od mošune;
 kako je više rečeno od tadbi; za tadbu
tajiti *proricati, tajiti* — ima priseći ki taji samo-12; prisezi ki taji;
 voljan je volja tajiti
takajše vez. *također* — zapovidali su učiniti i jedino (pismo) takajše
 shraniti
taknuti *dotaknuti, taknuti* — priseć i taknut u Sveto evanjelje;
tako pril. *tako* — tako govoreći; da tako jest; da tako nij; tako od sada
 naprid; tako v noći tako va dne
takoj, takoje vezn. *također* — od toga takoj ima; i takoj v istoj peni;
 a to takoje ako bi ga bili; takoje od satnika
takav pridj. *takav* — dim da takov je učinil; ta i takov vi; pokazuju
 takova od takove riči
tat m. *tat* — nima imiti odgovornika tat prez volje dvora
tatba f. *krađa* vidi *tadba* — osvan tatbe više imenovane; ot tatbi ime-
 novani; v toj tatbi; za tatbu jata; za vsaku tatbu
ti zamj. *ti* — tebe dim; tebi pokazuju
ter, tere vezn. *te, i* — obed ter 1 večeru; ter bi se mogla skazati; ter bi
 ušal; 2 brava ter likariju; uživaj tere drži
tesan pridj. *obvezan*, prema lat. izrazu *stricto jure*, odnosno *lege stricta*
 — narediše i ukazaše tesnim zakonom
ticati vidi *taknuti; doticati* — položivši ruku zvrh knjig tičuć samo-25
toliko, tolikoje pril. *toliko* — toliko krat priseći; toliko ne more imiti;
 za toliko za koliko; a toj ženi tolikoje
tovernar m. *gostioničar*, od tal. *taverniere*, lat. *tabernarius* — ni jedan
 tovernar nij verovan
tr vidi *ter, tere* — tr 1 obed tr 1 večeru
trat m. *put(a)* — vsaki trat ki je prigrišil; po prvom tratě
treti red. broj *treći* — do treti dan ima priti
tribati *trebati* — tribi ga je ukazati kriva

tri broj *tri* — ter bi se moglo prikazati trimi dobrimi muži; ima se pokazati za falso s trimi podobnimi svedoki
tržac m. *trgovac* — kvaderna od tržac ni verovana
tuj pridj. *tuđ* — ki tuje vino prodaje
tužba f. *tužba* — kad i ne bi bila tužba; ako je tužba s toga; tu tužbu ki učini
tužiti se *tužiti, optužiti* — od koga se bude tužiti; ter se bude ta krivac tužil
tvarnica f. *vračara* — ako bi se ka žena našla tvarnica
tvorenje n. vidi *zlo tvorenje*

u prijedl. s lok. — *u* — u Novom Gradu; u nijednoj riči; s ak. u Sveto pismo; u Vinodol
ubignuti *pobjeći* — krivac (...) ako ubigne
ubiti *ubiti* — a njega ubiju; ako bi ki ubil; ki je ubjen; dica ubjenoga
ubo vez. *pa, pak* — ki ubo budući; zato ubo; va vrime ubo (9x)
ubojstvo n. *ubojstvo* — od ubojstva
učestje n. *dio prihoda, udio* — bi imel gospodin knez učestja
učestan pridj. od imenice učestje, *dio prihoda* — volja od učestnoga
učiniti *učiniti* — zapovidali su učiniti; za učiniti maščenje; ka dela suprot učine; tužbu ki učini; ki bi to učinil; *dati (učiniti)* — ki suprot učine; tužbu ki učini; ki bi to učinili; vaščina učinjena; ako je učinjena naprava *dati (učiniti)* — ki učine tu crikav krstiti
učinjenje n. *djelo* — od toga učinjenja ima se odpriseći
ud m. *ud, dio tijela* — ako bi (...) nikom niki ud usikal ili shabil
udržati *sadržavati, navoditi*, prema lat. *tenere* — kako se gore udžri
ugotov part. pas. *gotov*; ovdje *oslobođen* — i budi prost onde ugotovan
ugrski pridj. *ugarski* — Ladislava preslavnoga kralja ugrskoga
ujti *pobjeći* — ter bi ušal i ne mogal se jeti
ukazati *prijaviti, dokazati, zapovjediti* — kako je on ukazal; ukazaše tesnim zakonom; ima pomaknuti svedoki i ukazati da tako jest; a ne mogal ukazati ga; tribi ga je ukazati kriva; suprot ukazujućem ili suprot svedokom; ako ki ukaže niko ošastno
ukazanje n. *prijava* — ni drugoga ukazanja volja pokazanja
ukrasti *ukrasti* — ako ki ukrade rič niku; ako je ki ukral rič niku; ako bi ukral
uleći se *izbjeći* — mogu se uleći blujenja te riči
ulnik m. *ulište* — va ulnici, v mesti gdi se shranjaju pčele
umankati *propustiti* — umankal bi ča je zgora rečeno
umriti *umrijeti* — ako bi sini ostali i umrli brez reda
uraženje n. *ozljeda, ranjavanje* — njim je za uraženja zadovolje učinjeno
urediti *odrediti* — kako je urejeno
usići *odsjeći* — ako bi (...) nikomu niki ud usikal
utaknuti *podići parnicu* — ne mozi utaknuti suprotiv
uživati *uživati* — uživaj tere drži

- v, va** prijedl. s ak. *u* — v hram volja v ničji osik; v kuću; v molstir; v niki dug; s lok. v gradu; v dvori; v noći v gradu; va dne volja v noći; va ulnici; va zli volji; va vrime (vrěme)
- van, vani** pril. *van* — van iz imenja; van ponesti; vani iz grada
- vapaj** m. *povik* — ako nij onde bil vapaj
- vapiti** *vikati* — vapij tada »pomagajte«; vapijuć ubo »pomagajte«
- vas** pridj. *sav* — vas svoj dvor
- vaščina** f. *sramota* — ona koj je vaščina učinjena
- vazeti** *uzeti* — ako ne vazme; da knez vazme vražbu; ako vazmu vsaki trat; da knez vazme za tadbu
- Vazmina** m. vlastito ime, *Vazmina* — Vazmina plovani
- večera** f. *večera* — 1 obed tr 1 večeru
- već, veće** pril. *već, više* — ne mozi već dati; a ki veće da, imij škodu; nima se veće naprid brižiti; veće zveti; veće svedoki
- veći** komparativ od velik, *veći* — odtvetnik od veće pravde; nima veći osud
- velik** pridj. *velik* — od goved velikih; va vrime ubo velikih muži; za govedo veliko
- vera** f. *vjera*; dati veru *vjerovati* — ni mu se da vera zvrhu nijedne riči
- verovan** ptc. pas. *vjerodostojan* — svedoki jesu verovani; po verovanu svedoku; polože na verovano; krv mu je verovana; posal nij verovan
- vernez** m. *sitan mletački novac*, »veronensis« — neveće bolanač 15 vernez bnetačkih
- verovati** *vjerovati* — nima se verovati v nijednoj riči
- vert** m. *vidi vrt*
- viditi** *vidjeti* — ako vidi delajuć niko zlo; da bim vidil; ima se viditi; *znati*, od staroslavenskog věděti — kako najbolje vi; kako najbolje vi i more; videći ljudi; komu budi viditi; na ke vijahu da se bolje spominahu
- viće** n. *vijeće, zbor* — nijedno viće općinsko ili navlaščno
- Vid** m. vlastito ime, *Vid* — (...) Bartola i Vida, krčkih, vinodolskih i modruških knezi
- Vidomir**, m. vlastito ime, *Vidomir* — Vidomir Vlčić
- Vieka** m. vlastito ime, ili nadimak — Dominik sudac i Vieka
- vino** n. *vino* — ki tuje vino prodaje; od svoga vina navlašnoga
- Vinodol** m. toponim, *Vinodol* — iskušene zakone u Vinodol činili položiti v pisma; od crikav općinskih z Vinodola; dvornik vsega Vinodola
- vinodolski** pridj. od Vinodol, *vinodolski* — općina vinodolska; zakone vinodolske; vsaki grad vinodolski; po knežstvu po vinodolskom
- vinograd** m. *vinograd* — nika zemlja volja niki vinograd; jest od vinograda; straža nad vinogradom
- više** pril. *više, gore* — osvan tatbe više imenovane; koj je više izrečeno
- vkup** pril. *zajedno, skupa* — na vkup; na vkup skupljeni
- vlaški** pridj. *vlaški, talijanski* — zove se hrvatski malik a vlaški macarol

- Vličić** m. prezime ili nadimak, *Vličić* — Vidomir Vličić (Vučić)
- Vlčina** m. prezime ili nadimak, *Vlčina* — Derga Vlčina
- Vlčinić** m. prezime, *Vlčinić (Vučinić)* — Bogdan Vlčinić
- Vlkonja** m. prezime, *Vlkonja (Vukonja)* — Vlkonja Pribohna, satnik
- vol** m. *vol* — imaju platiti knezu vola 1; zgublja 1 vola
- volja** f. *volja* — prez volje dvora; nij od volje kneza; prez volje kneže; po njega volji; va zli volji; svoju volju dobru; more učiniti volju svoju; za zlu volju
- volja** vez. *ili, volja ... volja ili* — *ili* — nikomu mužu volja nikoj ženi; niku zemlju volja niki vinograd; opatij volja molstirov; volja imi svoju pravdu; volja od zemlje volja od kuće
- vpasti** u izrazu v osud vpasti *osuditi* — vpadi v osud; vpasti v niki dug ali zgrešenje *počiniti* — ako bi vpal ki v niki dug ali zgrešenje
- vražba** f. *vražda, zakonom ili običajem odmjerena novčana kazna za krvno djelo koje je kadro potači osvetu (Mažuranić), umir* — plati se vražba za vsako ono požganje; da knez vazme vražbu; prija ner se vražba plati
- vrěme** n. *vrijeme* — v vrěme kralja Ladislava
- vridan** pridj. *vrijedan* — od riči (...) ka je vridna; ča bi vridno bilo; riči ke su vridne
- vrime** vidi *vrěme, vrijeme* — vrime ko pride; va vrime ubo velikih muži
- vrnez** vidi *vernez* m. »veronensis«, sitan mletački novac — to je zagovor vrnezi kakov i kolik bude otil
- vrt** m. *vrt* — pošišion ili vrt; od kuće ili od vrta
- vsagda** pril. *uvijek* — v njih su vsagda živili
- vsak** pridj. *svaki* — ako stoje vsak po sebi; dužan je vsaki dan služiti mašu; va vsaki grad vinodolski; vsaki pop držan je stražu strići; va vsako leto; od svakoga duga; vse ine porotnike; vse svoje blago; vsi zavezi; od svih bandi; čineći vsu službu
- Vukodružić** m. prezime, *Vukodružić* — Slavina Vukodružić
- vspomenjenje** n. *spomen* — na vspomenjenje ke riči
- vzeti** *uzeti* — more položiti volja vzeti; ima se vzeti od dvora; ne mozi veće vzeti
- vzetje** n. *uzimanje, krađa* — od sena vzet(j)a
- z prijedl. s gen. *iz, sa* — z glave; z Grižan; z Vinodola
- za** prijedl. s ak. *za* — za dvor; za govedo; za falso; za kmeta; za malu rič; za zlu volju; s instr. za biskupom; s gen. za njega; za najti; za osuditi
- zač** vez. *jer* — zač dovolje krat; zač pleme nj držano
- zadovolje** pril. *dovoljno, dostatno* — zadovolje učinjeno
- zagovor** m. *obveza* — zagovor položiti; to je zagovor vrnezi
- zakon** m. *zakon, običaj* — imijte 1 zakon; za kih je zakon dati likuf; pod zakon i pod pravdu kmetsku; po zakonu grada; tesnim zakonom
- zal** pridj. *zao, zlonamjieran* — va zli volji; od nikoga zla tvorenja

založen part. pas. od založiti, *založen* — darovan volja založen
zapovidati narediti — to pismo zapovidali su učiniti; vzeti ali zapovidati;
 ne more nišće zapovidati
zapovid f. *zapovijed* — ima dvoru priti prez zapovidi dvorske; ki bi po
 njega zapovidi to učinil
zasedanje n. *zasjeda* — ako ki učini zasedanje
zato vez. *zato* — zato ubo jedin po jedinom
zavez m. *obveza, ugovorna kazna* — onoga zaveza pol gre općini; vsi
 zavezi ke bi knez (...) položi; nijedni zavezi od ke godi riči
zavezati postaviti obveze — zavezati ili zagovor položiti;
zbor m. *bir*, lat. *collectio* — ka godi bratščina dili zbor meju sobu
zdola pril. *niže, dolje* — ke budu zdola pisane
zdrav pridj. *zdrav* — imejuć zdrave svet (lat. *salvo habito consilio*)
zdravje n. *zdravlje* — priti na prvo zdravje
zemlja f. *zemlja* — od zemalj i od guman; kako su zemlje i vinogradi;
 od zemlje volja od kuće; niku zemlju volja niki vinograd
zgoditi se dogoditi se — ako pravda zgodi se v dvori
zgonik m. *prognanik* — ako ki prime nikoga zgonika
zgora pril. *gore, više* — zgora izrečeno; od sil zgora rečenih; kako se
 zgora udrži
zgrešenje n. *grieh, krivica* — niki dug ali zgrešenje; pita od (...) nikoga
 zgrešenja
zgubljeti izgubiti, gubiti — zgublja 1 vola; zgublaju vse svoje blago
zlo tvorenje n. *zlodjelo* — od nikoga zla tvorenja
zločinac m. *zločinac* — pleme ni držano nere od pol, a zločinac drugi pol
Zlonomer m. vlastito ime, *Zlonomer* — Zlonomer satnik
zlotvorac m. *zločinac, zlotvor* — ako se jame ta zlotvorac; a on zlotvo-
 rac ne bi se mogal jeti; da jesu onoga zlotvorca poznali
zlo stvorenje n. *zločinstvo* — va inom drugom zlu stvorenju
znajti pronaći, naći — znajti za niki hud oficij; za veliko govedo znajti
 je; da ju je iziskal i znašal
znati znati — volja da ga ne znam
znamenje n. *znak* — za njega krivinu znamenja; odnese onoga zname-
 nja; ima priti k pravdi s tim znamenjem
zvati zvati — more zvati vsaki »pomagajte«; zove se hrvatski malik
zverći vidi *zvrći*
zvrći strgnuti — ako bi muž ženi zvergal hovrlicu ili pokrivaču
zverh vidi *zvrh*
zvrh, zvrhu prijedl. s gen. *nad, o* — zvrh crikav; zvrh knjig; imaju
 zvrh toga priseći; zvrhu kih puđari polože na verovano; zvrhu
 kmeti; zvrhu moje škodi

ž prijedl. s gen. *iz* — da bi dal ž njega konobi

žakan m. *đakon*, niži svećenički čin — ni jedan žakan ne more prijeti
 svetih redi; od popi i žakan tih; žakan ubo ki za biskupom stoji

želiti željeti — ljudi vinodolski želeći one stare dobre zakone shraniti

žena f. *žena* — jedna žena i dobra glasa; ta ista žena; ne more pomaknuti svoje žene za svidočastvo; ki bi učinili silu ženi koj; ako žena ženi svrže pokrivaču

žito n. *žito* — na gumnu žito

živ pridj. *živ* — ter njega živa ne mogu jati; svedoke onde žive; ako nima živih svedoki; volja budi živo volja mrtvo; govedo malo živo

Živina m. vlastito ime, *Živina* — Živina sudac

živina m. *životinja* — za vsaku malu živinu

živiti *živjeti* — v njih su vsagda živili i njih dedj i njih otci; govoreć onim živućim da je to bilo

život m. *život* — budi osujen na život; osudi se na život i na smrt; knez nad njih životi more učiniti volju svoju

IZBOR IZ LITERATURE

- Antun Mažuranić, *Zakon Vinodolski od ljeta 1280*, »Kolo« III, 1843, str. 50—97.
- Vatroslav Jagić, *Primjeri starohrvatskoga jezika II*, Zagreb 1866.
- Vatroslav Jagić, *Historija književnosti naroda hrvatskoga i srbskoga*, knjiga prva, starije doba, Zagreb 1867.
- Matko Laginja, *Vinodolski zakon*, »Pravo«, Zadar 1875; ponovo u knjizi Matko Laginja *Književna djela i rasprave*, Istra kroz stoljeća, 23, 1983.
- F. I. Leontovič, *Drevnee horvato-dalmatskoe zakonodatel'stvo*, Odesa 1868.
- Vatroslav Jagić, *Zakon' Vinodol'skij, podlinnyj tekst' s' russkim' perevodom', kritičeskimi zamečanjami i ob'jasnenijami*, S-Peterburg (Petrograd-Lenjingrad), 1880.
- F. Rački, V. Jagić, I. Crnčić, *Statuta lingua croatica conscripta — Hrvatski pisani zakoni*, MHJSM IV, Zagreb 1890.
- Duro Šurmin, *Hrvatski spomenici*, MHJSM, Zagreb 1898.
- Vatroslav Jagić, *Glagoličeskoe pis'mo*, ESF, Sanktpeterburg 1911.
- Vladimir Mažuranić, *Prinosi za hrvatski pravno-povjestni rječnik*, JAZU, Zagreb 1908—1922.
- Rudolf Strohal, *Zakon Vinodolski, uvod, tekst i tumač*, »Mjesečnik pravničkoga društva u Zagrebu«, XXIX, 1912. i posebno
- Marko Kostrenčić *Vinodolski zakon*, Rad JAZU 227, 1923, 110—230.
- Emilij Laszowski, *Gorski kotar i Vinodol*, Zagreb 1923.
- Fedor Breitenfeld, *Dva poljska prijevoda Vinodolskog zakona* 1856. i 1935, Zagreb 1936.
- Brozo Brozović, *Vinodolska knežija i morska kupališta*, Zagreb 1938.
- Stjepan Ivšić, *Značenje riječi »neurčeni« u naraciji »Vinodolskog zakona«*, »Nastavni vjesnik« 49, 1941.
- Vatroslav Jagić, *Izabrani kraći spisi*, Zagreb 1948, članak *Datum Vinodolskog zakona*, iz »Archiva« IV, 1880, 207—212.
- Miho Barada, *Hrvatski vlasteoski feudalizam po Vinodolskom zakonu*, Djela JAZU 44, Zagreb 1952. Tekst *Vinodolskog zakona* uredio Vjekoslav Stefanić.
- B. D. Grekov, *Vinodol, Vinodol'skij statut ob obščestvennom i političeskom stroe Vinodola*, Moskva—Lenjingrad 1948, i u knjizi *Izabranye trudy I*, Moskva 1957.
- Marko Kostrenčić, *Vinodolski zakon* (recenzija radnje B. D. Grekova), »Historijski zbornik« II, 1949.
- Marko Kostrenčić, *O radnji prof. dr. Mihe Barade Hrvatski vlasteoski feudalizam*, JAZU, Zagreb 1953.

- Nada Klaić, *Sto su kmetovi Vinodolskog zakona*, Radovi Filozofskog fakulteta, Odjel za povijest 4, 1962.
- Vladimir Koščak, *Položaj Vinodola u hrvatskoj feudalnoj državi*, »Historijski zbornik« 16, 1963.
- Danilo Klen, *Statuti, urbari, notari*. Katalog izložbe, Rijeka 1968.
- Vjekoslav Štefanić i suradnici, *Hrvatska književnost srednjega vijeka*, PSHK 1, 1969.
- Nada Klaić, *Društvena struktura kvarnerske općine u razvijenom srednjem vijeku*, Krčki zbornik 2, 1971.
- Petar Skok, *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika, I—IV*, JAZU, 1971—1974.
- Lujo Margetić, *Neki aspekti razvoja organa suđenja u hrvatskim primorskim krajevima u XII i XIII stoljeću*, »Historijski zbornik« 29—30, 1977.
- Lujo Margetić, *Iz vinodolske prošlosti, pravni izvori i rasprave*, Rijeka 1980.
- Eduard Hercigonja, *Acta Croatica kao predmet književnomedievističkog studija*, »Filologija« 14, 1986.
- Nada Klaić, *Vinodol od antičkih vremena do knezova krčkih i vinodolskih*, Pazin—Rijeka 1988.

KAZALO

Sedam stoljeća Vinodolskoga zakona	5
Faksimil	19
Diplomatičko izdanje	49
Kritički tekst i Tumačenje	69
Rječnik	107
Izbor iz literature	131

Biblioteka
POSEBNA IZDANJA

VINODOLSKI ZAKON 1288.
Faksimil / Diplomatičko izdanje
Kritički tekst / Tumačenje / Rječnik
Priredio Josip Bratulić

Izdavači
ČGP DELO, OOUR GLOBUS
Izdavačka djelatnost — Zagreb
NACIONALNA I SVEUČILIŠNA BIBLIOTEKA — Zagreb
JUGOSLAVENSKA AKADEMIJA ZNANOSTI I UMJETNOSTI — Zagreb
PRAVNI FAKULTET — Zagreb

Za izdavače
TOMISLAV PUŠEK
PETAR PISKAČ
Akademik HRVOJE POŽAR
NIKOLA FILIPOVIĆ

*Tehničko uređenje
i likovna oprema*
JOSIP BRATULIĆ

Lektura
MARKO GRČIĆ

Naklada
2000

Tisak
OGNJEN PRICA, Zagreb, 1988.

ISBN 86-343-0498-1

Objavljivanje ove knjige sufinancirale su Samoupravna
interesna zajednica znanosti SR Hrvatske i Republička samoupravna
interesna zajednica kulture SR Hrvatske

Knjižnica Hrvatske akademije
znanosti i umjetnosti
Zagreb

101-391